

T. C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
DIŞ İLİŞKİLER VE AVRUPA BİRLİĞİ KOORDİNASYON DAİRESİ
BAŞKANLIĞI

**KALKINMADA KIRSAL TURİZMİN ROLÜ- 2007-
2013 YILLARI ARASINDA ÜLKEMİZDE
UYGULANACAK OLAN IPARD KIRSAL KALKINMA
PROGRAMINDAKİ YERİ, ÖNEMİ VE BEKLENEN
GELİŞMELER**

UZMANLIK TEZİ

Coşkun ŐEREFOLU

AB Uzman Yardımcısı

ANKARA-2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
SİMGELER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1.GİRİŞ	1
1.1 Amaç.....	2
1.2 Kapsam	3
2. KAYNAK ÖZETLERİ	4
3. MATERYAL ve YÖNTEM	8
3.1 Materyal.....	8
3.2 Yöntem	8
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	9
4.1 Kalkınma	9
4.1.1 Kalkınma kavramı.....	9
4.1.2 Kırsal kalkınma kavramı	9
4.1.3 Kırsal turizm ve kırsal kalkınma	13
4.1.4 Sürdürülebilirlik ve kırsal boyut	16
4.1.5 Sürdürülebilir turizm.....	17
4.2. Kırsal turizm	19
4.2.1 Turizmin tanımı.....	19
4.2.2 Turizmin özellikleri.....	21
4.2.3 Turist	22
4.2.4 Kırsal turizmin tanımı	25
4.2.5 Kırsal turizmin türleri.....	26
4.2.6 Sürdürülebilir kırsal turizmin gelişimi	46
4.2.7 Sürdürülebilir kırsal turizm için alan çalışması örnekleri	49
4.2.8 Kırsal turizmde kooperatifçilik	52
4.2.9 Kırsal turizm ve film	54
4.2.10 Kırsal turizmde entegre kalite yönetimi (EKY)	54
4.2.10.1 Wales’da entegre kalite yönetimi örneği.....	57
4.3 Avrupa Birliği’nde kırsal turizm	59
4.3.1 Kırsal turizm politikası.....	60
4.3.1.1 Kırsal turizm için ulusal politika: Finlandiya örneği	66
4.3.2 Avrupa’da kırsal turizmin karakteristikleri	69
4.3.3 AB’nin kırsal alanlar için rehberi.....	72
4.3.4 AB’de kırsal turizm projelerinden örnekler	74
4.3.4.1 İrlanda’da kırsal turizm örneği.....	74
4.3.4.2 Bulgaristan’da kırsal ve eko-turizm örneği.....	75
4.3.4.3 Letonya’da kırsal turizm örneği	76
4.3.4.4 Danimarka’da kırsal turizm örneği	79
4.3.4.5 Alp dağlarında kırsal turizm örneği	80
4.3.5 Avrupa federasyonu çiftlik ve köy turizmi (EuroGites)	81
4.4 Türkiye’de kırsal turizm	81
4.4.1 Kültür ve turizm bakanlığı kırsal turizm stratejisi	84

4.4.2 Türkiye’de kırsal turizme yönelik faaliyette bulunan yerli ve yabancı kuruluşlar ve projeler	94
4.4.2.1 Kırsal turizme hizmet götüren kamu kurum ve kuruluşları ve projeler	94
4.4.2.2 Kırsal turizme hizmet götüren uluslararası kuruluşlar ve projeler	98
4.4.2.3 Kırsal turizme hizmet götüren STK’lar ve görev tanımları	99
4.4.3 Türkiye’den kırsal turizm projelerinden örnekler	99
4.4.3.1 Küre dağları ve zümrüt köyü örneği	99
4.4.3.2 Kastamonu Azdavay’da eko turizmin geliştirilmesi projesi ve yanıkali konağı restorasyon projesi.....	107
4.4.3.3 Buldan Örneği	111
4.4.3.4 Doğu Anadolu kalkınma programında kırsal turizm çalışması örneği	115
4.4.3.5 Doğu Anadolu turizm gelişim projesi.....	119
4.4.3.6 İzmir ili şirince köyü kırsal turizm örnek çalışması.....	121
4.4.3.7 Manisa İli Tekelioğlu Köyü Kırsal Turizm Gelişim Projesi.....	124
4.4.3.8 Göreme örneği.....	127
4.4.3.9 Beypazarı örneği	129
4.5 2007-2013 yılları arasında uygulanacak IPARD programında kırsal turizmin yeri	130
4.5.1 Kırsal turizmin amacı, hedefleri, faydalanıcı tanımları ve yatırım türleri	130
4.5.2 Beklenen gelişmeler	135
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	138
KAYNAKLAR	146
EKLER.....	151
EK I. EuroGites teknik bilgi ve veriler.....	152
EK II. Tarım ve turizm üzerine TAIEX semineri.....	162
ÖZGEÇMİŞ	176

ÖZET

Uzmanlık Tezi

KALKINMADA KIRSAL TURİZMİN ROLÜ- 2007-2013 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE UYGULANACAK OLAN IPARD KIRSAL KALKINMA PROGRAMINDAKİ YERİ, ÖNEMİ VE BEKLENEN GELİŞMELER

Coşkun ŞEREFÖĞLU

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
AB Uzman Yardımcısı

Kırsal Kalkınma ekonomik, kültürel ve sosyal bakımdan bütüncül bir yaklaşımı gerektiren bir bileşendir. Kırsal turizm, kırsal kalkınmanın araçlarının en önemlilerinden birisidir. Son yıllarda gerek gelişmekte olan ülkelerde ve gerekse gelişmiş ülkelerde kırsal turizmin önemi gitgide artmaktadır. Avrupa Komisyonu, kırsal turizm konusunu 1990'lı yılların sonundan itibaren gündemine almaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nde İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık kırsal turizm konusunda büyük gelişmeler sağlayan ülkelerdir. 2000'li yıllarda Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan etmiş olan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği'ne aday üye olmaya başlamaları ile birlikte her bir aday ve üye ülke, 2000-2004 yıllarını kapsayan dönemde Kırsal Kalkınma Planı hazırlamışlardır. Avrupa Komisyonu tarafından her bir aday ve üye ülkenin hazırladığı planlara, kırsal turizmin konulması teşvik edilmiştir. Kırsal turizm, tarım sektöründe yaşayan ekonomik olarak hayatlarını sürdürmeyen ve rekabet edemeyen çok küçük ölçekli işletmeler için ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi altında yer alan bir ek faaliyet koludur. Kırsal turizm kısa sürede gelir getirmeyen bir bileşen olmasına rağmen, bölge ekonomisine yaptığı katkı ve istihdam sağlaması açısından önemli bir ekonomik gelir getirici bileşendir. Kırsal turizmi geliştirmek amacıyla, Türkiye'de değişik illerde yürütülen kırsal kalkınma projeleri altında ek gelir getirici kaynak olarak, kırsal turizmin geliştirilmesi de yer almasına rağmen şimdiye kadar gereken önem yeterince verilememiştir. 2007-2013 yıllarını kapsayan dönemde TKB (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı) tarafından yürütülen IPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı) Programında "Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi" tedbiri altında kırsal turizm alt-tedbiri yer almaktadır. TKB bu programla birlikte önümüzdeki dönemde ilgili kamu ve özel sektör temsilcilerinin işbirliği ile yürütülecek projeler vasıtasıyla gerek yerli ve gerekse yabancı turistler için daha önce keşfedilmemiş alanların keşfedilerek bölge ve ülke ekonomisine kazandırılmasında önemli rol oynayacaktır.

2008, 176 sayfa

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, Tarımsal Turizm, Eko turizm, Sürdürülebilir Turizm

ABSTRACT

Expertise Thesis

ROLE OF TOURISM IN DEVELOPMENT- PLACE, ROLE AND EXPECTED TARGETS IN THE
IPARD RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME CARRIED OUT IN BETWEEN 2007-2013 IN
TURKEY

Coşkun ŞEREFÖĞLU

Ministry of Agriculture and Rural Affairs
Deputy EU Expert

Rural Development is an instrument which requires an integrated approach regarding economic, cultural and social way. Rural tourism is one of the most important instrument of Rural Development. In the last two decades, the importance of Rural Tourism in both developing and developed countries more and more increases. European Commission has taken Rural Tourism its agenda since at the end of the 1990's. Italy, Spain and United Kingdom in European Union are the countries that have made much progress on this field. With the being as candidate countries of Central and East European Countries, which became independent from Soviet Union, to European Union in 2000, Every candidate and member country of EU prepared Rural Development Plan in the term covering 2000-2004 years. Rural Tourism issue has been fostered by the European Commission for every candidate and members to put it in their Rural Development Plans. Rural Tourism is an supplement, activity under Diversification of Economic Activities, for the micro-scaled farms who are not able to survive economically and have no chance to be competitive in the agricultural sector. Though it is not a prompt income generating instrument, rural tourism is an important income generating activity. In spite of the fact that Rural tourism that has been taken part in as a income supplement generating activity under Rural Development projects carried out in the different provinces in Turkey, The required attention has not sufficiently been given until now. Rural Turism submeasure is taken place under "Diversification of Economic Activities" of IPARD (Instrument for Pre-accession for Agriculture and Rural Development) Programme which is carried out by Ministry of Agriculture and Rural Affairs in the period covering 2007-2013. Ministry of Agriculture and Rural Affairs with the aim of the related public and private sector representatives is expected to play a vital role in the near future for making significant contribution for economic development of Turkey by being explored of the areas that have never been exploited before by both domestic and foreign tourists.

2008, 176 pages

Key words: Rural Development, Rural Tourism, Agri-Tourism, Eco Tourism, Sustainable Tourism

TEŞEKKÜR

Çalıőmamda katkısı olduğunu dűőündűėim tez komitemde yer alan Sayın Dr. Mustafa İMİR, Sayın Doç. Dr. Emine OLHAN ve Sayın Yrd. Doç Dr. Burça KIZILIRMAK'a değerli katkıları ve yönlendirmelerinden dolayı teőekkür ederim.

Ayrıca, tez esnasınca iletişime geçerek değerli yardımlarını aldığım burada isimlerini tek tek sayamadığım Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarında kırsal turizm üzerine çalışan uzmanlar ile Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamaları görmek maksadıyla iletişime geçtiğim uzmanlara Őükranlarımı sunarım.

Son olarak, çalıőmalarımnda hiç bir zaman desteğini esirgemeyen IPARD Kurumunun Baőkanı Sayın Mevlüt ÖZEN'e teőekkürü borç bilirim.

SİMGELER DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AIENT	Association of International Experts of Scientific Tourism (Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği)
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan
ÇOB	Çevre ve Orman Bakanlığı
DAKAP	Doğu Anadolu Kalkınma Programı
DB	Dünya Bankası
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development (Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu)
EC	European Commission (Avrupa Komisyonu)
ECEAT	Ecological Central of Europe for Agricultural Tourism (Ekolojik ve Tarımsal Turizm İçin Avrupa Merkezi)
EGCC	European Grouping of Cross-Border Cooperation (Avrupa Sınır Ötesi İşbirliği Grublaması)
EKY	Entegre Kalite Yönetimi
ESF	European Social Fund (Avrupa Sosyal Fonu)
GAP	Güney Doğu Anadolu Projesi
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
INTERREG	Innovation&Environment Regions of Europa Sharing Solutions (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Vasıtasıyla Desteklenen Program)
IPA	Instrument for Pre-Accession (Katılım Öncesi Mali Araç)
IPARD	Instrument for Preaccession for Rural Development (Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma İçin Mali Araç)
IUOTO	International Union of Official Travel Organizations

	(Uluslararası Resmi Seyahat Organizasyonları Birliği)
JICA	Japanese International Cooperation Agency (Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı)
KYF	Küçük Yatırımlar Fonu
LEADER	Liaison entre Actions Development Rurale (Kırsal Kalkınma Aktiviteleri Arasındaki Bağ)
MDAÜ	Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri
OTP	Ortak Tarım Politikası
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı)
PHARE	Coordinated Support For The Reconstructing of Economics of Poland and Hungary (Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Destek Programı)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SÜRKAL	Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Derneği
TAIEX	Technical Assistance Information Exchange Instrument (Teknik Yardım Bilgi Değişim Aracı)
TICA	Travel International Cooperative and Association (Uluslararası Seyahat Kooperatifleri Birliği)
TIES	The International Ecotourism Society (Uluslararası Eko turizm Topluluğu)
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 Turizm sistemi.....	21
Şekil 4.2 Jenerik planlama safhası.....	43
Şekil 4.3 Doğal alan turizminin muhtemel paydaşları	43
Şekil 4.4 Halkın planlamaya katılım süreci.....	44
Şekil 4.5 Sürdürülebilir kırsal turizm yönetimi modeli.....	48
Şekil 4.6 Kırsal turist alanlarında entegre kalite yönetimi süreci.....	55
Şekil 4.7 Kırsal turizm politikasının rolü: ana boyutlar	64
Şekil 4.8 Kırsal turizmin bileşenleri	71
Şekil 4.9 Kış turizmine elverişli alanlar	85
Şekil 4.10 Kış turizm merkezleri.....	85
Şekil 4.11 Yayla turizm merkezleri.....	89
Şekil 4.12 Türkiye turizm stratejisi-2023 kavramsal eylem planı.....	95
Şekil 4.13 IPARD programında kırsal turizm alt tedbirinin destekleneceği iller.....	136

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Kırsal alan tanımı yapan değişik ulusal kriterlerden örnekler.....	12
Çizelge 4.2 Turist deneyimi.....	23
Çizelge 4.3 Çiftlik turizm pazarlaması	30
Çizelge 4.4 Eko turizmin başlıca olumsuz etkileri ve sonuçları.....	32
Çizelge 4.5 Eko turizm pazarı	36
Çizelge 4.6 Sınırlı kırsal kaynaklar için turizm ve rekreasyon ile doğrudan rekabet halinde olan aktiviteler	36
Çizelge 4.7 Kültürel turizm pazarlaması	38
Çizelge 4.8 Macera turizm pazarlaması	39
Çizelge 4.9 Aktivite turizm pazarlaması	40
Çizelge 4.10 Doğal alanlar için ziyaretçi planlamasında paydaş katılım teknikleri.....	46
Çizelge 4.11 Kırsal ve doğal alanları konu alan filmlerin ziyaretçi sayısındaki etkileri.....	54
Çizelge 4.12 Entegre kalite yönetiminin ana ilkeleri	56
Çizelge 4.13 Kış turizmi merkezleri kapasiteleri	87
Çizelge 4.14 Turizm türleri potansiyel değerler	113
Çizelge 4.15 Tekelioğlu kırsal turizm kalkınma projesinin kimliği	126
Çizelge 4.16 Alt tedbir bazında fonların dağılımı	137

1.GİRİŞ

Kalkınma ülkelerin önemle üzerine durduğu konuların başında gelmektedir. Globalleşen dünyada her ülke kendi toplumunun daha refah içerisinde yaşatmak için çeşitli programlar uygulamaktadır. Çoğu ülkede kalkınmanın en önemli bileşenlerinden birisi kırsal alanlarda yaşayan nüfusun kentsel nüfusa göre dağılımının fazla olmasından dolayı kalkınmanın kentsel alana göre daha zor olmasıdır. Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğünden sağlanan fonların dağılımına bakıldığında iki eksen bulunmaktadır. Bunlardan birisi Ortak Tarım Politikası ikinci ise, Kırsal Kalkınmadır. Her ne kadar OTP' ye ayrılan bütçe Kırsal Kalkınma için ayrılan bütçeden fazla olsa da her geçen gün kırsal kalkınmaya daha fazla önem verilmekte, fonların ise OTP'den Kırsal Kalkınmaya aktarımı söz konusu olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programları vasıtasıyla kırsal alanların kalkındırılmasına yönelik çeşitli projeler uygulanmaktadır. Türkiye'de, 1960'lı yıllarda planlama dönemi ile birlikte çeşitli illerde fakirliğin azaltılıp bölgesel dengesizliğin giderilmesi amacıyla kırsal kalkınma projeleri uygulanmıştır. Uygulanan her bir kırsal kalkınma projesinin amaçlarından birisi, kırsal alandan kentsel alana olan göçü önlemek olmuştur. Göçün önlenmesinde de kırsal kalkınma bileşenlerinden birisi olan Kırsal turizmin geliştirilmesi zorunlu bir bileşen olarak ortaya çıkmaktadır.

Son 10 yıllık dönemde, Türkiye'de yerli ve yabancı kaynaklı projelerde kırsal alanın gelişimine yönelik değişik kırsal turizm projeleri uygulanmaktadır. Bu projelerin uygulamalarına bakıldığı zaman sürdürülebilirliği ön planda tutulmuş başarılı proje örnekleri görülmektedir. 2007-2013 yılları arasında ilk defa Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından kırsal turizme yönelik, IPARD programı vasıtasıyla desteklemeler olacaktır. Kırsal turizm fazla gelir getirici bir yönü olmamasına rağmen uygulanacak illerde, ekonomiye şüphesiz olumlu bir canlılık katacaktır. Özellikle, hiç bir ekonomik aktivitenin yapılmasına uygun olmayan dezavantajlı sayılabilecek coğrafik koşullara sahip dağlık alanlarda yaşayan insanlar için önemli bir gelir getirici aktivite olması muhtemel bir gelişmedir. Kırsal turizmin gelişimi ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan illerin gelişmesi bütünlük oluşturacaktır.

Çalışmanın ilk kısmında kalkınma, bir bütün olarak ele alınarak dünya literatüründen örnekler verilerek kalkınma ve kırsal kalkınma kavramları açıklanmıştır. İkinci kısımda, kırsal turizm kavramı ve türleri üzerinde durulmuş, üçüncü kısımda, AB’de kırsal turizm çalışmaları incelenmiş, dördüncü kısımda Türkiye’de çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen kırsal turizm çalışmaları ele alınmış ve son kısımda ise Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında uygulanacak olan IPARD Programında kırsal turizme yönelik ne tür gelişmelerin beklendiği üzerinde durulmuştur.

1.1 Amaç

Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında uygulanacak olan IPARD kırsal kalkınma programında kırsal turizm konusunun incelenmesi ve bu konuda programın uygulanacağı illerde, uygulama ile birlikte şekillenecek çalışmalara bir kaynak oluşturmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için tespit edilen alt amaçlar;

- Kalkınma, kırsal alan ve kırsal kalkınma kavramlarının farklı literatür ve uluslararası kuruluşlar tarafından nasıl tanımlandığını araştırmak,
- Türkiye’ye örnek model oluşturabilecek AB ülkelerinde, kırsal turizm konusunda yapılmış çalışmaları incelemek,
- Türkiye’de kırsal turizm konusunda yerli ve yabancı kuruluşlar tarafından yürütülen çalışmaları ele almak ve
- Türkiye’de uygulanacak olan Kırsal kalkınma programında, kırsal turizmin nasıl şekilleneceği, kırsal turizmin geniş kitlelere nasıl yayılabileceği konuları üzerinde durmaktır.

1.2 Kapsam

Çalışmada, makro düzeyde kalkınma, kırsal kalkınma, kırsal alan ve sürdürülebilirlik kavramları verilecektir. AB’de kırsal turizm konusunu, kırsal kalkınma programlarına alan ülkelerden örneklere yer verilecek, bu ülkelerde uygulanan başarılı programların arkasındaki başarı nedenlerinin neler olduğu araştırılacaktır.

Türkiye’de son yıllarda gelişen kırsal turizm kavramı altında, ülkemizin değişik illerinde uygulanan kırsal turizm amaçlı projelerden örneklere yer verilecek ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023 Turizm stratejisi detaylı incelenecektir.

Son olarak 2007-2013 döneminde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülecek olan IPARD programında yer alan kırsal turizm çalışmaları üzerinde durulacaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Kırsal Kalkınma ve Kırsal turizm ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yayınlanan konuyla ilgili yakınlık gösteren bazı çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Cater and Lowman (1994), çalışmalarında daha çok Alpine dağlık alanlarında ekonomik faaliyetlerin nasıl çeşitlendiği, Alp turizminin tarihi ve bugünlere kadar geldiği süreç içerisinde ne tür gelişmelerin yaşandığı üzerinde durulmuştur.

Richards (1998), çalışmasında turizm ve sürdürülebilir toplum kalkınması üzerine yoğunlaşmış bu kapsamda turizm ve sürdürülebilir turizmi detaylı bir şekilde açıklamıştır. Daha sonra sürdürülebilirliğin önemini vurgulamak amacıyla çeşitli ülkelerden başarılı sürdürülebilir turizm projelerinden örnekler vermiştir.

Şerefoğlu (2000), yapılan mezuniyet çalışmasında Toplum kalkınması detaylı bir şekilde incelenerek, Kırsal alan ve toplum kalkınmasının birlikte nasıl düşünülebileceği, kırsal alanlarda nasıl bir kalkınma yakalanacağı üzerinde durulduktan sonra, toplum kalkınmasında önemli bir rolü olan kooperatifçilik detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Newsome et al. (2002), çalışmalarında turizmin genel bir tanımını yaparak turizm, turist ve turist sisteminin birbiri arasındaki bağlantı üzerinde durmuşlardır. Turizmin türleri ayrı ayrı tanımlanarak Kırsal Turizmin bileşenleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Erdoğan (2003), eserinde, çevre ile turizm arasındaki etkileşim üzerinde durmuştur. Son yıllarda önemi artan eko turizm çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde inceleyerek Türkiye'nin eko turizm bakımından sahip olduğu potansiyellere yer vermiştir.

Franklin (2003), çalışmasında modern turizm üzerinde durarak modern turizm içerisinde turizmin bileşenlerini doğrudan ve dolaylı olarak nelerin şekillendirdiğini açıklamıştır.

Robert and Hall (2003), çalışmalarında kırsal turizm ve rekreasyon konuları üzerinde durmuş ve kırsal turizmin ve rekreasyonun kırsal üzerindeki etkilerinin neler olduğuna

yoğunlaşmışlardır. Ayrıca kırsal alan tanımlaması konularına girilerek her ülkede tanımlama zor yapılan bu konu ile ilgili farklı çalışmalardan örnekler verilmiştir.

Şerefoğlu (2003), çalışmasında, Kalkınma konuları incelenerek, kırsal kalkınmanın kalkınma içindeki yeri incelenmiştir. Planlı dönemden itibaren Türkiye’de yürütülen Kırsal Kalkınma projeleri ele alınarak, örnek teşkil etmesi bakımından Erzurum ilinde Kırsal alanda yönelik geçmişten bugüne kadar ne tür çalışmalar yapıldığını ele almıştır.

Tucker (2003), çalışmasında Nevşehir ili içerisinde yer alan Göreme kasabasını konu almıştır. Yaklaşık 1 yıllık bir süre boyunca Göreme’yi ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden incelemeye çalışmıştır. Bu kapsamda Göreme’de turizmin nasıl bugünlere geldiği ve nasıl bir seyir izlediği örneklerinden bahsetmenin yanında halkın kültürel yapılarını da dikkatle incelemiştir.

Anonim (2004), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile ortaklaşa hazırlanan II. Tarım Şurası, Kırsal kalkınma politikaları komisyon raporunda, kırsal alanın tanımı, mevcut durumu, Türkiye’de günümüze kadar uygulanan kırsal kalkınma politikaları, kırsal kalkınmaya yönelik stratejik hedefler ve ulusal kırsal kalkınma stratejisi bakımından güçlü ve zayıf yanlar ile fırsatlar ve tehditlerin neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Anonymous (2005), OECD tarafından kırsal kalkınma politikalarının şekillendirilmesine yönelik hazırlanmış çalışmada kırsal alan politikalarının farklı ülkelerde nasıl algılandığı ve küreselleşen dünyada politikaların nasıl şekilleneceği üzerine durulmuştur.

Hall et al. (2005a), çalışmalarında, kırsal turizm ve turizmin bu formundan nasıl sürdürülebilir bir ticaret oluşturulabileceği üzerinde durmuşlardır. Sürdürülebilirlik ticareti bakımından kırsal turizmin ne tür sorunlarla karşılaştığını açıklamışlardır. Ayrıca Kırsal turizm konusunda Avrupa’dan nasıl bir perspektif geliştirdiğini ifade etmişlerdir.

Hall et al. (2005b), çalışmalarında kırsal turizm ve rekreasyon konuları üzerinde durmuşlardır. Turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerinin neler olduğu üzerinde incelemede bulunmuşlardır. Ayrıca sürdürülebilir kırsal turizm gelişim modelini açıklamışlardır. Son olarak Entegre Kalite Yönetimini açıklayarak turizm sistemi içerisindeki rolünü ifade etmişlerdir.

Veer and Tuunter (2005), çalışmalarında Avrupa'da Kırsal turizm olgusunun ilk olarak ne zaman başladığı, Kırsal kalkınma ile ilgili AB politikalarının nasıl şekillendiği, Kırsal turizmin kırsal kalkınma içerisinde nasıl bir öneme sahip olduğundan bahsederek kırsal kalkınma ile kırsal turizm arasındaki bağlantıyı kıyaslama yaparak açıklamışlardır.

Anonim (2006), DPT tarafından hazırlanan raporda, kırsal kalkınma politikaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Öncelikle Türkiye'de kırsal kalkınma ile ilgili mevcut durum analizi yapılmış, daha sonra AB katılım sürecinin kırsal kalkınmaya olan muhtemel etkileri üzerinde durulmuştur.

Hall and Stephen (2006), çalışmalarında kırsal turizm, rekreasyon ve bunlarla doğrudan ilişkili olan çevre üzerinde durmuşlardır. Kırsal turizmin çevre ile olan ilişkilerini açıklamaya çalışmışlardır.

Anonim (2007), Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye turizm stratejisinde 2023 yılı ilgili hedeflere yer vermeye çalışılmıştır. Turizm çeşitlendirilmesi altında Sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, eko turizm ve kongre ve fuar turizmi için geleceğe ait stratejiler oluşturulmuştur.

Anonim (2008), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Avrupa Komisyonu arasında gerçekleşen müzakereler sonucu şekillenen bu planla birlikte, Türkiye 2007-2013 yıllarını kapsayacak şekilde kırsal kalkınma desteklemelerini uygulayacağını içeren plandır. Planda Kırsal Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi tedbiri altında yer alan

Kırsal Turizm alt tedbirinin ne tür şekilde Türkiye’de uygulanacağı planda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Anonymous (2007b), Çanakkale 18 Mart Üniversitesi tarafından organize edilen Uluslararası Turizm yıllığında, genel kapsamda turizm çalışmalarına yer verilmenin yanı sıra kırsal turizm konuları da yıllıkta yer almıştır. Bu kapsamda da üzerinde durulan önemli konuların başında sürdürülebilir turizm ve dağlık alanlarla ilgili turizm çalışmalarına yer verilmiştir.

Topçu (2007), Yapılan master çalışmasında Tarımsal turizm geniş bir perspektiften düşünülerek ele alınmıştır. Öncelikle Tarımsal turizme bir giriş yapılarak ne olduğu anlatılmış daha sonra Avrupa’da tarımsal turizmin nasıl algılandığı ve Türkiye’de bu konuda ne tür çalışmalar yapıldığı yapılan alan çalışmaları ile desteklenmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışmada, ikincil veriler kullanılarak çeşitli kaynaklardan taramalar yapılmıştır. Avrupa Komisyonu ve Konsey tarafından çıkarılan tüzükler, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan turizm stratejisi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan IPARD programı, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan kalkınma programları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği ülkelerinde Türkiye'ye örnek model olabilecek ülkelerdeki çalışmalar üzerinde durulmuştur.

3.2 Yöntem

Araştırmada Türkiye'de turizm üzerine faaliyetlerde bulunan başta Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007-2013 yılları arasında uygulayacağı Tarım ve Kırsal Kalkınma Planı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, son dönemde hedef kitleleri olan Orman köylerine yönelik çalışmaları bulunan Çevre ve Orman Bakanlığı, kırsal alanda yönelik ekoturizm eğitimleri projelerini yürüten TÜBİTAK, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının Türkiye'de uyguladığı projeler, Bakü-Ceyhan-Tiflis Boru hattı boyunca uyguladığı sosyal projeler incelenerek ve ilgili kurumlarla irtibata geçilerek kırsal turizmle ilgili ne tür faaliyet ve projelerin gerçekleştirilmekte oldukları üzerine gözlem ve mülakata yönelik araştırma yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Kalkınma

4.1.1 Kalkınma kavramı

Kalkınma; subjektif ve değer yüklü bir kavramdır. Bu yüzden anlamı hakkında genel bir tanımlama yapılamamıştır. Temel olarak gelişmiş bir şeyi açığa çıkarma, açma anlamına gelmektedir. Bu yüzden insanlar uygulandığı zaman, onların potansiyel güçlerini açma veya gizli güçlerini açığa çıkarma anlamında kullanılır (Katar 1999). Her toplum mevcut imkânlarını daha iyi duruma getirmek ister. Bu mevcut şartlarda, arzu edilen şartlara ulaşmak veya yaklaşmak kalkınma olarak isimlendirilir. Kalkınma için uzun sürede en verimli olacak yollardan biri toplum yapısını ve diğer sistemlerini gelişmeye uygun bir ortam yaratacak yönde geliştirmektir. Toplum kalkınması çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilatların kurulması ve toplulukların işbirliğinin sağlanmasını kapsayan bir çalışmadır. Kalkınmada halkın kendi koşullarını geliştirmesi için gereken iki unsur veya kuvvet vardır ki bunlardan biri eğitim (okul içi ve okul dışı), ikincisi de halkın verimli bir şekilde teşkilatlanmasıdır. Hükümetlerin sağlayacağı teknik ve mali yardımlarla bu iki hususun birleştirilmesi sonucunda en başarılı yol tutulmuş olunur (Şerefoğlu 2003). Bu sayede Toplum kalkınması, halkın ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerini tespit edip, bu problemlerin çözümüne yönelik halkın demokratik ve eğitsel yönden eğitilerek halkla devletin bütünleşmesini sağlamaktır. II. Tarım şurası sonuç raporunda, kalkınma; “ekonominin büyümesi, yapısının değişmesi ve gelir dağılımının düzeltilmesi, sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi, siyasal ve kültürel alanda iyileştirmeler yapılması ve çevreye ve doğaya saygılı olunması” şeklinde tanımlanmıştır (Anonim 2004).

4.1.2 Kırsal kalkınma kavramı

Kırsal kalkınmayı tam olarak açıklayabilmek için kırsal kalkınmanın neleri içerdiğini iyi bilmek gerekir. Kırsal kalkınmada; kırsal alan, kırsal toplum, kırsal katılım, örgütlenme, gönüllü kuruluşlar, kırsal toplum örgütleri ve kırsal sanayinin neleri ifade ettiğini açıklamak konuyu daha iyi kavramayı sağlayacaktır. BM tarafından yapılan

tanıma göre; Kırsal kalkınma, küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanma süreci şeklinde tanımlanmıştır.

Kırsal alan; Kent diye tanımladığımız yerleşme alanının dışında kalan tarımla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren köy, mezra, kom vb. adlarla anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alanları “kırsal alan olarak tanımlayabiliriz (Anonim 1999).

Kısaca ekonomisi tarıma dayalı olan yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu, işbirliği ve uzmanlaşmanın gelişmediği toplumsal ortamlarda yaşayan insan topluluklarını içermektedir.

Farklı kırsal alanlarda turizmin değişik boyutları aşağıda gösterilmiştir;

- Küçük ölçekli tesislere dayalı olarak turist yerleşimleri,
- Küçük aile bireylerinin işlettiği işletmeler,
- Büyük oranda birleştirilmiş hüviyet ve sosyal yapı,
- Bir kısmı part-time temellere dayalı turizme dahil olmuş çalışan nüfusun geniş bir oranı,
- Çeşitli yerel iş sektörleri arasındaki sıkı bağ ve
- Yerel pazarlara arz sağlayan gelişmiş küçük ve orta ölçekli işletmeler (turist pazarını da içeren) ve pamuk sanayidir.

Kırsal alanlar turizm ve boş zamanların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alan, turistlere sakin ve huzurlu bir seçenek sunmaktadır. Fransız vatandaşları tatillerinin %52'sini ya bir ailenin yanında ya da bir arkadaşının evinde, %26'sı evlerinde geçirdiklerini ve %9'luk bir kısmı ise kırsal alanda ikinci bir eve sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal alanlar ayrıca doğa için önemli role sahiptirler: doğal kaynakların korunması, biyo-çeşitliliğin sürdürülmesi, doğal felaketlere karşı koruma, yaşam şartlarının korunması ve doğal manzaranın korunması doğal çevre ile ilgili hususlardır (Anonymous 2005).

OECD'ye göre kırsal alan; Yerel düzeyde, kilometrekare başına 150 kişinin yaşadığı yer şeklindedir. Bölgesel düzeyde coğrafik birimler, aşağıdaki üç türde kırsal alan içerisindeki nüfusun payı olarak gruplandırılır; Ağırlıklı kırsal alan (%50), önemli ölçüde kırsal alan (%15-50) ve baskın kentsel alanlardır (%15).

Avrupa Konseyi tarafından yapılan kırsal alan tanımı aşağıdaki gibidir;

- alanın asıl parçasının aşağıdaki hususlar için kullanıldığı küçük kasabalar ve köyleri içeren iç bölgeler ve kıyı kesimindeki kırsal alanlar;
- tarım, ormancılık, su kültürü ve balıkçılık,
- kırsal yerleşimcilerin ekonomik ve kültürel aktiviteleri,
- kentsel olmayan rekreasyon ve dinlenme alanları (veya doğal rezervler),
- iskân gibi diğer amaçlar şeklindedir.

Çizelge 4.1 Kırsal alan tanımı yapan değişik ulusal kriterlerden örnekler

<u>Ülke</u>	<u>Kriterler</u>
Avusturya	400 km ² 'den daha düşük bir nüfus yoğunluğuna sahip 1.000 kişiden daha az olan yerler
Danimarka	200 haneden daha az olan topluluklar
İngiltere ve Galler	Herhangi bir resmi tanımı olmamasına karşın, kırsal ajans nüfusu 10.000'den fazla olan yerleşimleri hariç tutmuştur.
İrlanda	İrlanda'da toplam kentsel alan ve toplam kırsal alan arasındaki ayırım 100 yerleşim yeri olarak belirlenmiştir.
İtalya	10.000 kişiden daha az olan yerleşim yerleri
Norveç	200 haneden daha az olan topluluklar
Portekiz	10.000 kişiden daha az olan yerleşim yerleri
İskoçya	km ² başına 100 kişiden daha az olan yerel otorite bölgeleri
İspanya	10.000 kişiden daha az olan yerleşim yerleri
İsviçre	10.000 kişiden daha az olan yerleşim yerleri

Kaynak: Roberts and Hall (2003)

Kırsal alan kalkınması; hem bir eğitim hem de örgütlenme işi olup kırsal alan, toplumun gereksinimlerinin göz önünde tutulması, kırsal alan kalkınma politikası ile ilgili planların alınması sırasında topluma zorla kabul ettirilmemesi gereken bir konudur. Toplum istediklerini elde etmedikçe kırsal alan çalışmalarına katılmayacaktır. Tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayiler, sosyal güvenlik çalışmaları, konut yapımı, planlama ve sağlık politikaları nitelikleri kırsal alan ve ülke planları ile bir bütünlük sağlamalıdır (Anonim 2000).

4.1.3 Kırsal turizm ve kırsal kalkınma

Kırsal turizm, hem bir yerden bir ülkeden diğer ülkelerdeki kırsal alanlara yapılan seyahati hem de bir kişinin evinden kırsal alana yaptığı kısa süreli seyahat anlamına gelmektedir. Kırsal turizm kırsal alanlardaki kırsal gelişim sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır ve aşağıda belirtilen durumlarda bilhassa ortaya çıkmaktadır (Hall et al. 2005b);

- Gelir getirici işler,
- Kırsal ve kentsel alanlardaki değişim,
- Nispi olarak küçük ölçekli doğrudan yatırımlar durumundaki çoklu etki,
- Ağlar oluşturarak yerel/bölgesel yapıları güçlendirme,
- Fiziksel altyapı alanlarındaki gelişmeleri teşvik etme ve
- Ekonomik aktivitelerin farklılığını artırmadır.

Ayrıca kırsal turizm içerisinde altyapıyı iyileştirme diğer ekonomik gelişmeler içinde fırsatlar sunmaktadır. Bilhassa tarımsal turizm kırsal yaşam şekli ve kırsal kültürü korumak için önemli görülmektedir. Turizm, tarımın ayakta kalma şansını artırmak için fazladan bir ekonomik aktiviteyi çiftçilere sunmaktadır. Ayrıca turistler çiftlik ürünleri için örneğin çiftlikteki bölgesel ürünlerin satışı vasıtasıyla kendilerine bir pazar oluşturmaktadırlar. Çiftçiliği muhafaza etme, rekreasyon ve turizme etken olan tarımsal peyzajın korunmasını teşvik etmektedir.

Çeşitli çalışmalar kırsal turizmin kırsal ekonomiye ek katkılar sağladığı sonucunu çıkarmıştır. Bununla birlikte, turizm marjinal bölgelerde tüm sorunları çözecek mucizevî bir araç olarak düşünülmemelidir. Çünkü doluluk oranları sık sık düşük

olmaktadır ve ziyaretçiler başlıca tek bir sezona odaklanmaktadır ve istenen yatırım yüksek olmaktadır (örneğin, çiftlik evleri veya pazarlama için dönüştürme). Potansiyel yatırımcıları bölgelere teşvik etmek çok kolay bir iş olmadığından dolayı kırsal bölgelerin çoğunluğu için turizmi en önemli gelir kaynağı olarak düşünmek yanlış olacaktır.

Köroğlu ve Köroğlu'ya (2006) göre Kırsal turizmin yöre kalkınmasına sağlayacağı faydaları şunlardır;

- Kırsal turizmin yaygınlaşması ile kırsal alanlara götürülecek altyapı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin kalite ve sayısında önemli miktarlarda artışlar görülebilecektir.
- Kırsal turizmin gelişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılması kolay ve hızlı olabilecektir.
- Gelecekte turistlerin çevreye daha duyarlı olacakları dikkate alınarak kırsal alanlarda yeni bina inşa etmektense, restore çalışmaları ile geleneksel mimari tarz korunarak çevrenin peyzaj açısından daha planlı ve düzenli olması sağlanabilir.
- Kentte yaşayanların kırsal hayatı yerinde görmesi sonucu kırsal hane halkının problemlerinin fark edilmesi şeklinde çözüme kavuşturulması sağlanabilir.
- Kırsal alanlardaki kırsal turizm açısından gelir getirecek potansiyeller arasında yer alan doğal, (örneğin, anıt ağaçlar, yaylalar, şelaleler, mağaralar gibi) ve arkeolojik değerlere verilen önem daha da artacaktır. Ayrıca biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunulacaktır.
- Kentte yaşayan insanların kırsal alanları ziyareti sonucu her iki kesim arasında bilgi akışı olabilir. Bunun sonucunda kırsal alandaki halk için yeni şeylerin öğrenilmesi,

yeni insanlar tanıma ve dışa açılma; turistler için ise kırsal aile ile birlikte yaşama, yeni dost edinme ve farklı hayat görüşüne sahip olma gibi faydalar sağlanabilir.

- Dağlık bölgeler gibi tarımsal üretim yapılacak arazi açısından marjinal sınırlara ulaşılmış alanlarda yaşayan kırsal halka yeni iş olanakları yaratarak kırdan kente göçün azaltılması/önlenmesi ve yerinde istihdam sağlanabilir.
- Kırsal turizm yoluyla gerek tarımla uğraşan ve gerekse uğraşmayan kırsal alandaki hane halkına ek gelir sağlanabilir.
- Kırsal turizm aktivitesi içerisinde köy düğünleri, yöresel el sanatları, yemekler ve sporlar (deve ve boğa güreşleri) gibi faaliyetlerin yer alması kırsal ekonominin geliştirilmesinin yanı sıra bölgenin tanıtılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Fakat, kırsal turizm Cavaco'ya (1995) göre aşağıda sıralanan hususlardan da görüleceği gibi kırsal kalkınmanın nispeten en hassas bileşenidir;

- iç yatırım, yeni işletme oluşumu ve işgücünü genelleştirme yapılacak yatırımda küçük bir geri dönüşümü önermeye meyilli olan sanayinin parçalanmış doğası ve küçük ölçeğinden ötürü sınırlı olması,
- başarılı olmak için çok fazla beceri gerektirmesi,
- turizmde spesifik bir eğitime sahip olmayan çiftçiler, küçük kasaba veya köydeki ticaretle uğraşanlar ve yerel bazda çalışan memurlar gibi kırsal girişimcilerin elinde olmaya eğilimli olması,
- birçok küçük işletmeyi gerektirmesi,
- sermayenin kısa arzlar halinde olması ve

- başarı için zaman çizelgesinin genellikle kısa olmasıdır.

Kırsal turizm ve kırsal kalkınma birbirini bütünleştirici kavramlar olup, başarılı bir kırsal turizmin uygulanması için kırsal kalkınmanın tüm bileşenlerinin oluşmuş olması gerekir. Ayrıca kırsal turizm içerisinde ürün çeşitliliği arttıkça kırsal kalkınmaya olan olumlu etkisi daha fazla olmaktadır.

4.1.4 Sürdürülebilirlik ve kırsal boyut

Tek kültürlü tarımsal ticaretin gelişimi ile kırsal değişim durumunda; örneğin, sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi temelde kır yaşamı ve habitat veya uzun dönemli oluşturulmuş politikaların ortadan kaldırılması ile kırsal alanlarda ulaşım güçlüğüne azaltılması ve çeşitliliğinin kaybının değerlendirilmesi ile sınırlanmaktadır. Ayrıca ölçek etkinliği, teknoloji uygulaması, işgücü azaltılması ve yerel gelir kaybının sonuç analizi için tanıtılması ile yerel işgücündeki etkisinin değerlendirilmesi ile karşı karşıya kalma ihtiyacı duymaktadır.

Bütüncül bir yaklaşımda, Sürdürülebilir kırsal kalkınma, kalkınma için karma politikanın bileşenlerinden biri dışında turizm ve rekreasyonla karşılaşmak zorundadır. Sırasıyla, turizm ve rekreasyon, sürdürülebilirliğe potansiyel bir katkı sağlayıcı olarak kabul edilmesi için diğer kırsal kalkınma bileşenlerinin kullanımları, ihtiyaç ve taleplerinin çoklu fonksiyonunu tamamlamak zorundadır.

Bir dizi ön şarta bu amacın başarılmasına yardımcı olması için gerek duyulur (Butler and Hall 1998):

- Tüm kalkınma amaçlarının karşılanması için mevcut bağlantılar ve ilişkiler ile turizmin ekonomik, sosyal ve ekolojik uyumunun dikkatli bir şekilde düşünülmesini gerektiren turizmin genişlemesi veya tanıtılmasından önce kırsal alanların analizi,
- Fırsat maliyeti ve kümülâtif etkiler gibi faktörlerin detaylı bir şekilde düşünülmesi,

- Sürdürülebilirlik göstergelerini işleten detaylı bir izleme programının uygulanması,
- Kırsal kültür ve kimliği devam ettiren kırsal faaliyetlerle uğraşan ekonomik olarak yaşayabilir bir kırsal nüfusun sürdürülmesi,
- Politika formülasyonu turizmi sürekli kırsallık olarak etkileyen veya etkilenen turizmi göz önünde bulundurma ve tanıtma ihtiyacı,
- Sürdürülebilir bir yaklaşım tüm aktörlerin ekonomik çıkarlarına uygun olacak şekilde ikna edilmesi,
- Kırsallığın sosyal ve politik yapıların anlaşılması sürdürülebilir kırsal turizmin entegre bir parçasıdır.

4.1.5 Sürdürülebilir turizm

Doğal ve kültürel değerler bir yerin turizm potansiyelini tanımlamada önemli rol oynarlar. O bölgede turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği bu değerleri kullanma ve korumaya bağlıdır. Sürdürülebilirlik, turizm binalarının bu sayılan değerlere kötü etkiler bırakmaya başladığı zaman turizm planlama ve yönetimdeki bir konu olmuştur.

Sürdürülebilirlik, günümüz ve gelecek nesiller arasındaki bu kaynakların paylaşımı ve bu kaynakların uzun dönemli planlanması ve doğal kaynakların kullanılması ile ilgilidir. Bu kavram turizmle ilgili olduğu zaman, planlanan bu kaynakların korunmasını ifade eder ve ekonomik gelir hem günümüz hem de gelecek nesiller için yapılabilir. Bugün geniş çaplı çoğu turizm yerlerinde kabul edilmiş olan sürdürülebilir turizm kavramları turizm sektörü ve doğal kaynaklar arasındaki ikili anlaşmalar gibi görülebilir (Sharpley and Sharpley 1997).

DTÖ tarafından yapılan tanımlamada sürdürülebilir turizm gelişimi geleceği oluşturan ve teşvik eden fırsatları oluştururken, ev sahibi ülkenin yaşam kalitesini geliştiren, hem

mevcut turistler hem de konaklama sağlayan toplulukların ihtiyaçlarını karşılamaktır (Anonymous 1998). Bu tanımlama ile birlikte sürdürülebilir turizmin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Mevcut kullanımı yanında doğal, tarihi, kültürel ve diğer kaynaklar gelecek kullanım için korunur,
2. Turistik gelişim çevresel ve sosyo-kültürel sorunların oluşmadığı bir yönde planlanır,
3. Genel çevre kalitesi korunur ve gerekli olduğu yerde teşvik edilir ve
4. Pazarlanabilirlik ve turizm sahalarının popülerliğinin korunması için, yüksek turist memnuniyeti güvence altına alınır ve sürdürülür.

Sürdürülebilir turizmin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Erdoğan 2003);

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
- Aşırı kullanım ve atıkların azaltılması,
- Çeşitliliğin muhafaza edilmesi,
- Yerel toplumu planlamaya dahil etme ve yerel ekonominin desteklenmesi,
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyonun sağlanması,
- Personel eğitimi, turistlerin bilgilendirilmesi ve bu konularda araştırmaların yapılması ve desteklenmesidir.

4.2. Kırsal turizm

4.2.1 Turizmin tanımı

Turizm, boş zamanların değerlendirilmesi ve rekreasyon arasındaki ayrımı yapmak önem arz etmektedir. Bu bahsedilen üç kavram arasındaki ilişki birçok turizm konusunda çalışma yapan insanlar tarafından tartışılmıştır. Turizm, bireysel olarak çalışma, uyuma ve diğer temel ihtiyaçların karşılandığı elde edilebilir zaman olarak boş zamanların değerlendirilmesi olarak tanımlanmıştır. Turizm, geçici bir süre zarfında insanların normal evlerinden ve çalışma yerlerinden ayrılıp başka yerlere hareket etmesi anlamına gelmektedir. Boş zamanların değerlendirilmesi bir zaman tedbiri ise o zaman rekreasyon içerisinde üstlenilen faaliyetler anlamına gelmektedir. Turizm, fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik karakterleri işleyen çok boyutlu bir sektör olarak görülmektedir (Newsome et al. 2002).

Turizm, dinlenme, boş zaman geçirme ve seyahat kavramlarıyla tanımlanmaktadır. WTO (Dünya Turizm Örgütü) turizmi, “gelir getirici etkinlikler dışında kalan, boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat, bundan doğan konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir” diye tanımlanmıştır. DTÖ, turizmin tanımını üç temel ögeyle açıklamıştır (Middleton 1998);

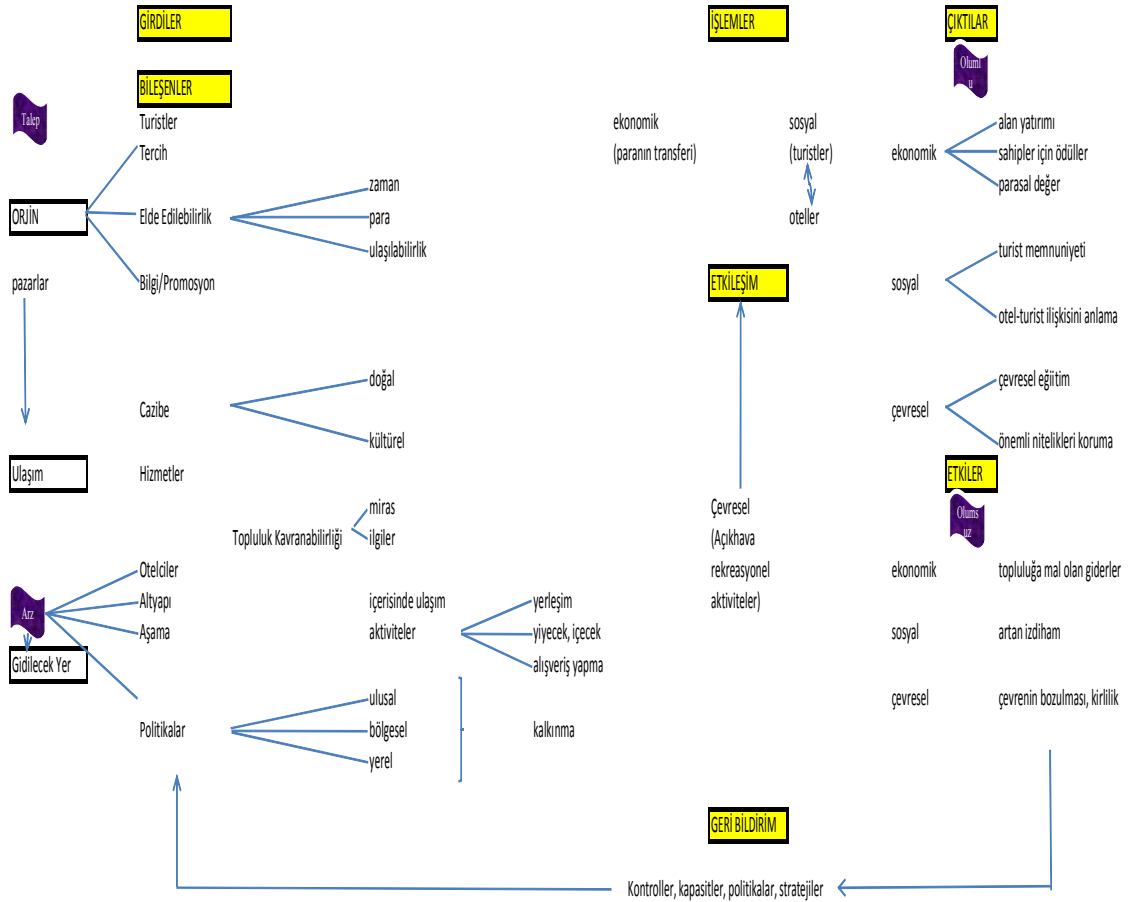
- Turizm, normal iş, eğitim, yaşamın temel gereksinimlerini karşılama rutinleri dışında kalan ziyaretçi faaliyetleri bütünüdür,
- Bütün ziyaretler, seyahat ve hemen hemen her durumda bir yere gitmek için taşıt gerektirmektedir,
- Gidilecek yerler, çeşitli boyuttaki faaliyetlerin toplandığı yerdir ve bu faaliyetleri desteklemek çeşitli tesisler ve hizmetler gerektirir.

Yukarıda verilen tanım, turizmi arzdan değil talepten hareket ederek tanımlamıştır. Dikkat edilirse her turizmde bir seyahat ögesi vardır, fakat her seyahat turizm değildir. Turizmde, dinlenme ve zevk için yapılan seyahatte hiç bir sınır yoktur: Alışılmış rutin iş veya yaşam yerinin dışında yapılan iş, seyir, dini amaçlar, oyun ve spor bunlar içindedir; Turistlerin hepsi de bir yere herhangi bir etkinlikte bulunmak için belirli bir amaçla gitmektedirler.

1980 yılında AIAEST (Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği) tarafından ise turizm: “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve rutin ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici süreli konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” olarak tanımlanmıştır (Kozak vd. 1999). 1963 tarihli Birleşmiş Milletlerin turizm tanımı ise şu şekildedir (Tolungüç 1999):

“24 saatten az olmamak, sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir getirici herhangi bir uğraşta bulunmamak koşulu ile bireyin yolculuk ve/veya konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkilerin tümüdür.”

Bazı uzmanlar turizmin, dinamik bir boyut (talep ve seyahati içeren), statik bileşen (turistlerin ve hedef yerlerin karakteristikleri) ve sonuç bileşeni (etkiler) içeren üç genel dala ayrılması gerektiğini savunmaktadırlar.

Şekil 4.1 Turizm sistemi

Kaynak: Newsome et al. (2002)

Mevcuttaki olan modellerin çoğu bileşenleri ile karşı karşıya kalan fakat turizmin çevresel boyutuna odaklaşan turizm sistemi Şekil 4.1’de özetlenmiştir. Şekilde verilen turizm sistemi girdileri, süreçleri, çıktıları ve geri planını içeren geleneksel bir sisteme dayanmaktadır. Girdiler talep veya pazar bileşenlerini içermektedir, örneğin; talep kadar turistin motivasyon durumu ve seyahat edebilirliği, bölgede sunulan hizmetler, altyapı ve otelleri ile hedef kaynaktır.

4.2.2 Turizmin özellikleri

Turizm çok geniş bir kapsam alanına sahip ekonomik bir faaliyet olup, turizm oluşumu ile ilişkili olarak aşağıdaki hususları sıralamamız mümkündür (Franklin 2003);

Turizm çağdaş yaşam şartları ve ondan kaçmayan çağdaşlık deneyiminden türetilmiştir,

Çağdaşlık yenilikten kaçmak değil yeniliği sürdürmedir,

Turizm seyahatten daha fazla şey anlamına gelmektedir. Turizm, genel olarak çağdaşlık ve modern dünyaya ulaşabilirliği ifade etmektedir,

Turizm küreselleşen yenilikte tüketiciliktir,

Turistik uygulamaların gelişim taslağı ve ekonomi ve turizm coğrafyası güçlü bir şekilde ulusalcılık ve ulus devletler tarafından daha sonra ise şehirler ve bölgeler tarafından güçlü bir şekilde etkilenilmiştir.

Turizm basit olarak görsel deneyimin dışında oluşum deneyimidir. Tüketim, kimlik, ait olma ve sosyal düzen çalışması ve karşıtları olan, özgürlük, kuralları ihlal etme ve düzensizliktir. Turizm her zaman açıklayıcı olmaya veya icrası mümkün olmaya eğilimlidir. Bu yolda, bos zamanların değerlendirilmesi olarak turizm asla dinlenme, rahatlama ve memnuniyet anlamına gelmemektedir. Turizm dünyaya ulaşmanın tek yolu değildir, bizi onun çevresine yerleştirdiğimiz önemli bir araçtır.

Genel anlamda turizm, insanların normal çalışma ve yaşam yerlerinden geçici olarak başka yerlere hareket etmeleri anlamına gelmektedir. Benzer bir şekilde, turizm, insanların normalde kendi yaşadıkları yerlerin dışına kısa süreli olarak çıktıklarını göstermektedir.

4.2.3 Turist

Turistleri sınıflandırmak için birçok teşebbüste bulunulmuştur. Farklı uzmanlar tarafından yapılan turist tanımlamaları için turistlerin belirli bir tür tatili seçme arzularının tanımlanması uygulamalarında göstermişlerdir. 1990'lı yılların başlarında yeni bir turizm tüketicisi ortaya çıktığı görülmektedir. 1990'lı yıllarda çıkan turist

profiline bakıldığında turistlerin daha deneyimli, kendilerinden önceki nesille karşılaştırıldığında çevreye daha duyarlı ve bağımsız oldukları görülmektedir. Yeni turist profiline bakıldığında ise bunların tüketici durumlarının tahmin edilemez olduğu ve bir önceki nesiller karşılaştırılma yapıldığında homojen bir yapı göstermediği bilinmektedir (Newsome et al. 2002).

Çizelge 4.2 Turist deneyimi

Deneyim Modu	Açıklama	Davranışsal ve Çevresel Davranışlar
Bir faaliyetin kurulumu olarak çevre	Çevre temelli hazcılık, rahatlama ve iyileşme için bir yer olarak fonksiyonel bir yönde açıklanır.	Çevreye bilinçli veya bilinçsiz olarak itaatsizlik ve onun doğası ve kültürel tarihi hakkında daha fazla şey öğrenmedeki ilgi eksikliği.
Sosyal sistem olarak çevre	Çevre genel olarak aile bireyleri ve arkadaşların karşılıklı iletişimde bulunduğu bir yer olarak görülür.	Fiziksel ayar sosyal ilişkilerde tecrübe merkezlerine odaklanma olarak uygunsuzluk oluşturur.
Hassas alan olarak çevre	İyi hissetme duygusu sağlayan çevre ile ilgili olan veya çağrılan güçlü hissel duygular	İyi hissetme duygusu ve farklı bir çevrede olmayı harika yapma.
Çevrenin kendisi	Fiziksel ve kültürel çevrenin birleşimi	Ev toplumlarından daha iyi olarak alınan peyzajı ve kültürel değerlere olan güçlü bağlılık

Kaynak: Newsome et al. (2002)

Holt (1995) tüketim uygulamaları biçiminden türettiği biçimde, turistlerin aşağıdaki dört hedef yolda tüketim yaptığını ortaya çıkarmıştır;

1. Tecrübe olarak: Turistlerin hassasiyetlerine tecrübe olarak cevap vermeye odaklanma, turizm düşlerin tüketilmesi ile sonuçlanan zevkin hazzal takibi veya manevi tecrübe ve stresten rahatlatabilir. Deneyim olarak tüketim kırsal alanın macera için barış, sakin, ayrıştırma ve iyi bir yer gibi anlamlar sağlayabilir.

2. Oyun olarak: Tatilin sosyal bileşiminde diğer turistlerin önemi ve turizmin sosyal bileşimini vurgulayan kişiler arası amaçların başarılması için bir araç olan tüketim aracıdır. Oyun olarak tüketilen turizm diğer turistler ile deneyimleri paylaşma ve toplumsallaştırma için bir araç olarak kullanılır. Turizm sosyal bir deneyimdir ve turist memnuniyetinin önemli bir bileşeni olan ziyaretçilerden oluşmaktadır.

3. Bütünleştirme olarak: Turistler tatillerinde üretimde bütüncül bir rol oynarlar. Bütünleştirme, bir tatilin katkısının eko turist olarak kişinin kendi kimliğinde nüfus edildiği zaman oluşur.

4. Sınıflandırma olarak: Tatil veya rekreasyonel tecrübelerin tüketimi ile turistler sosyal durumlarını vurgular ve kimlikleri oluşturan sosyal gruplardan oluşan farklılıkları ve benzerlikleri işaretler.

Kırsal bölgedeki yerleşimci ve ziyaretçi ile ilgili tanımlamalar aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (Sorenson and Nilson 1999);

Tatil yapan turistler: Bölgede kalan tatil için gelen turist örneğin, bir kulübede, bir mağarada veya bir çiftlikte tatil yapan turistler,

Transit turistler: Bölgenin tecrübelerini ve rekreasyonel değerlerini kullanan tatil için gelen turistler fakat bunlar bölgenin dışındaki yerlerde kalan turistler,

Günlük ziyaretçiler: Bölgeyi rekreasyon amaçlı kullanan günlük seyahat uzaklığındaki sürekli yerleşim yerlerine sahip ziyaretçiler,

Arkadaşları veya akrabaları ile kalanlar: Bölge ile sosyal olarak bağlantısı olan ziyaretçiler,

Hafta sonu ziyaretçileri: Hafta sonlarını kırsal alanda düzenli olarak geçiren kişiler,

Daimi Turistler: İki evi olan kısmi olarak kırsal alanda geçiren kişiler olup kırsal ve şehir yerleşimi arasındaki değişim iş veya tatille ilgili olanlar,

Yerleşimci Turistler: Gerçekçi ve ideolojik nedenlerle kırsal alanlara taşınmış kişiler. Diğer gelir getirici daimi yerleşimciler: Yerleşim düzeyleri taşınabilir hususlara bağlı olan yerleşimcileri ifade eder (örneğin, işgücü). Bölgenin güzellikleri ve rekreasyonu daha az önemlidir.

Yerel bölgede doğup büyümüş kişiler: Bölgede doğup büyümüş kişilerdir. Her zaman orada yerleşim yapısı göstermeleri gerekli olmayıp dışarıda kalmaları geçici bir yapıya sahiptir.

4.2.4 Kırsal turizmin tanımı

Kırsal alanlardaki turizm aktivitelerini tanımlamak için, ülkeden ülkeye anlamları değişmek üzere, tarım turizmi, eko turizm, çiftlik turizmi, kırsal turizm ve alternatif turizm ifadeleri yer almaktadır.

Kırsal turizmin tanımını yapmak oldukça güçtür ve birçok uzmana göre kırsal turizm tanımı bulunmamaktadır. Bu çalışmada kırsal turizm (kırsal olarak yerleşmiş turizm) aşağıdaki tanımlara dayanmaktadır:

Turizm ile ilgili bir yan ticaret dalında faaliyette bulunan çiftçiler ve turizmle ilgili bir alanda ticarete bulunan girişimciler ve bu işletmeler tarafından sunulan hizmetleri kullanan tatilcilerdir.

Bu kavramı geliştirmek için dünyada çeşitli ülkelerin yapmış olduğu kavram tanımına dayanarak bir dizi tanımlama yapmak mümkündür. Dünya turizm örgütüne göre; kırsal turizm terimi kırsal kültürü rekreasyonel turist ürününün ana parçasının olduğu yukarıdaki tanımlamayı genişleterek kullanmaktadır. Kırsal turizmde, hizmet sağlayanlar, ziyaretçilerle kişisel iletişime yardım ederler ve ziyaretçilerin ziyaret edilen

yerdeki atmosferi test etmesi ve kırsal ürünleri denemelerini mümkün kılmalarına yardımcı olurlar (Veer and Tuunter 2005).

Kırsal turizm, AB tarafından yapılan tanıma göre; tatillerini kırsal alanda, kırsal mirası görerek ve kırsal yaşam tarzından hoşlanan insanların arzusu olarak tarif edilmiştir (European Commission 2003).

Kırsal alandaki yürüyüş, bisiklete binme, balık tutma, ata binme, doğa aktiviteleri ve kültürel turizm gibi rekreasyonel aktiviteler kırsal turizmin parçası olarak kabul edilir. Ayrıca, aile otelleri, şatolar ve kırsal mülkler gibi küçük ölçekli yerleşim yerlerinde ve çiftlikte kamp yapmada kırsal turizmin bir parçasını oluşturmaktadır.

Uygulamada, kırsal turizm rekreasyon ve turizmin başlıca küçük ölçekli formlarını sağlamaktadırlar. Denizkenarı ve kent turizmi ve ziyaret edilen alanlardaki kış sporları kırsal turizmin bir parçası değildir (Woudenberg 1992).

4.2.5 Kırsal turizmin türleri

Turizm, kitle ve alternatif turizm olarak iki şekilde oluşturulabilmektedir. Kitle turizmi, çevresel ve kültürel etkileşimlerin az olduğu kurumsallaşmış bir yapıda kendi kültürlerinin yerini arayan geniş sayıdaki insan topluluğunun oluşturduğu bir yapıdır. Alternatif turizm ise, bazen özel ilgi alanı olan turistler ve bazen de güvenilir turizm olarak adlandırılabilir. Alternatif turizm, çevre ve turist arasındaki ilişki kadar evsahibi ile konuk arasındaki iletişim ve birbirini anlayabilmeye olarak dikkati çeken bir yapıya sahiptir. Alternatif turizm ayrıca doğa, sosyal ve topluluk değerleri ile uyumlu olan ve hem ev sahipleri hem de konuklara olumlu ve paylaşımcı deneyimlerden hoşlanmalarına olanak sağlayan bir turizm türü olarak adlandırılabilir.

Tarımsal Turizm: Çoğu zaman kırsal alanlarda yapılan tüm turizm aktivitelerini (örneğin, festivaller, müzeler, el sanatları sergileri ve diğer kültürel olaylar ve aktiviteler) tarif etmede kullanılmasına rağmen, ya tarımsal çevre veya tarımsal ürünler ile doğrudan bağlantılı olan turizm ürünleri ile ilgili ya da kamp yapma, eğitim ziyaretleri, yemekler, rekreasyon aktiviteleri ve çiftlik ürünü veya el sanatları satışı ile ilgili aktiviteler tarımsal turizm olarak adlandırılmaktadır. Tarımsal turizm ile ilgili 2007 Yılı Şubat ayı içerisinde yapılan TAIEX semineri kapsamında seminere katılan Türkiye'nin de içinde bulunduğu AB üyesi ve aday ülkelerin tarımsal turizm ile ilgili yapıları EK II' de yer almaktadır (Anonymous 2007a).

Yunanistan'da Tarımsal Turizm

Tarımsal turizm, Yunanistan'ın kırsal alanlarında tarımda istihdam edilenler tarafından yürütülen küçük ölçekli aile ve kooperatifler tarafından işletilen turizm faaliyetlerini ifade etmektedir. Çiftlikte kalan ailelere ikame işgücü ve gelir kaynağı yaratılması amaçlanmaktadır. Tarım Bakanlığı tarafından desteklenen aşağıdaki yerleşim yeri ve binalar tarımsal turizmi oluşturmaktadır (Roberts and Hall 2003):

Mobilyalı odalar veya daireler,

Geleneksel yerel yemekleri sunan aile restoranları,

Spor kortları,

Eşi bulunmaz doğal güzelliklere sahip bölgelerde yapılmış dinlenme parkları,

Kültürel olaylar ve

Popüler sanat ve yerel gıdayı içeren çalıştaylar

Turizm’de kalite ve standartların artırılması amacıyla turizmle uğraşan ailelere mesleki eğitim verilmektedir. Tarımsal turizm bugüne kadar geleneklerini devam ettiren basit bir yaşamları olan köylülerin yanında huzurlu bir doğal çevrede ziyaretçilerin tatillerini harcamalarını öneren bir turizm türüdür. Çiftliğe dayalı yerleşimin dışında, o bölgeye gelen ziyaretçilere geleneksel yemeklerini, tatlılarını, içeceklerini tatma imkanı sağlamaktadır. Ayrıca bölgeye ait halk müziği, dans, yerel kültürel giysileri ve yerel bazda yapılan olayları görmelerini sağlamaktadır.

Çiftlik Turizmi: Turizm araştırmalarının amaçları için tanımlanan açıklık, çiftlik turizm sektörünün kalkınması ve gelişimi hakkındaki anlamlı istatistikleri toplamak için istenmektedir. Sektör içerisinde doğru ve güvenilir veri bulma zorluğundan dolayı araştırmaların çoğu bir takım eksikliklerden ötürü ekonomik gider ve faydaya odaklanmaktadır.

Avrupa ülkelerinde, çiftlik turizmi tam zamanlı çalışan bir çiftlik kadar tarım dışı işgücünü destekleyen geçimlilik çiftlikler gibi kırsal bir mekânda kalmayı gösterebilir. Çiftlik turizmi ile değişmeli olarak kullanılan tarım ya da tarımsal turizm çiftlik yerleşimine ilaveten çiftlik dışı aktiviteleri de içerebilmektedir. Fakat sadece tüm çiftlik aktiviteleri ile bağlantılı olmayıp aynı zamanda kırsal turizmin formlarını da içerebilir. Geleneksel olarak, çiftlik turizmi çalışma çevresinin tüketicinin bakış açısından ürünün kısmının olduğu çalışma çiftliklerinde yürütülen kırsal turizme işaret etmektedir. Çiftlik faaliyetleri ve cazibeleri ile ilgili tecrübeleri araştırma ve çiftlik yerleşimine dâhil olan turizmle ilgili faaliyetler bütünüdür.

Çiftlik turizmi yeni bir konu olup iki temel özelliklerle adlandırılabilir:

- Çiftlik turizmi yerleşim yeri ve hizmetlerin yüksek bir kalitesini bekleyen turistlerle yapısal bir değişmeye maruz kalmıştır (Taguchi and Iwai 1998).
- Çiftlik cazibeleri fazla sayıdaki faaliyetleri içermek için genişlemiştir (Sharpley and Sharpley 1997).

Çiftlik müzeleri ve rehberli yürüyüşler gibi bazı çiftlik aktiviteleri çiftliğe ve onun aktivitelerine odaklanmıştır. Atla gezinti, balık tutma, avlanma veya bisiklete binme çiftlik işiyle ilgili olmamalarına rağmen çiftlik alanında yer almaktadır. Bu da çiftlik turizmi ile çiftlikte yapılan turizm arasında bir ayrıma neden olmaktadır.

Çiftlik turizmin tüketicileri turizm motivasyonlarının memnuniyeti için tarım yapılan çevreyi talep ederler. Bunun aksine çiftlikte yapılan turizmde çevre daha az önemli bir yer tutmaktadır.

Çiftlik turizm ticareti için aşağıdaki olumlu etkenleri saymak mümkündür (Rilla 2000);

- Mevcut binaların yeniden kullanılması,
- Yerel öncelik ve kontrol için bir fırsat sağlama,
- Doğrudan yerel ekonomiyi ve yerel halkı destekleme,
- Diğer ekonomik ve sosyal faaliyetler ile bütünleşebilme,
- Kırsal alandaki çobancılığa destek sağlama,
- Küçük görünebilen çevresel etkiye sahip küçük ölçeklilik,
- Turistlerin ziyaret ettikleri yerler için orali olma, yabancılık çekmeme hissini sağlamalarına yardımcı olabilmektir.

Çizelge 4.3'den de görülebileceği gibi çiftlik turizmi kentten gelen ziyaretçilerine karşı kırsal gerçekleri gösteren bir araç olmaktadır;

Çizelge 4.3 Çiftlik turizm pazarlaması

Jenerik ürün	Çiftlik turizmi
Spesifik Ürün pazarı	Çiftlik patikası Muhtemel çiftlik turizmi yerel pazarı, aksi takdirde, ilgi pazarları özel yapılan tarımsal aktivitenin doğasına bağlı olarak oluşabilir
Tüketim modu Ürün tüketimi (Kişiselleştirme)	Deneyim olarak tüketim, oyun ve entegrasyon rehberli turların elde edilebilirliği, serbest rehberli turlar, özel ilgi grupları için açık günler
Pazara odaklanma	Çiftçiliği anlama: otlatmayı yönetme, bulunduğumuz peyzajı neyin şekillendirdiği Aile eğlencesi: kolayca uyuyabilme, koyun sayabilmeyi öğrenme Sağlık Konuları: Tükettiğiniz gıda ne kadar güvenli?

Kaynak: Rilla (2000)

Kır ve Orman Turizmi: Kırsal turizmin ana temasını içermekte olup, örneğin, Finlandiya yerel geleneksel orman rekreasyonuna sahipken, çoğu devlet orman planları çoğu önerinin altında desteklenmiş rekreasyon konuları, ekonomik ve sürdürülebilirlik konularına İngiltere'deki toplum ormanlarının kurulması bile sadece 1990'ların ilk yıllarında yer almıştır.

Yeşil Turizm: Bilhassa geleneksel veya kitle turizmden ziyade çevreye daha dost olarak düşünülen turizm olarak algılanmaktadır. Son yıllarda yeşil turizmde en önemli faktörlerden birisi sürdürülebilirlik oluşturmuştur. Çoğu ülke yeşil alanları koruma yolunda hedeflerini çizmektedirler.

Yabani Hayvan Turizmi: Yabani hayvan turizmi, turistleri spesifik alanlara çekmede birincil rol oynayan fauna ve flora veya yabani hayatın kalitesidir. Son yıllarda yabani hayvanları gözlemlenmesinin gelişimi doğa olayı olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde 75 milyonun üzerinde insan her yıl yabani hayvanları izlemektedir ve bu ülkenin dışa açılan bir penceresi olmuştur. Bu gelişimi karşılamak maksadıyla, Ulusal hükümet ajanslarından oluşan bir grup izlenebilir yabani hayat girişimini 1990 yılında oluşturmuşlardır.

Eko Turizm: Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözeten, doğal alanlara karşı duyarlı bir seyahat olarak tanımlanabilir. Turizm pazarında, doğaya dayalı turizm olarak tarif edilen eko turizm, sürdürülebilir kalkınma aracı olarak görülmektedir. Eko turizm hassas, bozulmamış ve genellikle düşük etkisi olan ve küçük ölçekli korunan alanlar olarak tanımlanabilir.

Uluslararası Eko turizm Topluluğu TIES (The International Ecotourism Society) eko turizmi şöyle tarif etmektedir; Genellikle küçük gruplar halinde yapılan, konaklama ve yeme içme türü hizmetlerin çoğunlukla yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli firmalar tarafından verildiği turizm türüdür (Roberts and Hall 2003).

Eko turizmin birincil amaçları kaynak koruma, kültürel canlandırma, ekonomik kalkınma ve farklılaştırma vasıtasıyla sürdürülebilir kaynak kullanımını teşvik etmektir.

Honey'e (1999) göre eko turizm; Doğal alanlara yapılan seyahat, doğaya olan negatif etkiyi minimize etme ve çevresel bilinci yerleştirmedir.

Olumlu ve eğitimsel deneyimi olan turistler için yerel topluluk ve kültürlere doğrudan yarar sağlayan ve çevresel korumaya aktif olarak bir promosyon sunan doğa turizmin (doğa ile ilgili turizm, bozulmamış alanlar) bir türüdür. Eko turizm, kırsal kalkınma, turizm, kaynak yönetimi ve korunan alan yönetiminin bütünleştirilmesi olarak seçenekler sunan bir anlayışa sahiptir.

Çevresel endişelerde artan kamu ilgisinin içeriğinde eko turizmin iki yaygın görüşü vardır:

1. Turizmin dayandığı kaynakları korumak için kamunun ilgisizliği;
2. Bir ürünün tasarlanması ve pazarlanması için fırsat olarak alındığı çevreye olan kamunun ilgisidir.

Çizelge 4.4 Eko turizmin başlıca olumsuz etkileri ve sonuçları

Faktörler	Etkiler ve Sonuçlar
Aşırı kalabalıklık	Çevresel stres ve yaban hayatındaki davranış bozukluğu: Taşıma kapasitesi aşımı, stres, yer değiştirme
Aşırı yapılaşma	Mimari açıdan kent benzeri gelişim ve görsel kirlilik; Estetik değerlerin azalması, doğallığın bozulması
Yol ve Patikalar	Doğal hayata zarar verme; değişen su yolları; hayvanlara geçiş zorluğu; Estetik bozulmalar, bitki örtüsüne zarar
Motorlu Ulaşım	Yaban hayatını rahatsız etme; hava kirliliği; estetik kirlilik; doğallığın kaybı, gruplar arası rekabet
Gürültü	Doğal seslerin bozulması; yaban hayatı ve ziyaretçileri rahatsız etme ve stres yaratma
Çöpler	Görsel kirlilik, yaban hayvanlarının çöple beslenmeye alışması; böcekler; sağlığa zararlı aktiviteler
Tahripçilik	Doğal ve kültürel değerlerin tahribi ve bozulması
Araçlarla hız yapma	Yaban hayatına zarar ve bazen ölüme neden olan; güvenliğin azalması; rahatsız edici ses ve toz; kirlilik
Arazide araç kullanma	Toprak sıkışması, bitkilere ve yaban hayatına zarar verme; doğal alanların bozulması, yaban hayatının tahrip edilmesi
Atıklarla beslenmesi	Yaban hayatında beslenme ve avlanma davranışlarında bozulmalar; turistler için tehlike; hayvan ölümleri
Hatıra eşya toplanması	Doğal ve kültürel değerlerin kaybı; uygun olmayan davranışların görülmesi
Enerji hatları	Bitki tahribi ve erozyon; Estetik bozulmalar

Kaynak: Erdoğan 2003

Çizelge 4.4’de görüldüğü gibi eko turizmin etkileri olumsuz yönde de olabilmektedir. Bu hususlara bakıldığı zaman en öne çıkanlardan birisi aşırı yapılaşma ve yol ve patika yapılması için doğal hayatın tahribat edilmesi görülmektedir.

Salzburg’da 7 Kasım 1991’de yapılan toplantıda, Alpine ülkeleri ve Avrupa Ekonomik Komitesi Alp’lerin korunması için Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya, Lihtensteyn ve İsviçre çevresel amaçlara dayalı olan gelişme için bir strateji konusunda işbirliğine girerek taslak bir dokümanı imzalamışlardır. 1992 yılında Alpine toplantısının uygulamaları için ilk protokoller farklı ülkeler tarafından onaylama için teslim edilmeden önce çevre bakanlarına sunulmuştur.

Eko turizm strateji planı için Cater and Lowman'a (1994) göre altı tür faaliyet çalışması gereklidir. Bu altı tür aşağıdaki gibidir;

- (1) Turizm talebini değerlendiren ve profesyonel pazarları ve niş marketleri hedefleyen bir strateji,
- (2) Farklı turizm aktiviteleri ve farklı turist türlerini ve onların çevresel etkilerini ve ekonomik faydalarını birbirine uyumlaştıran bir ara plan,
- (3) Turizmin taşıma kapasitelerini değerlendirmek için bir çalışma formülünün kurulumu,
- (4) Belirtilen alana komşu veya alan içerisindeki farklı ekolojik koşullar için uygun nakliye formları ve belirlenen yollar sistemi için bir ara plan,
- (5) Belirlenen altyapı ve hizmetler, yerleşim ve faaliyet alanları için bir ara plan,
- (6) Korunan alanların dış sınır çizgisindeki kapılar için yerel eğitim programları ile koordine edilmiş bilgi ve eğitim merkezlerinin olduğu bir plan.

Eko Turizm Uygulama Prensipleri ise aşağıdaki gibidir;

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,

- Koruma kapsamındaki (doğal ve geleneksel sosyo-kültürel alanların) alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin olumsuz etkilerinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temini,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini attırarak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla içi içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizm alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir.

DTÖ'ye göre eko turizmin geliştirilmesindeki temel amaçlar şunlardır (Erdogan 2003):

- Turizm endüstrisinin negatif etkilerini en aza indirmek,
- Hem çevresel tahribatı önlemek, hem de yerel halkın ekonomik kazancını arttırmak,
- Bireyler veya küçük gruplar halinde doğal çevreyi ve yerel halkın yaşantısını tecrübe etmek amacıyla el değmemiş doğal alanlara seyahat etmektir.

Eko turizm hareketinin olumlu çevresel ve sosyal etkisi olsa da iyi organize edilmediği takdirde kitle turizmi kadar çevresel tahribata sebebiyet verebilmektedir. Bunun nedeni eko turizm hedef alanlarının hassas ekosistemler olması ve bu bölgelerde yapılacak herhangi bir turizm hareketinin doğal kaynakların (biyolojik çeşitliliğin, flora ve fauna

habitatlarının) yok edilmesi, hatta çevresel kirliliğin yaratılmasına etki etmesidir. Bazı eko turizm uygulamalarının ekosistemlere minimum negatif etki yarattığı, yerel halka alternatif geçim fırsatları sağladığı gözlenmiştir. Eko turizm ekolojik olarak hassas alanların korunması bu alanlara yakın yerlerde yaşayan halkın sosyal-ekonomik açıdan gelişmesini sağlamaktadır. Dünya Turizm Örgütü, 2010 yılında eko turizmin önemli bir pazar nişi olacağını belirtmektedir. Eko turizmin ekonomik olarak önemli olması turizm endüstrisi, kamu kurumları, yerel halk ve turistlerin arasında kurdukları iletişime bağlıdır.

Eko turist ziyaret ettiği yörenin doğal, kültürel değerlerine saygılı olmayı davranış biçimi haline getiren; yöreye her anlamda katkılar sağlayan bir ziyaretçi olup katılım, iletişim, karşılıklı öğrenme, saygı ve duyarlılığa sahiptir.

Eko ve doğal ürünlerin tasarlanmasında aşağıdaki bir kaç önemli faktör etkin rol oynamaktadır;

- Ürün iyi tanımlanmalı ve eko turizmin ilkelerine açık bir şekilde yapılmalıdır,
- Eko turizmin tanımları var olmasına rağmen, ticaret yerleri pazarlama amaçları için eko turizm ürünlerini kullanmaya çalıştığında bir dizi sorunları yaşamaktadır. Örneğin, bir ülkenin kırsal alanında dağ bisikleti işletmecisi kendisini bir çevresel boyutu ve eko turizmin tüm ilkelerine karşı tüm yükümlülükleri yerine getirmesine rağmen kendini eko turizm işletmecisi olarak tanıtmamaktadır.
- Ürün açıkça tanımlanmış bir pazara sahip olmak zorundadır. Potansiyel pazar çevresel konulara duyarlı olan ürünlerle sınırlandırılmamalıdır.
- Çoğu kırsal turizm işletmesi finansal sıkıntılardan dolayı güçlük çekmektedir. Bu yüzden bu işletmelerin başarı oranları çok yüksek olmamaktadır.

Çizelge 4.5 Eko turizm pazarı

Genel ürün	Kültürel Turizm
Spesifik Ürün	Rüzgâr gülü, doğa yürüyüşü
Pazar (lar)	Benzer bir şekilde tanımlanmamış niş market
Tüketim modu	Tecrübe, bütünleşme olarak tüketim
Ürün Kişiselleştirme	Rehberlerin mevcudiyeti, farklı düzeylerdeki bilgi
Pazar Odaklanması	Doğa sınıfları, fotoğraf konuları, boyama konusu, el sanatları sınıflamaları

Kaynak: Wight (1994)

Kırsal alanlardaki turizmin etkisi kırsal alanlardaki faaliyetlerin sınırlandırılması anlamına gelmez; Örneğin, 1950-1980 yılları arasında Yugoslavya ve İspanya'da kırsal kitle turizmin gelişimi iç bölgelerdeki ekonomik ve demografik yapıya zarar veren kırsal iç alanlardan önemli kırsal alanlara olan işgücü göçünü teşvik etmiştir.

Kırsal yerleşimcilerin bizzat kendileri hem kırsal hem de kırsal olmayan çevrelerdeki rekreasyonda ve turizmin tüketicileri olabilirler. Yerli ve uluslararası turizm deneyimleri kırsal yerleşimcilerin çevresi, doğası ve onun içersindeki turizmin gelişmesi için uygunluğunu gözlemlenmelerini ve bu yönde bir gelişim sağlamalarına yardımcı olacaktır.

Çizelge 4.6 Sınırlı kırsal kaynaklar için turizm ve rekreasyon ile doğrudan rekabet halinde olan aktiviteler

---

Tarım
Ormancılık
Bazı Koruma Faaliyetleri
Su Emme
Mineral Çekimi
Askeri Eğitim
Yarı kentsel ve kırsal yerleşimsel gelişim
Sanayi Parkları
Büyük Sanayi Fabrikası (ör: nükleer güç istasyonları)
Yeni Ulaşım Talepleri, örneğin; yol genişletmesi, büyük araç parkları, yeni tren güzergâhları, havaalanı gelişimi ve genişletilmesi

---

Kaynak: Roberts and Hall (2003)

Çizelge 4.6’da görüldüğü gibi turizm ve rekreasyon ile doğrudan rekabet halinde olan aktiviteler içerisinde Tarım ve Ormancılık başta gelmektedir. Kaynakların çok iyi bir şekilde planlama yapılarak kullanılması önem arz etmektedir.

Kültürel Turizm

Kültür, ziyaretçinin hassas tecrübesine katkıda bulunur ve seyahat için bir hareket ettirici olabilir. Turist olarak, diğer toplulukların yaşadıkları ve çalıştıkları veya yedikleri şeylere farklı yollarda ilgi duyabiliriz. Bu farklılıklar bizimkilerden ne kadar farklı olursa, kültür bize o kadar büyüleyici olacaktır.

Geleneksel ve Bölgesel Kültürler için kültürel turistleri etkileyebilen hususları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- arkeolojik yerler ve müzeler,
- mimari yapılar (kalıntılar, meşhur binalar, tüm kasaba),
- sanat, heykel, el sanatları, galeriler, festivaller, olaylar,
- dans ve müzik (klasik, halk müziği, Latin dansı, yerel halk dansları),
- drama,
- dil ve edebiyat çalışması, turlar ve olaylar,
- dini festivaller ve
- tüm kültürler ve alt-kültürler

Çizelge 4.7 Kültürel turizm pazarlaması

Genel ürün	Kültürel Turizm
Spesifik Ürün	Yiyecek/İçecek uğraşları
Pazar (lar)	Genel turizm pazarı
Tüketim modu	Tecrübe, bütünleşme, muhtemel sınıflandırma
Ürün Kişiselleştirme	Bir uğraşın tüm veya kısmi parçasına ulaşım sağlayabilme bilhassa gıda türünde Ör: peynir veya şarap veya belirli bir bölgenin yiyecekleri, sağlık ürünleri
Pazar Odaklanması	Akdeniz ürünleri, Burgundy şarapları Nefes açıcı (heal) gıdalar Sağlıklı yemek yeme Nostalji Koruyucu gıdalar

Kaynak: Wight (1994)

Macera Turizmi

Macera turizmi ve doğaya dayalı turizm benzerlikleri paylaşmakla birlikte turizmin farklı yönleridir. Macera turizmi doğal alanda aktiviteye odaklanmış turizm anlamına gelmektedir. Fiziksel karmaşa, eğitim ve doğa ile iletişimi gerektirir ve çoğu eko turizm nitelikleri (örneğin, kuş izleme ve balık adam dalışı gibi) ile küçük ölçekli, orta ölçekli ve spor odaklı (örneğin, kano ve rafting) veya kitle turizm yönüne sahip geniş ölçekli turizmi (örneğin, safari) ifade etmektedir.

Keyiflenme, mücadele, heyecan ve fantezi, tatil seçenekleri için macera turizmini seçenler tarafından araştırılan bazı hususları temsil etmektedir. Hayal gücü, macera turizmini en hızlı gelişen turizm sektörlerinden biri yapmaktadır.

Macera turizminde profesyonel işletme yönetimi, maceraları güvenli bir şekilde yapabilmek için gereksinilen kişilerin beceri düzeyleri, aldıkları riskler ve karşılaştıkları tehlikelerden kaçınma gibi hususlar katılımcılara farkındalık yaratmaktadır.

Çizelge 4.8 Macera turizm pazarlaması

Genel ürün	Macera Turizmi
Spesifik Ürün Pazar (lar)	Yeşil alanlarda köpek kızakları Önceden planlama yoluyla hazırlanmış kış turistleri
Tüketim modu	Tecrübe, bütünleşme, sınıflandırma olarak
Ürün Kişiselleştirme	Yolculuk planına dahil olması, Tecrübeli rehberlerin mevcudiyeti, seyahati artıracak iyi tercüman materyali, esnek yolculuk planı
Pazar Odaklanması	Uzaklık Mücadele Yerel halkın iletişimi Doğayı izleme

Kaynak: Wight (1994)

Aktivite Turizmi

Aktivite kelimesi özel ilgi uyandıran tatilleri ve rekreasyonel faaliyetleri göstermek için kullanılabilir:

- fiziksel aktivite: aktif uğraş, genellikle yürüyüş, bisiklet sürme, tırmanma, su sporları ve midilli dağ yürüyüşü,
- fotoğrafçılık, boyama, el sanatları ve aşçılık gibi pratik uygulamalar ve hobiler,
- doğa turizmi: yabani hayvanları izleme, eko turizm, bahçe turları ve
- arkeoloji, mimarlık, dil öğrenme ve din konuları gibi kültürel ve entelektüel uğraşları kapsar.

Çizelge 4.9 Aktivite turizm pazarlaması

Genel ürün	Aktivite Turizm
Spesifik Ürün	Bisiklet kiralama
Pazar (lar)	Sıradan bisiklet pazarlarında olduğu gibi önceden rezerve edilmeyen bisiklet kiralama. Ör; yarım gün veya tam gün kiralama için çiftler, aile grupları ve sosyal gruplar
Tüketim biçimi	Tecrübe olarak tüketim; iyi bir sağlık, oyun olarak eğlence: bir bütünlük içerisinde birlikte zaman harcayan aileler: bir alanı keşfetme
Ürün Kişiselleştirme	Güçlülük hükmü, arazi tipi bisikletler, çocuk bisikletleri, çocuk patikalarının olması, rehberli turlar, kişi rehberli turlar, genel turist bilgisi
Pazar Odaklanması	Bisiklet hazine avları, Ağaç kabuğundan yapılmış mum patikalar, manzarayı görmek için tepeye tırmanma, yaşam çemberi ve sağlık patikaları

Kaynak: Wight (1994)

Kırsal alanlardaki turizm ve rekreasyon ürünlerinin amacı aşağıdaki unsurları içerecek kadar geniş kapsamlıdır;

- elde edilebilir doğal ve kültürel kaynaklar,
- coğrafik alan,
- mevcut ürünlerin doğası ve yapılan hizmetler,
- yerel halkın becerileri ve
- bölgesel rekabet avantajıdır.

En önemli kırsal kalkınma stratejilerinden birisi olan LEADER girişimi vasıtasıyla, Avrupa Birliği tüm Avrupa boyunca kırsal turizm ürünlerinin arzı ile bir takım problemler belirlemiştir¹:

¹ www.rural-europe.aeidl.be

- Kıt sayıdaki kırsal turizm ürününün bulunması,
- Önerilen ürünlerin dağılımının sınırlı olması, bu eksiklik bilhassa Güney Avrupa'da görülmesi,
- Coğrafik bölgelerin pazarlanan uyumlu deneyimleri tanımlamadaki zorluklar ve sektördeki uyumsuzlukla sonuçlanan yapısal arzın nadir olması,
- Sezonluk doğa bir yatırım fırsatı olarak kırsal turizmin çekiciliğini azaltması ve
- Kırsal turizmin düşük katma değerli ürün türü arasında olmasıdır.

Doğa Kaynaklı Turizm

Doğaya dayalı turizm doğal düzeyde oluşur, fakat doğal çevrenin anlaşılması ve korunmasını teşvik edici bir vurguya sahiptir. Doğanın gözlemlenmesini birincil amaç olarak kapsar. Bu genellikle çevrenin yaşanmayan kısmının gözlemlenmesi çalışmasıdır. Örneğin, çevrenin yaşanan bileşeni kadar fauna ve flora gibi kayalar ve arazi formlarını kapsamaktadır.

Doğa kaynaklı turizm alternatif turizmin bir türüdür. Doğal kaynaklar üzerine kuruludur. Örnekler doğanın birincil amaç olduğunu gösteren doğa kaynaklı turizm ve aktiviteye odaklanmış macera turizmini içerebilir. Örneğin, beyaz su raftingi veya balıkadam dalışı bu turizm dalına örnek olarak verilebilmektedir.

Aşağıda belirtilen bir kaç faktör doğa kaynaklı turizmine katkıda bulunmuştur (Butler 1998);

- Katılım düzeyindeki temel artış,
- Tarımdaki büyük değişiklikler,
- Kitlesele medyada oluşturulan tasvirler,
- Pazarlama ve talebin oluşturulması,
- Halkın uyduğu modada büyük değişiklikler ve
- Bir takım teknolojik değişmeler, daha düşük fiyatlar ve daha kolay anlaşılabilir ekipman üreten yeniliklerin etkileridir.

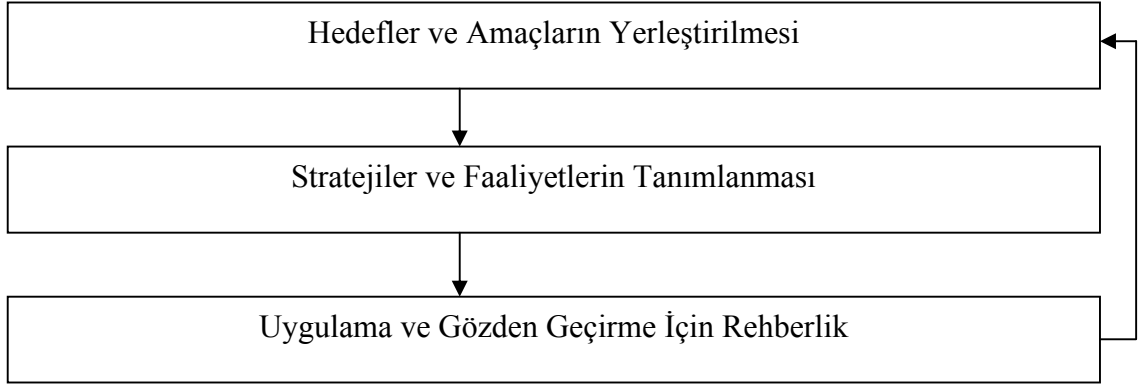
Aşağıdaki bir kaç değişim ise doğa kaynaklı turizmdeki bu gelişimi tamamlamıştır;

- Kırsal alanda geleneksel olarak yer alan tüm aktivitelerin önemli bir gelişim kaydetmesi,
- Politika değişiklikleri mevcut fırsatlara örneğin, tekneçilik, su kayağı, rüzgar sörfü ve balıkçılık için rezervuarların kullanımına ulaşımı artırması,
- Diğer amaçlar için tasarlanan binaların resmi olmayan rekreasyonsal kullanımında yer alan değişiklikler, Örneğin; ormana giden yollar yürüyüşçüler tarafından ve daha sonra bisiklet kullananlar tarafından arazi kullanımı çatışması olmasına rağmen kullanılması,
- Çevredeki geniş kamu ilgisi ve hem pasif hem de aktif bilinçli grupların gelişimi,
- Doğada kırsallığı dışarıda bırakmayan fakat kırsal alanlardaki aktivitelere katılım için olan talepteki artış, örneğin; golf, spor faaliyetleri, eğlence merkezleri, eğlence ve tatil parkları.

Ziyaretçi Planlaması

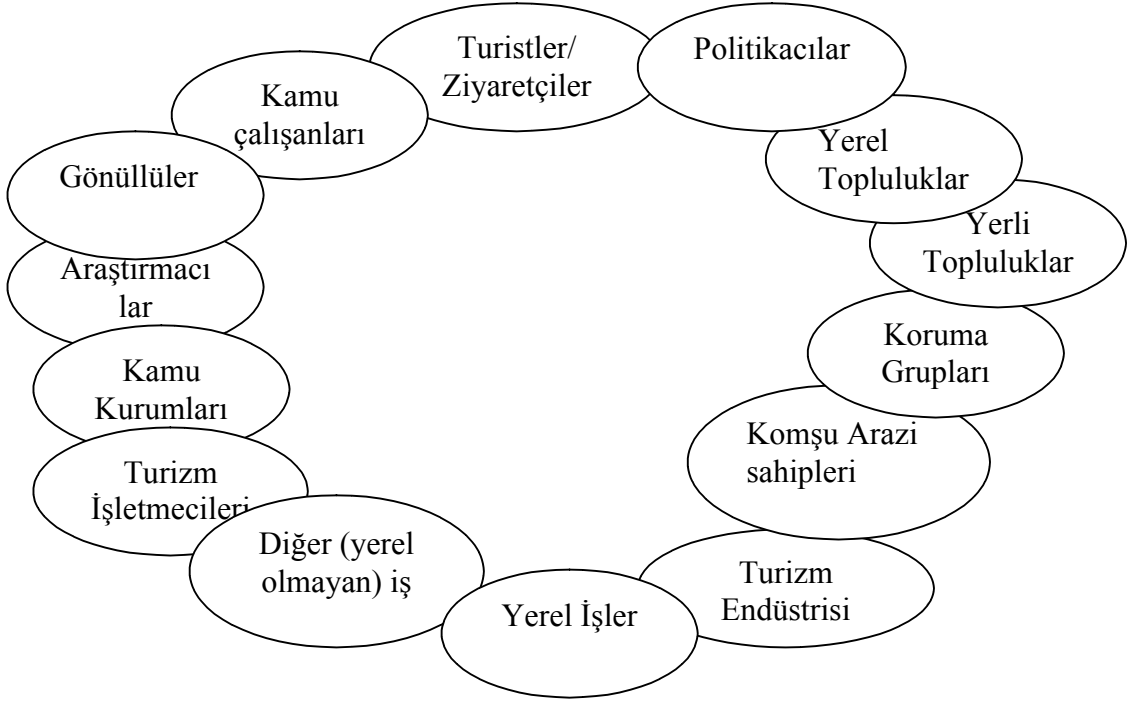
Ziyaretçi planlaması, Planlama hedeflerin yerleştirilmesi ve onların başarıya ulaştıracak faaliyetlerin geliştirilmesi sürecidir. Doğal alan turizmi için, planlama yöneticilere ziyaretçilerin dâhil oldukları deneyimleri tanımlamalarına, ilgilerini çeken şeylere ve kabul edilebilir addedilmiş çevresel değişiklikleri sınırlandırır. Bu tarz bir planlama arzu edilen çıktılardan başarılmasını yönetmeye odaklanmaktadır. Planlama idari ajanslar içerisinde fon sağlama ve çalışanların değişimi gibi iç şartların değişimindeki bu çıktılardan başarılmasına yardımcı olur.

Planlama zaman aşırı devam eden bazen yazılı plan ile sonuçlanan fakat her zaman bunun mümkün olmadığı bir süreçtir. Genellikle hedef ve amaçların yerleştirilmesi ve aşağıda Şekil 4.2’de görüldüğü gibi strateji ve faaliyetler ve uygulama ve gözden geçirme için rehberlik tanımlanmasını içermektedir. Amaçların spesifik, ölçülebilir ve erişilebilir olduğu yerde, hedefler gelecekte arzu edilen şartların genel beyanlarını verir.

Şekil 4.2 Jenerik planlama safhası

Kaynak: Newsome et al. (2002)

Şekil 4.3 Doğal alan turizminin muhtemel paydaşları

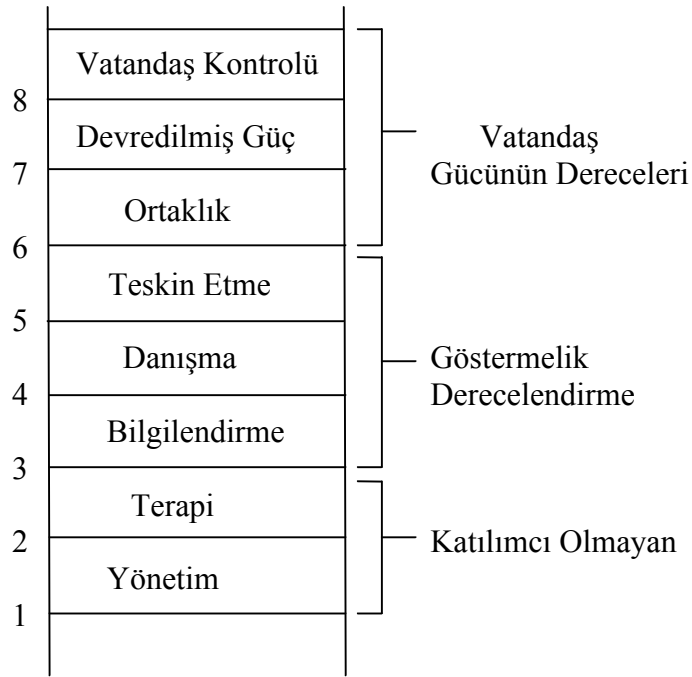
Kaynak: Newsome et al.(2002)

Şekil 4.3’de görüldüğü gibi doğal alan turizminde paydaşlar değişik meslekleri olan çok fonksiyonlu bir yapı gösterirler. Tüm bu grupların turizm içerisinde mümkün olduğu kadar katılımının sağlanması gerekmektedir. Bütüncül bir yaklaşım sergilendiği takdirde bahsedilen her bir paydaşın birbiriyle ilişkisi olduğu görülebilmektedir.

Ziyaretçi Planlamasında Paydaş Katılımı

Küreselleşen dünyada katılımcı rol çok önemli rol oynamaktadır. Ülkelerin uyguladığı politikalarda katılımcılık ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden politika uygulanan alanlardaki halk uygulanan politikaya dahil olarak doğrudan faydalanmak istemektedirler. Planlama döneminde halkın yetkili hükümet sorumluluğu tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Politikaların başarıya uğraması uygulanacak projelerin halk tarafından benimsenmesi gerektiğinden ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Şekil 4.4’de vatandaşların katım merdiveni planlama ve bir alanın yönetimini (örneğin, vatandaş kontrolü) tamamlamış paydaşlar vasıtasıyla katılım (örneğin, katılımcı olmayan) için fırsatlardan sıralanmayan bu ihtimallerin kısa bir özetini sıralamaktadır;

Şekil 4.4 Halkın planlamaya katılım süreci

Kaynak: Newsome et al.(2002)

Kazançlar ve Kayıplar

Ziyaretçi planlamasında paydaşların katılımı hem yarar hem de kayıp oluşturur. Yararlar daha iyi kararlar, artan sorumluluk, paydaş kabulü, yerel topluluk gücü ve ziyaretçi tercihlerini açıklığa kavuşturmayı içerir. Daha iyi kararlar müştereken tutulan

bilgiyi sağlayan ve değerlendiren paydaşlardan kaynaklanır. Arazi sahiplerinin sorumluluğu planlama ve ilgili faaliyetlerin dikkatli incelemesine maruz kaldığı gibi paydaş katılımcılığı vasıtasıyla artırılır. Paydaşlar ve özellikle yerel katılım topluluğun plan yapanın önerilerini kabul etmesi ve daha iyi anlamasına yardımcı olur. Katılımcılık yerel kaynakları ve kararların kontrolü vasıtasıyla yerel toplulukları ayrıca güçlendirir ve en önemlisi bu kaynakların çoğalmasından fayda sağlar.

Son olarak paydaş katılımı ziyaretçilerin değerlerini ve tercihlerini açığa çıkarmalarına yardımcı olmaktadır. Katılım sağlayan paydaşların kayıpları veya dezavantajları da söz konusudur. Bu dezavantajları aşağıdaki gibi toplamak mümkündür;

Daha fazla zaman ve daha fazla çalışanı gerektirir, sadece daha fazla kaynak için danışmanlığı üstlenmek değildir, böyle bir danışma ayrıca dolaylı kaynak etkilerine sahip olmaktadır. Örneğin, danışmanlık yardımıyla, topluluklar orijinal olarak planlanmış uygulama giderlerindeki artışlara yol açan yaygın hizmetlere sahip olmak için baskıyı kullanabilmektedirler. Diğer kayıplar planlama sürecindeki kontrol kaybından dolayı olmaktadır. Arazi yönetim ajansları toplulukların ya da diğer grupların karşılaştıkları güçlüklerde olduğu gibi kontrolü kaybedebilirler.

Çizelge 4.10 Doğal alanlar için ziyaretçi planlamasında paydaş katılım teknikleri

Teknik	Amaç			
	Bilgi Verme	Bilgiyi Alma	Bilgiyi Paylaşma	Katılımcı Karar Alma
Bilgi dokümanları	×			
Sergi	×			
Medya kampanyaları	×			
Taslak planlar	×			
Planların gözden geçirilmesi	×	×		
Tartışma dokümanları	×	×		
Telefon hatları	×	×		
Paydaş görüşmeleri	×	×		
Telefon görüşmeleri/Anketler		×		
Odak grupları	×	×	×	
Halk toplantıları	×	×	×	
Paydaş toplantıları	×	×	×	×
Katılımcı alan gezileri	×	×	×	×
Danışma komiteleri	×	×	×	×
Görevler	×	×	×	×
Çalıştaylar	×	×	×	×

Kaynak: Newsome et al. (2002)

Çizelge 4.10'da görüldüğü gibi farklı teknikler farklı planlama safhalarında görülebilmektedir. Çünkü her bir safha planlama gereksinimleri hakkında farklı farklı bilgi gereksinimlerini içermektedirler.

4.2.6 Sürdürülebilir kırsal turizmin gelişimi

Kırsal turizm ve sürdürülebilir turizm; turizm ve kırsal çevreler ve oluşturdukları kültürler arasındaki özel ve karşılıklı bağımlı ilişkiyi yansıtan hemen hemen eşanlı olmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma anlayışı turizm aracılığıyla yerine getirilemeyecek belirli ilke ve gereksinimlerle karşı karşıyadır. Bilhassa;

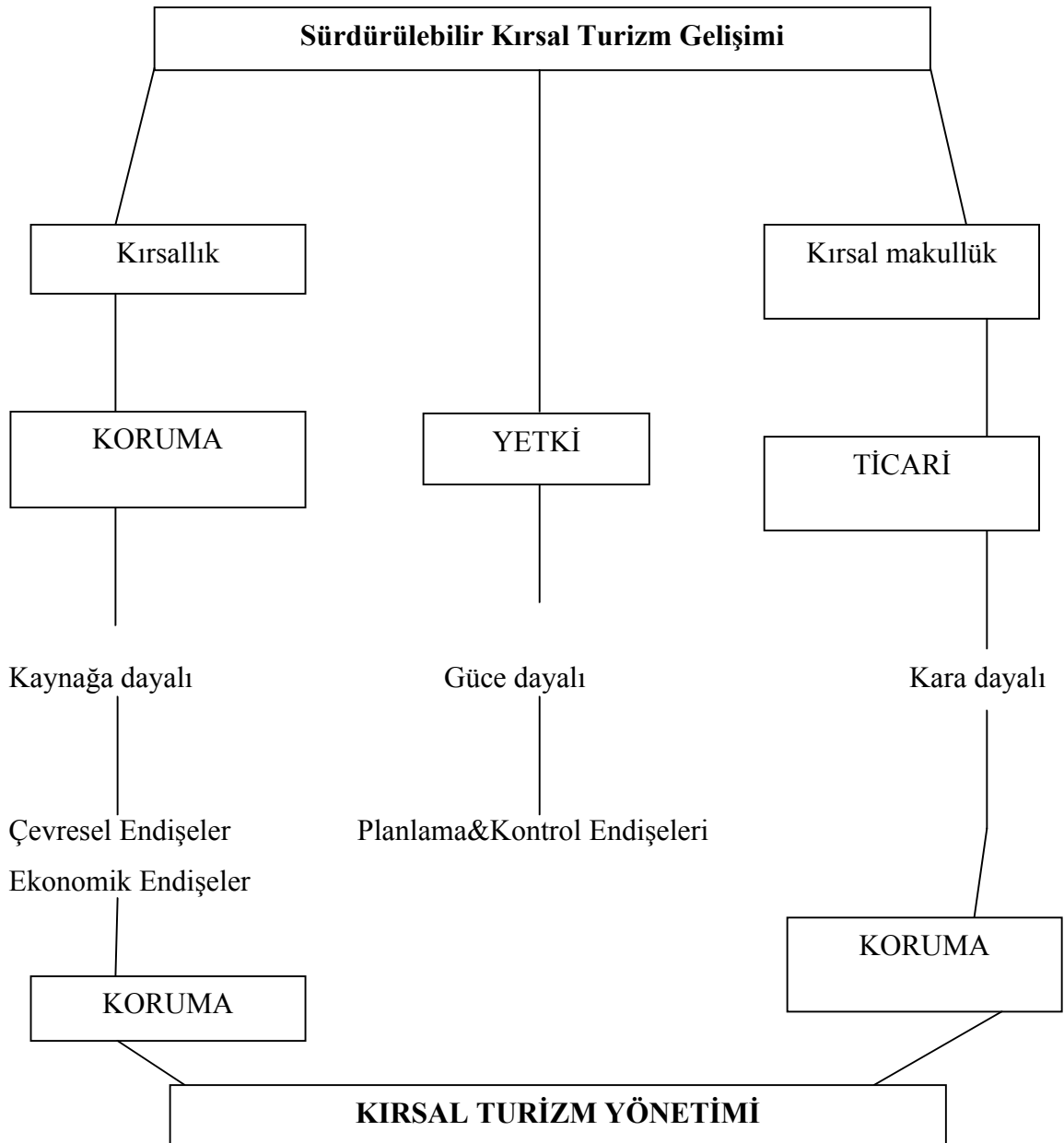
- Evrensel sosyo-ekonomik ve ekolojik içeriğindeki turizmin kalkınması ve çevresel sonuçları ile bütünleşen bir bütüncül yaklaşımın kabulü, karı motive edici turizm üretim sistemi ve egemen olan parçalanmış, çok sektörlü özel sektöre verilir.
- Sürdürülebilir kalkınma, uzun dönemli kaynaklara adil ve eşit bir şekilde ulaşım ve kendine güvene dayanan fırsatlara odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu tür iç genel eşitlik yapısı, sahiplik ve kalkınma teorisinin bağımlı biçimine benzeyen turizm endüstrisinin kontrolü, sahipliği ve yapısına verilen turizmdir.
- Araştırma, yeni sosyal çekim örneğinin kabulü, sürdürülebilir bir yaşam ve sürdürülebilir kalkınmanın temel gereksinmesine uygun olduğu ve benzer bir şekilde oluşmadığını göstermektedir.

Sürdürülebilir kalkınma en az yenilenemeyen kaynak tüketimine (teoride sürdürülebilir turizm gelişiminin katkı sağladığı bir işlem) dayalı uzun dönemli eşit ve ender toplumsal gelişimle ilgilidir. Prensip olarak; sürdürülebilir turizm, politika dokümanlarında açığa çıkan ve uygulamada bir kaç istisna dışında pratikte turizm merkezli olmuştur. Yani, sürdürülebilir turizmin ana amacı, uzun dönemli turizm yaşamasına müsaade ettiği spesifik zaman ve yere bağlı olan turizmin doğal ve sosyo-kültürel kaynak temelini korumaktadır.

Sürdürülebilir turizm, turizm gelişim projelerinin çevresel boyutuna odaklanmaktadır. Sürdürülebilir turizm gelişimine odaklanma genelde turizm gelişimi, bilhassa kırsal turizm için önemli ve karşılıklı ilişkili aşağıdaki bir takım faktörlere bağlı olmuştur.

İlk olarak, sürdürülebilir gelişim anlayışından turizmi ayırma ihtiyacı vardır. Yani, sürdürülebilir turizm gelişimi için rağbet, diğer turizm gelişim formlarından yapmış olduğu gerçekten ilgiyi saptırmıştır ve hedef alanlarda sosyo-ekonomik gelişme için önemli bir katkı sağlamayı sürdürmektedir. İkinci olarak, Sürdürülebilir turizm gelişiminin temel ilkelerinden biri, yerel topluluğun katılımı ve kontrolüne rağmen, kalkınmanın doğası olarak zaman aşımına uğramasıdır. Bilhassa, Birleşik Krallıkta, kırsal alanlarda turizmin önceki ilkeleri gibi ilkelerin ayarlanması ve sürdürülebilir

kırsal turizmin üretim merkezli odaklanması ne tür bir turizmin gelişiminin yerel topluluklara müsaade ettiğini göstermektedir. Üçüncü ve son olarak, Sürdürülebilir turizmin birincil merkezli odaklanması, ayrıca turizmin bir ticaret olduğu gerçeğinden ilgiyi saptırmıştır. Kırsal turizmin spesifik yapısı içeriğinde geniş bir çeşitliliğe sahip hususları araştırır. Bazıları geleneksel rekreasyonel uğraşlara katılmıştır. Diğerleri için kırsal alan belirli spor faaliyetlerine uygun bir şekilde ayarlanıyor olabilir.

Şekil 4.5 Sürdürülebilir kırsal turizm yönetimi modeli

Kaynak: Stone (2000)

Şekil 4.5' de görüldüğü gibi, sürdürülebilir kırsal turizm gelişimi koruma, yetki ve ticari hususları içermektedir. Koruma, çevresel endişeleri gözeten kaynağa dayalı bir korumayı, yetki planlama ve kontrol konularını içeren güce dayalı bir bileşeni ve son olarak ticari boyut konusu ise ekonomik faaliyetler sonucu yapılacak karı işaret etmektedir.

4.2.7 Sürdürülebilir kırsal turizm için alan çalışması örnekleri

a. Grande traversata delle alpi (GTA)

İtalya'nın batı Alplerinde kalan vadileri bilhassa tarım sektöründeki durgunluktan olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu vadilerden bir kısmı geçmişte dağlardan çıkarılan maden yataklarına dayalı olarak oldukça gelişmiş bir endüstriye sahipti. Bu maden yatakları, küçük ölçekli endüstriyi kendine çekerek tarım sektöründe çalışmayan yerel halka yeni iş olanakları sağlamıştır. Buna rağmen zamanla, maden yataklarının kalitesi düşmüş olup madenler kapatılmıştır. İşgücü durumu tahrip olmuştur. Bölgenin yerel otoriteleri, bölgeye yararlı olabileceklerini düşündükleri küçük ölçekli turizm gelişimini başlatmışlardır. Bu kapsamda güneydeki Ventimiglia'da başlayıp kuzeydeki Matterhorn'da biten uzun mesafeli bir patika yol yapmışlardır.

Bu uzun mesafeli patikanın yapısı, mevcut patikalara ve bir vadi içerisinde yer alan köyleri bağlayan mevcut patikalara dayalı olarak yapılmıştır. Ayrıca, italyanca hazırlanan broşürler dağlık alanda inşa edilen patikaların reklamını yapmak için kullanılmıştır. Yeni hiç bir dağ kulübesi inşa edilmemiş olup, artık kullanılamaz durumda olan dağ kulübelerinin restorasyonu yapılmıştır. Küçük restoran ve dükkânlar dağcılık aktiviteleri ile uğraşan yerli ve yabancı turistlere yeterli bir hizmet sağlamıştır. Bu hizmetin amacı, yerel ekonomiye bir katkı sağlamak ve dağ vadilerindeki köyler için gelir getirici aktivitelerin oluşturulması olmuştur (Richards and Hall 1998).

b. Maurienne'deki bonneval

Fransa'da yer alan Bonneval yaklaşık 1800 metre yüksekliğe kurulmuş Maurienne'nin süt vadisindeki küçük bir dağ köyüdür. Köyün toplam nüfusu 200 kişidir. Nüfus geleneksel olarak tarıma bağlıdır. Val d'Iserre gibi komşu köylerde ikinci dünya savaşından sonra kitle turizmi gelişmiştir. Köy belediyesi bu tür gelişmeyi sürdürmemeye karar vermiştir. Bağımsızlıklarını kaybetmemeyi istemişlerdir ve köyün ekonomik gelişimini zorla geliştirecek olan köy dışından gelen sermayeye sıcak bakmamışlardır. Bu alınan karar köyü diğer ekonomik faaliyetlere daha bağımlı kılmıştır. Köyde 1300 yatak kapasiteli küçük ölçekli bir turizm işletmesi faaliyet göstermektedir ve bunun yanı sıra otel sahipleri geleneksel tarımsal ürünlerini turistlere satmaya eğilimli olmuşlardır. Bu yüzden düşük etkiye sahip turizm ve geleneksel tarımın bütünlüğü köyün ekonomisinin temellerini oluşturmuştur.

Köy belediyesi kendi dağ nehirlerinde olan hidro elektrik gücünü yeni bir gelir kaynağı yaratmak amacıyla Fransız şirketine satmışlardır ve bu satış belediyenin mali durumunu iyileştirmiştir. Bununla birlikte, 1990 yılında elektrik kampanyası belediyenin gelirini azaltmış olan güç için ödeme yapmayı durdurmuştur. Köyün toplam altyapısı yalnızca yeterli sayıdaki turistin köyü ziyaret ettiği zaman ödenmektedir. Elektrik şirketinin ödeme yaptığı zamanlarda, köyün bütçesini dengede tutması için 1300 yatak kapasitesine ihtiyaç duyulmaktaydı. Buda köydeki mevcut yatak kapasitesine uymaktaydı. Köyün yeni bütçe dengesinde ise 5000 yatak kapasiteye genişletilmesi şartıyla elektrik şirketi ödeme yapmayı taahhüt etmiştir. Bu ters gelişim köyün özelliğini tamamen değiştirmiştir. Köy zor bir duruma düşmüştür. Kitle turizmde gelişmiş yakın köylerle işbirliği gibi bir kaç alternatif oluşmuştur. Bu gelişim aynı zamanda köyün orijinal yapısını tehlikeye sokmuştur (Richards and Hall 1998).

c. Parc naturel regional du vercors (PNR Vercors)

Doğal bölge parkının ilk amacı peyzaj ve doğayı korumak olan ulusal park kavramından farklıdır. PNR doğayı koruma amaçlı ve kırsal kalkınmayı teşvik edicidir. Fransa, bölgesel parklar dizisini oldukça geliştirmiştir. Bölgede geleneksel olarak ormancılık ve

koyun otlatma bölgenin başlıca ekonomik faaliyetleri arasında yer almaktadır. Bu faaliyetler yüksek bir işgücü düzeyini garanti etmemekle birlikte turizm bölge için tek alternatiftir. Dağ manzarası, kalkınmanın mümkün olduğu dışa açılan bir güzelliştir. Ayrıca kış aylarında plato, kayak yapanlar için mükemmel bir yer olmaktadır.

PNR modeli geleneksel tarımla bütünlük halinde olan küçük ölçekli turizmi geliştirmek için yeni fırsatlar önermiştir. Hauts platosunda koyun otlatma, PNR yetkilileri tarafından desteklenmiştir, fakat turizme olan etkisi otlatma alanlarına olan uzaklığından dolayı zayıf kalmıştır.

Bölgedeki turizm kavramı farklılık göstererek Villard-de-Lans ve Lans-en-Vercors gibi bazı yerler peyzajı koruma kavramı ile tamamıyla çatışan büyük apartmanların hizmet ettiği kitle turizmini seçmiştir. Autrans, Meaudre, Vassieux, La Chapelle ve Gresse-en-Vercors gibi diğer yerler yaz yürüyüşleri ve kış aylarında yapılan kayağa dayalı küçük ölçekli gelişime öncelik vermiştir. Bu yerler okullar ve postaneler gibi hizmetlerini sürdürebilmişlerdir. Bu köylerde peyzaj ve doğayı koruma çok daha fazla bir gelir kaynağına sahip olmuştur.

Tüm bu gelişmeler güçlü bir şekilde bölgede yürütülen politikalarla ilişkilidir. Pazar gelişimi yukarıda bahsedilen sorunların sebebidir. Güçlü bir politikaya sahip pazar gelişimi, doğa, çevre, toplum ve kırsal kalkınmanın olumsuz etkileriyle başa gelmek için gereklidir. Sürdürülebilir turizm kavramı yalnızca yerleşik olan bölgelerin potansiyelini artırmıştır. Toplulukların, proje başından itibaren dâhil olmadıkları kırsal kalkınma planları zorlu bir başlangıca neden olmuştur. Bonneval örneğinde olduğu gibi tabandan tavana yaklaşım, girişimciliğin deneme sürecinde topluluklarla yeterli işbirliği sağlamadan bölgesel otoriteler tarafından alındığı İtalyan bölgesindeki GTA'nın tavandan tabana yaklaşımında kalkınma kavramı ile güçlü bir bağlantı oluşturduğu görülmüştür (Richards and Hall 1998).

d. Glencolumbkille (Gleanne Cholme Cille)

İrlanda’da yer alan bu bölgeyi yeniden canlandırmak için turizm potansiyeli farklı kamu kurumlarının önleyici tedbir almasından önce kabul edilmiştir. Köyün papazı, köydeki turizm potansiyelinin farkına varıp çevresel ve kültürel olarak hassas gereksinme gerektiğini belirtmiştir. Güney Batı Donegal’da 300 yıllık yerli yaşamı tasvir etmek için bir grup ile birlikte halk müzesinin gelişiminin arkasındaki güç olmuşlardır. 1967 yılında halk müzesi kurulduğu zaman Dublin bürokratları çok destekleyici olmamışlardır ve planlama izni müze açıldıktan sonra günümüze kadar halen dahi alınamamıştır. Kısaca, 1968 yılında yerel otoriteler tarafından geleneksel evlerin olduğu bir köy inşa edilmiştir. Bu evler yaz aylarında turistler tarafından kiralanabilmektedir. Yaklaşık 40 yıllık bir geçmişe sahip bu tür örnekleri olan kalkınma örneklerini görmek mümkündür.

Dokumacılık, bu bölgedeki geleneksel sanayiye oluşturmaktadır. Fakat, 1940’lı yıllardan itibaren sürekli bir düşüş içinde olmuştur. Udaras na Gaeltachta Tapeis Gael olarak bilinen bir gruptan 6 gence, bu geleneksel sanat dalında eğitim vermeleri konusunda eğitim vermeleri amacıyla bir burs verilmiştir. Eğitim gören bu kişiler, Avrupa ve Amerika’da yerel bölgenin kültür ve mirasını tasvir eden işlerini sergileme, satışını yapma konusunda turistleri bölgeye çekmek için çalışmalarda bulunmaktadır (Richards and Hall 1998).

4.2.8 Kırsal turizmde kooperatifçilik

İnsanlar dünyada yerleşmeye başladıklarından beri hem resmi hem de resmi olmayan kapasitede işbirliği grupları oluşturmuşlardır. Morrison (1998), turizm sektöründe kooperatifçiliğin önemini bilhassa çevresel bölge veya alanda yerleşmiş bulunan kişileri, kooperatifçiliği ise bir kaç kırsal turizmde faaliyet gösteren girişimcilerin kendi aralarında birleşerek pazarlama faaliyetlerini geliştirme eğilimi olarak tanımlamıştır.

Turizm sektöründe öncelikle kooperatifçiliğin ve birleşik işletmelerin mevcut rolünü kabul etmek gerekir. Bu amaçla, 1992 yılında “Uluslararası Kooperatif Birliği’nin

seyahat ve turizm bölümü üyelerinin tek bir çatı altında “Uluslararası Seyahat Kooperatifleri Birliği TICA (Travel International Cooperative and Association)” toplanmaları sağlanmıştır (Gorman 2005).

TICA üyeleri bu organizasyon dahilinde kendi işlerini yerine getirmelerinin yanında tecrübe ve uzmanlıklarını da diğer turizm kooperatiflerine aktarmaya çalışmaktadırlar. Bu yardım, bir taraftan Doğu Avrupa’da kooperatifçilik eliyle onların yeniden yapılanmalarını sağlarken, diğer taraftan da özel işletmeciliğe dolaylı olarak katkısı olmuştur. Üçüncü Dünya ülkelerinde ise, bu ülkelerin kooperatiflerine çeşitli tavsiyelerde bulunma şeklinde gerçekleşmiştir.

Aslında üyeler, sorumlu ve bilinçli bir turizm anlayışını getirmek için bir araya gelmişler ve TICA’yı kurmuşlardır. Bu nedenle rasyonel bir turizm kavramı geliştirmeyi amaçlamışlardır.

Turizmin rasyonel olmasından kasıt ise, turizm sektöründeki bilinçsiz büyümenin sonucunda oluşan zararlı etkilerden kaçınmak, şüpheli bir yaklaşımla hareket etmektir. Bunun için de fiyat mekanizmasında bazı ayarlamalar yapmak ya da diğer konularda çeşitli sınırlamalarda bulunmak gerekmektedir (Şerefoğlu 2000).

TICA üyelerince gerçekleştirilmiş olan örneklerden birisi, İskandinavya’da çeşitli sendikalarca başlatılan turizm hamlesine destek olunması ile Fransa’da ve Kanada Quebec’deki “Aile Tatil Köyleri Projesi”nin hayata geçirilişi olmuştur. Bu arada Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde sağlanan işbirliği TICA’nın organizasyonu ile amacına ulaşabilmiştir.

Atsan vd. (2002) Toplum kalkınması açısından kooperatifçiliğin başarılı olabilmesi için aşağıdaki düzenlemelere dikkati çekmişlerdir;

1. Başarılı kooperatif örnekleri köylüye tanıtılmalıdır,
2. Başarısız kooperatifler, ciddi bir araştırmaya, değerlendirmeye bağlı tutularak başarısızlık sebepleri ortaya çıkarılmalı, gerekli önlemler alınmalıdır,

3. Köylüye güven duygusu, birlikte iş başarma yeteneği geliştirilmeksizin kooperatif kurulmamalıdır,
4. Devletin rolü kooperatifi her yönden özendirici, destekleyici, gerekli eğitim ve denetimi sağlayıcı olmalıdır.

4.2.9 Kırsal turizm ve film

Kırsal turizm ve film arasında son yıllarda önemli bir etkileşim bulunmaktadır. Film endüstrisinin şehrin gürültülü yapısından kaçma eğilimi ve de kırsal alana son yıllarda olan rağbetten dolayı, kırsal alanlarda çekilen filmler, filmin konu alındığı yerdeki ziyaretçi sayısında artışa neden olmakta buda doğrudan bölge ekonomisine ve kırsal alanda yaşayan insanların gelirine katkı sağlamaktadır. Çizelge 4.11’de görüleceği gibi kırsal alanda yapılan filmlerden dolayı o bölgeyi ziyaret eden kişi sayısı dünyanın çeşitli yerlerinden alınan örnekler incelendiğinde bir artış göstermektedir.

Çizelge 4.11 Kırsal ve doğal alanları konu alan filmlerin ziyaretçi sayısındaki etkileri

Filmin adı	Filmin Oynandığı Yer	Ziyaretçi Sayısı
Brassed off	Grimethorpe, İngiltere	Turist sayısında %50 artış
Dances with the Wolves	Fort Hayes, Kansas, ABD	1990-1991 döneminde %25 artış (ort. artış 56.6)
Four weddings and a Funeral	The Crown Hotel, İngiltere	En az 3 yıl için rezervasyonlar dolu
Little Women	Orchard House, ABD	%65 artış
Saving Private Ryan	Normandy, Fransa	Amerikan turistleri arasında %40 artış
Sense and Sensebility	Saltram House, İngiltere	Turist sayısında %39’a varan artış

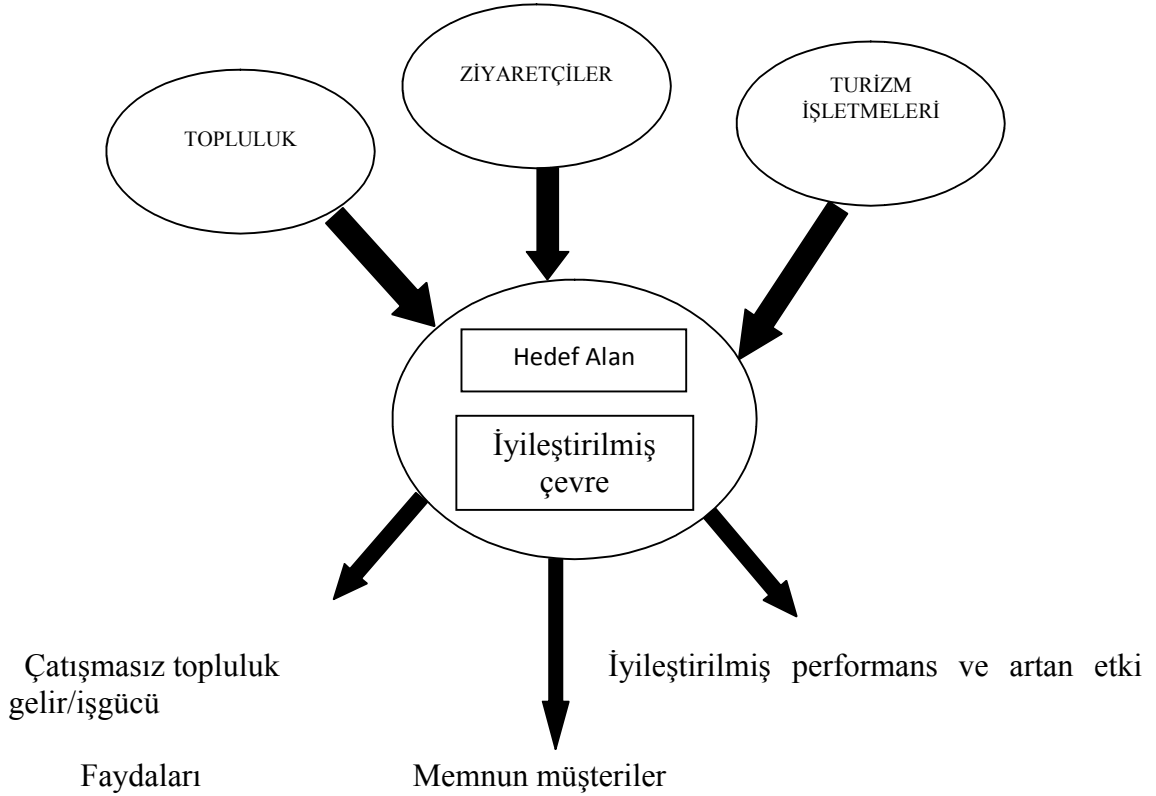
Kaynak: Hall et al. (2005a)

4.2.10 Kırsal turizmde entegre kalite yönetimi (EKY)

Turizm Sistemi içerisinde Entegre Kalite Yönetim sistemi daha kaliteli hizmet anlayışını felsefesinde barındıran, ziyaretçi, turizm işletmesi ve yerel halk arasında bir etkileşim anlayışına dayalı olan, girdileri sonucunda iyileştirilmiş turizm performansı ve

donanımlı yeni işgücü oluşturulması ve tüm tarafların aralarında herhangi bir çatışma olmaksızın sistemden fayda görmesidir.

Şekil 4.6 Kırsal turist alanlarında entegre kalite yönetimi süreci

Kaynak: European Commission (1999a)

Şekil 4.6'dan görüleceği gibi Entegre kalite yönetimi turizmin başarısı açısından önemle durulması gereken bir konudur. EKY sonucunda topluluk, ziyaretçiler ve turizm işletmelerinde hedef alan üzerinde iyileştirilmiş performans sonucu meydana gelecek fayda ile müşteri memnuniyeti esas alınmaktadır.

Çizelge 4.12 Entegre kalite yönetiminin ana ilkeleri

1	Entegrasyon	Kalite endişesi ve onu başarmaya yardımcı olan yönetim teknikleri tüm turizm fonksiyonlarına entegre edilmelidir.
2	Gerçeklik	Ziyaretçiler gerçek değerleri ararlar ve takdir ederler. Turizm deneyiminin kalitesi düşürülmemelidir veya uydurulmamalıdır.
3	Ayırt edicilik	Teslim edilen kalite özel, ayırt edici özelliklere sahip olmalıdır.
4	Pazar gerçekliği	Kalite yönetimi rekabetçi bir güç olarak belirlenen bir pazar alanında bir bölgenin potansiyelinin gerçek değerlendirmesi ve bilgilendirilmesine dayalı olmalı ve bozulmayacağını güvence altına almalıdır.
5	Sürdürülebilirlik	Kırsal alanlar hassas alanlar olup ziyaretçiler bozulmamış bir çevreyi ararlar. Teslim edilen kalite turizmin etkilerini yönetme ile ilgili olmak zorundadır.
6	Müşteri odaklı	Kalite yönetimi müşteri ihtiyaçlarını anlamaktır
7	Dâhil edilebilirlik	Kalite yalnızca bir kaç kişiye teslim edilmemeli, iyi bir deneyim tüm ziyaretçilere sağlanmalıdır.
8	Detaylara olan ilgi	Yaratıcı olma fakat detayları dikkate alma, yeterli bilgi sağlama ve hizmetleri kontrol etmektir.
9	Rasyonalizasyon	Küçük sayıdaki güçlü girişimler çok sayıdaki zayıf girişimlerden daha iyidir. Düşük kaliteye sahip faaliyetler durdurulmalı veya sürdürülebilir bir ürünle daha güçlü bir hale getirilmek için birleştirilmelidir.
10	Ortaklık	Birlikte çalışma doğru bir ilke olup başarı için gereklidir. Kalite tek bir proje gibi teslim edilmemelidir. Turizm işletmeleri ve organizasyonları ve topluluk grupları birlikte çalışmalıdır.
11	Dayanışma	Kaliteli kırsal turizm sırasıyla tarım, el sanatları sanayi, ulaşım ve yerel hizmetler gibi diğer aktivitelere bağlıdır.
12	Zaman	Kaliteyi iyeleştirme zaman alır. Başarı yıldan yıla düzenli ve başarılabilir bir gelişme için iyi bir planlama yapılmasına bağlıdır.
13	Taahhüt	Kaliteyi başarma taahhüdü ve kişisel istek zorunludur. Bu daha geniş bir topluluğa dâhil olmayı gerektirir.
14	Doğru iletişim	Ziyaretçilere doğru ve güncel bilgi sağlama, beklentileri karşılama ve memnuniyeti güvence altına almanın ana bileşenidir.
15	İzleme	Kalite yönetimi düzenli izleme ve ziyaretçilerin etkilerinin değerlendirilmesi, çevre ve yerel topluluk hakkındadır.

Kaynak: European Commission (1999b)

4.2.10.1 Wales’da entegre kalite yönetimi örneği

Ceredigion Cardigan körfezinin önünde yer alan kıyı hattı boyunca uzanmış Wales’ın batı kıyısındaki bir kırsal yerleşim yeridir. Yaklaşık 70.000 nüfusu ile birlikte asıl geçim kaynakları tarım ve turizmdir. Turizm ülkedeki toplam işgücünün toplam %15’ine karşılık gelmekte olup Ceredigion bölgesinin ekonomisinde önemli bir yere sahiptir.

Ceredigion bölgesindeki kırsal konsey bölgede kırsal turizmin gelişimi için aşağıdaki amaçları listelemiştir (Hall et al. 2005a):

- Tüm yıl boyunca yapılacak aktiviteler bakımından turist cazibe alanlarını artırmak, iyileştirmek ve turist operatörlerine yardımcı olmak ve teşvik etmek,
- Sürdürülebilirliği teşvik etmek ve yeşil ve kültürel turizm gelişimlerini artırmak,
- Turizm altyapısını iyileştirmek ve kırsal alana halkın ulaşımını iyileştirmek ve
- Kampçılık sektörüne olan aşırı bağımlılığı azaltmak ve yeni pazarlar için, kısa süreli duraklamalar ve konferans/toplantı sektörleri için yeni pazarlar sağlama temelinde yerleşim yerlerini genişletmektir.

Kıyı kesimi ve kırsal iç alanlar ziyaretçilere çekici bir tatil alanı önermesine karşın, coğrafik olarak marjinal ve çevresel bölgelerde çoğu diğer alan gibi Ceredigion’da turizm gelişimi bakımından bir takım sorunlar yaşamaktadır.

a. Proje Amaçları ve Metodolojisi

Projenin amacı kırsal alanın ekonomik gelişimine katkı sağlama yoluyla Ceredigion içerisindeki kırsal turizm alanlarındaki entegre kalite yönetimini izleme, sistemlerin teslim edilmesi ve yöntem gelişimine yardımcı olmaktır. Spesifik olarak proje aşağıdaki hususları içermektedir;

1. Açık bir rekabet yoluyla tanımlanmış kırsal bölgedeki pilot alanlarda entegre kalite yönetimi kavramını sunma,
2. Seçilen pilot alanlarda EKY ilkelerinin entegrasyonu ve formülasyonuna yardımcı olma,
3. Pilot grupların ilerlemesini değerlendirme ve izleme,
4. Projenin çıktılarını daha geniş turizm topluluğuna yayma, EKY ilkelerinin uyumunu teşvik etme,
5. Ortaklığı özendirme ve EKY değerlendirmesine dayalı en iyi uygulamaların değişimini yapmaktır.

Projede yer alan uzmanlar, üç dalda pilot alanlardaki topluluklar ile çalışırlar:

1. Strateji olarak birlikte çalışma
  - a. devam eden süreci kurma,
  - b. liderlik ve ortaklık yapılarını kurma ve
  - c. iyi iletilmiş açık bir stratejiyi geliştirme
2. Ziyaretçi deneyiminin tüm safhalarında kaliteyi teslim etme
  - a. pazarlama ve iletişim,
  - b. hoşgeldin, oryantasyon ve bilgilendirme,
  - c. yerleşim,
  - d. yerel ürün ve gastronomi,
  - e. kırsal rekreasyon ve
  - f. çevre ve altyapı
3. Etkili Kalite Yönetimi ve İzleme Safhalarını Kurma
  - a. ziyaretçi ihtiyaçlarını anlama ve onların karşılandığını görme,
  - b. iletişim standartları kurma ve kontrol etme,
  - c. eğitim ve ticari destek mekanizmalarını geliştirme ve
  - d. yerel ekonomi, toplum ve çevre hakkındaki etkileri izleme

Ceredigion'daki EKY projesi aşağıda verilen bir takım hususları araştırmayı hedeflemektedir;

1. Kırsal turizm alanlarında EKY'ni uygulayan engelleri tanımlama,

2. Bu engellerin üstesinden gelmek için stratejiler tasarlamak,
3. Strateji gelişiminde uzmanlık ve topluluğun itibarını sürdürmek,
4. Projenin başlangıç safhasından sonra turizm stratejisinin gelişimi, uyumu ve sahiplik için uygun mekanizmanın kurulması,
5. Etkili turizm ve kırsal kalkınma ortaklığını oluşturma,
6. Ziyaretçiler ve onların gereksinimleri hakkında bilgi toplama,
7. Yerel ekonomi, topluluk ve çevre hakkında turizmin etkilerini izleme,
8. İyi uygulamaları yayma aracı olarak kırsal turizmin EKY 'nin gerekli bileşenlerini tanımlama,
9. Turizm gelişim alanlarında toplulukların eğitim, araştırma ve bilgi ihtiyaçlarını tanımlamaktır.

4.3 Avrupa Birliği'nde kırsal turizm

Avrupa'da kırsal alanlar nüfusunun yaklaşık %25'lik bir kısmının kırsal alanda yaşadığı ve yaklaşık %80'lik bir kısmını ise kırsal alanlar oluşturmaktadır. Kırsal alanların önemi bu bölgelerin çoğunda baskı altındadır. Tarımsal politika yıllar içerisinde ürün desteklemeden, üreticileri destekleme (gelir desteği) ve sürdürülebilir tarımsal uygulamaları teşvik etmeye doğru bir eğilim göstermiştir. Tarım politikası hala reform yaşamaktadır. Güvenlik, yüksek kaliteli ürünler, doğal güzellik ve rekreasyonel fırsatlar örneğinde olduğu gibi sadece çiftçiler değil aynı zamanda gitgide artan çiftçi olmayan üreticiler de kalkınmada bir rol oynamaktadırlar (European Commission 2003).

Kırsal turizme olan ilgi Avrupa Komisyonu'nun ciddi bir şekilde turizmi düşünmeye başlaması ile verilmiştir². Başlangıçtan itibaren, Komisyon turizmin bu türünün daha geniş halk kitleleri arasında tanınması ve kabul edilmesini istemiştir. Bunu kitlelere kabul ettirmek için de girişimci eğitimleri, tanınabilir bir logo ve kırsal yerleşim hakkındaki bilgileri standardize etmeyi teşvik etmiştir. 1990 yılında, Avrupa Turizm yılının bir kısmı olarak, kırsal turizm bölgesinde çeşitli girişimler başlatılmıştır ve işbirliğinin çeşitli formları bilhassa bilgi ve promosyon değişimi ile ilgili çeşitli

---

² 1986 yılında Avrupa Komisyonu turizm sektöründe Topluluk faaliyetinin Politika Belgesinin taslağında kırsal turizmi ele almıştır.

ülkelerden kırsal turizme dahil olan taraflar arasına konulmuştur. Topluluk bütçesinden toplam 7.74 milyon avro harcanmıştır. Sektörün rekabet gücünü artırma ihtiyacı ve diğer politika alanlarında turizm konularını dikkate alma ihtiyacı başlıca unsurlar olarak tanımlanmıştır. Üye ülkeler arasında değişimlerin teşvik edilmesi, turizm faaliyetlerinin Komisyon bünyesinde ve üye devletler ile eşgüdümlü olması ve yenilikçi örnek projelerin desteklenmesi vurgulanmıştır. 1995 yılında Komisyon “Birliğin Turizm Alanındaki Rolü” üzerine “Yeşil Kitabı” kabul etmiştir. Bu kitapla, Avrupa düzeyinde sektörün geleceği hakkında tartışma yapılmasını teşvik etmek için, profesyonellerin, tüketicilerin, çevrecilerin ve diğer çıkar gruplarının tepkilerini ölçmeyi hedeflemişlerdir.

Kırsal turizm projeleri 3 ana gruba ayrılabilir (Wodenberg 1992):

1. Folklor, çiftlik ürünü, doğal çevre ve gastronomi gibi kırsal turizm türleri olan faaliyetler ve ürünlere yapılan vurgu ile birlikte ürünler ve hizmetlerin farklılaştırılması ile ilgili projeler,
2. Bilgi bültenleri, konferanslar ve çalışmalar vasıtasıyla bilgi, deneyimlerim değişimi amacına sahip projeler ve
3. Birliğin bölgesel politikaları içerisinde kırsal turizm en önemli önceliklerden birisidir. Ortak Tarım Politikası içerisinde artan bir şekilde öneme sahip olan AB'nin kırsal kalkınma politikasında, Kırsal turizmin gelişimi kırsal alanlar ve kırsal mirası gençleştirmek ve korumak için muhtemel tedbirlerden birisine sahiptir. Bu bölgedeki projeler ulusal kırsal kalkınma planları veya Leader+ gibi projeler vasıtasıyla finansmandan yararlanmaktadır.

4.3.1 Kırsal turizm politikası

Kırsal turizm kırsal ekonomi için değerli katkılarda bulunmaktadır. Çeşitliliğe imkân sağlamakla birlikte, sosyal mirasın korunmasını desteklemektedir. Kırsal turizm, AB 15 ülkelerinde çoğu kırsal alanda, kıyı kesimlerinde ve dağlık alanlarda büyük bir işgücü kaynağı oluşturmuştur.

1994-1999 dönemi boyunca kırsal turizm çiftçiler için gelir kaynaklarını çeşitlendirme ve tüm kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi altında, AB Kırsal Kalkınma politikası altında desteklenmiştir; Leader (Leader I ve Leader II) girişimi, kırsal bölgelerde 1994 öncesi dönemlerde, turizmin desteklenmesine olanak tanımıştır.

Gündem 2000, iki bileşeni ortaya çıkarmıştır. Birincisi Ortak Tarım Politikası ikinci bileşen ise Kırsal Kalkınma bileşenidir. Bütçe olarak OTP' ye ayrılan pay kırsal kalkınmaya ayrılan paydan yüksektir. Buna rağmen Kırsal kalkınmanın toplam bütçeden aldığı pay gitgide artmaktadır ve ilerleyen yıllarda da bu yönde bir eğilimin olacağını kestirmek güç olmayacaktır.

Gündem 2000'nin en önemli amaçları arasında;

- Tarım ve ormancılık sektörünün güçlendirme,
- Kırsal alanlarda rekabetin artırılması ve
- Çevrenin ve kırsal mirasın sürdürülmesi ve korunması gelmektedir.

2000-2006 programlama döneminde, turistik aktivitelerin veya turizmle ilişkili faaliyetlerin teşvik edilmesi 1257/1999 no'lu Kırsal Kalkınma Konsey Tüzüğü'nün 33.maddesi ile önemli bir yer edinmiştir. Turist ve el sanatları aktivitelerinin teşvik edilmesi ve aktivitelerin çeşitlendirilmesi tarıma çoklu faaliyet ve alternatif gelir sağlamada yakın bir ilişkiye sahiptir. Ayrıca kırsal mirasın korunması ve muhafazası da yer alan hususlar arasında yer almaktadır. Bu dönemde yapısal fonlar ve özellikle Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), turizm için en önemli AB mali yardımını temin etmektedir. Eylemlerin çoğu, altyapının (yollar, havalimanları, vs.) geliştirilmesi, mesleki vasıfların artırılması, turizm işletmelerinin geliştirilmesi, konaklama ve diğer turizm tesislerinin ıslah edilmesi ile ilgilidir³. Bununla birlikte, Yapısal fonlar, turizmin gelişmesine daha geniş bir anlamda da katkıda bulunmuştur. Örneğin kırsal alanlarda,

---

³ www.turizmdebusabah.com. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2008

kırsal çevrenin korunmasına, yerel kültürel geleneklerin ve becerilerin sürdürülmesine, köylerin yenilenmesine ve “eko-turizm”, “spor turizmi”, vs. gibi yeni kırsal turizm pazarlarının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Çiftçilerin, turizm sektörüne girerek faaliyetlerini çeşitlendirmeleri için de Yapısal Fonlardan destek sağlanmıştır. Tarım sektöründe istihdamın azaltılması, kırsal alanlar için alternatif gelir kaynakları bulma çabalarına yol açmıştır. Bir alternatif olarak “kırsal turizm” veya “tarımsal turizm” teşvik edilmektedir. Turizm, balıkçılığa bağımlı olan kıyı bölgelerinin veya eski madencilik sahalarının ekonomik yenileşmesine de yardım etmiştir. Bu amaçla, “Pesca”⁴ veya “Konver”⁵ programlarından fon sağlanmıştır.

2007-2013 dönemi için Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikasında Kırsal Turizm sektörü, III. Bileşen olan Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesine yardım eden tedbirler altında yer almaktadır. Mikro işletmelerin desteklenmesi, turizm ve doğal mirasın yönetimi ve korunması, köylerin yenilenmesi ve kırsal mirasın korunması ve eğitim ve kapasite geliştirme tedbirleri vasıtasıyla desteklenecektir. 718/2007 no'lu IPA uygulama tüzüğünde, kırsal turizm yer almış olup, Avrupa Komisyonu, kırsal turizmi hem üye ülkelerde hem de aday ülkelerde desteklemektedir. Kırsal Kalkınma programlarında ağırlıklı olarak kırsal turizme yer verilmesini hedeflemektedir.

Bölgeler arasında daha fazla rekabet olduğundan turistik kırsal alanlarda daha fazla yenilikçiliğe ihtiyaç duyulacaktır. Yatırımlara hem kalite hem de insan kaynakları bakımından ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun ötesinde çoğu alanlar hala yeni teknolojilerle bütünleşme ihtiyacı duymaktadır. Eko turizm, yaban hayatı turizmi (avcılığı da içeren) ve kültürel turizm kırsal alanların gelişmesi için fırsat olarak görülmektedir. Turizm sektörünün bu tür yenilikçi farklılaştırmaları, sürdürülebilir gelişme ile uyumsuz olan kırsal alanların aşırı bozulmasını önlemenin bir yolu olarak görülür. Yeni turist aktiviteleri (pazarlama, yeni iletişim teknikleri, iyileştirilmiş hizmet düzeyi) için

---

⁴ Pesca Programı, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu ve Avrupa Balıkçılık Fonu içerisinde çeşitlilik, altyapı ve balıkçılığın geliştirilmesine yönelik desteklerden oluşmaktadır.

⁵ Konver fonları üye ülkelerde 1995-99 yılları arasında uygulanmıştır.

tecrübenin değişimi, LEADER yaklaşımı ve hem ulusal hem de AB düzeyindeki ağ faaliyetleri vasıtasıyla işbirliği projelerinin uygulanması ile hızlandırılmalıdır.

Avrupa Birliği'nde kırsal turizm projelerini destekleyen fonları aşağıdaki gibi göstermek mümkündür (Ehrlich 2007);

PHARE;

- kapasite geliştirme,
- temel çerçeve

ESF;

- eğitim
- eşitlik politikası

IPARD/EAFRD;

- yatırım,
- eğitim,
- temel organizasyon

LIFE

- doğa ve çevre

INTERREG/EGCC

- her türlü uluslar üstü bölgeler arası işbirliği projeleri

LEONARDO-DA VINCI

- mesleki eğitim
- hareketlilik

7. ÇERÇEVE PROGRAMI

DIĞERLERİ

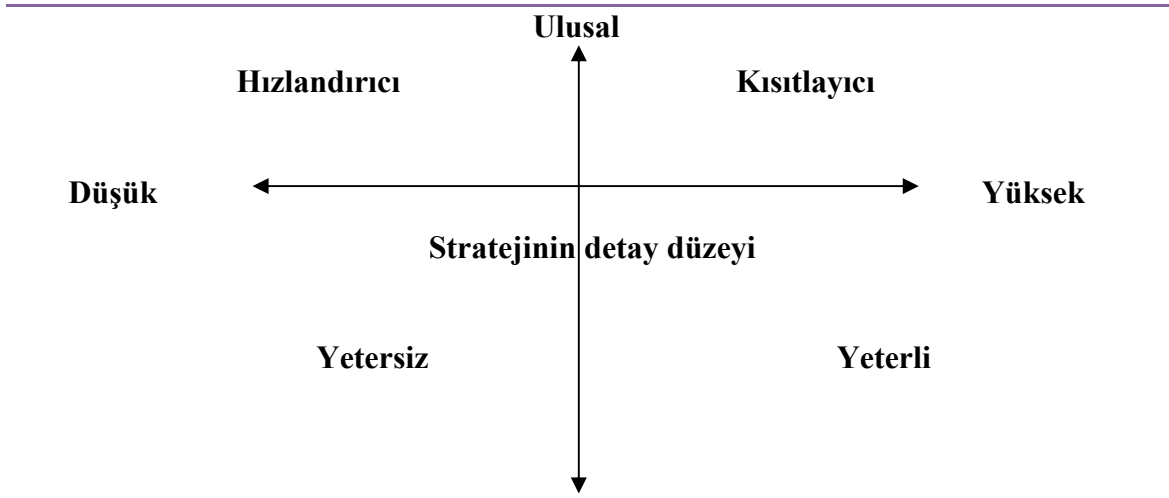
Yukarıda verilen tüm fonlardan Kırsal turizm projelerinden faydalanmak mümkündür. Bununla birlikte Avrupa Komisyonunun turizm politikası ile ilgili sitesinden detaylı bilgi edinilmesi mümkündür⁶.

---

⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/policy-areas/eu_schemes.htm . Erişim tarihi Mayıs 2006

Robert and Hall (2001) kırsal turizm politikasının sürdürülebilirliği ve verimliliğini şekillendirmek için aşağıdaki kritik hususları vurgulamışlardır;

- Kırsal alanlarda etkili bir yönetim ve kırsal turizm planlaması fakat gelişmiş doğa stratejisinin eksikliği,
- Aktif bir ilgiye sahip stratejik kurumlar ve çeşitli paydaşlar arasındaki dikey ve yatay entegrasyonun önemi ve politikanın şekillenmesindeki rolü,
- Turizm ve rekreasyonun kırsal kalkınma süreci içerisinde yönetildiği yön bakımından entegre düşünme ve hareket etme ihtiyacı ve
- Kırsal turizm aktivitesini niş marketten daha fazla kitle olarak tanımlayan planlama ve yönetim gereksinimidir.

Şekil 4.7 Kırsal turizm politikasının rolü: ana boyutlar

Şekil 4.7’de görülen iki boyut arasındaki ilişki sıralaması ile sonuçlanan politika için 4 tür ihtimali önermektedir. *Bu 4 ihtimal aşağıdaki gibi görülebilir:*

Hızlandırma: Politikanın ulusal veya daha yüksek düzeyde odaklandığı yerdir. Tüm stratejiye odaklanır ve genellikle daha düşük düzeydeki detayı içerir ve daha düşük düzeydeki politika formülasyonuna gereksinim duyar.

Kısıtlama: Politikanın daha yüksek düzeyde hedeflendiği yerdir fakat daha yüksek düzeyde detay gerektirir. Fakat yerel bölge özellikleri ve ihtiyaçlarına duyarsız olan eleştiriye hassas olabilen daha alışlagelmiş bir taslak yaklaşımla sonuçlanabilir.

Yeterli Olma: Politika daha yerel bir odaklanma ve yerel kalkınma için yeterli desteğe sahiptir.

Yetersiz Olma: Politika yerel bir şekilde odaklanmıştır. Fakat hem yerel hem de stratejik ihtiyaçlara cevap vermek için önemsiz detayları içerir.

Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde tarımsal turizminin gelişiminde bir kaç risk faktörü belirlenmiştir (Robert and Hall 2001). Bunlar;

- Yanlış tahminlere dayalı olan tarımsal turizm ve kırsal turizm hakkındaki orta düzey bilgi,
- muhtemelen düşük yatırım sermayesi ve planlama eksikliği olan düşük kaliteli çiftlik yerleşimi,
- konukların ihtiyaçları hakkındaki bilgi eksikliği,
- konuklarla harcanılan zaman eksikliği, zamanın iyi yönetilmemesi,
- bir işi sürdürmek için yetersizlik veya bir işe başlamadaki sermaye yetersizliği,
- köy altyapısının düşük düzeyleri fakat bunun cazibe merkezi olan küçük ölçekli eko turizmde bir avantaja dönüşebilmesi,

- zayıf ağ faaliyetleri ve kamu kurumlarından yetersiz destek gören köylerde turizm faaliyetleri ve fırsatlar hakkında düşük bilgi düzeyleri ve
- yerel hükümet ve zayıf iletişimi yansıtan diğer ajans amaçları ile bütünlük eksikliği tüm bunlar güven ve genel vizyon eksikliğinde yer almaktadır.

Kırsal turizm Avrupa turizminin önemli bir parçasıdır. 2003 yılında yapılan EuroGites konferansında, Avrupa'da kayıtlı 200.000'den fazla çiftlik ve köy turizm işletmesi olduğu ve 2.000.000'nun üzerinde yatak kapasitesi olduğu rapor edilmiştir. Toplam kırsal turizm için yerleşim yeri olarak hizmet veren işletmelerin sayısı yukarıdaki verilen rakamların çok üstündedir. Kırsal turizm ile ilgili çok az sayıda ülke istatistikî veri toplamaktadır. Euro barometre tarafından yapılan bir çalışmaya göre; Kırsal alan Avrupalı turistler için 4 önemli hedef alandan birini oluşturmaktadır; Şimdiye kadar Avrupa kıyıların ın en popüler hedef alanı olması; dağlar, şehirler ve kırsal alanlar arasında çok fazla seçim olmaması; spesifik tatil alanı seçmenin en önemli nedenlerinin çevre kalitesi ve iklim olması; bazı ülkelerde kırsal turizm uzun bir geleneğe sahip olmasıdır.

4.3.1.1 Kırsal turizm için ulusal politika: Finlandiya örneği

OECD tanımlamasına göre, Finlandiya, nüfusunun sadece %5'nin kentsel alanda yaşadığı ve AB'deki en fazla kırsal alan özelliği gösteren ülkedir. Bunun yanı sıra, kentte yaşayan yerleşimcilerin çoğu kendi kırsal alanlarını yönetirler ve /veya kısmi zamanlı kırsal uğraşlara sahiptirler. Kırsal turizm spesifik olarak kırsal politika ile bağlantılı kullanılan bir terimdir. Kırsal alanlar Finlandiya'da politik amaçlar bakımından üç kategori grubuna ayrılmaktadır (Roberts and Hall 2003):

1. Takımadalar bölgesini de içine alan insan yerleşkesi olan kırsal alanlar,
2. En önemli kırsal alanlar,
3. Kasabaların yakınındaki kırsal alanlar

Kırsal Turizmin Kırsal Alanlardaki Ekonominin Yeniden Yapılandırılmasına Katkısı:

Finlandiya Tarım ve Orman Bakanlığı 1980’li yılların ortalarında tarımsal aktiviteleri farklılaştırma faaliyetlerine başlamıştır. 2 yıllık pilot uygulamadan sonra, finansal yapı ve yöntemleri, çoğunluğu kırsal kulübeler ve diğer aktiviteler gibi yerleşim yerleri inşa etmeyi, turizm içerisinde farklılaştırmaya gitmek isteyen çiftçileri desteklemiştir. Bu politikaların sonuçları kırsal turizmin yapısında açıkça görülebilir: 1985’li yıllarda 1.000 kadar kırsal turizm girişimcisi ticari şirketlerini kurmuştur. Kurulan bu turizm şirketlerinin yaklaşık %70’nin bir çiftliği bulunmaktadır. ve turizm şirketleri toplam ekonomi içerisinde %16’lık bir gelir payına tekabül etmektedir. Toplam yerleşim kapasitesi 43.800 yataktır ve yaklaşık 700.000 turist kırsal turizm yerlerini ziyaret etmektedir. Kapasite kullanım oranı %30’dur (Teemaryhma 1999). 100’den fazla pazarlama organizasyonu kırsal turizm ürünlerini pazarlamakta ve işletmelerin yarısından fazlası kendisi pazarlama yapmaktadır.

Kırsal Turizmin Kültürel Alanların Yeniden Yapılandırmasına Katkısı:

Kültür, altyapısı ve ürünleri ile kırsal turizmin temel aracıdır. Finlandiya’da 1980’li yılların başlarından itibaren Kırsal Yayım Merkezleri Derneği kırsal alanda yaşayan kadınları kırsal şenlik, gıda ve gelenekler üzerine eğitiyordu. 1998 yılından itibaren, “Kültür Kırsal Turizm İçin Güç” isimli ulusal bir proje başlamıştır. Kırsal alanlarda ve şirketler ile bir kültür araştırmasında kullanılması için bir sayım çizelgesi hazırlanmıştır. Bu araştırma geleneksel peyzaj, çevre, binalar ve içleri, tarih, kırsal turizm hizmetleri, gıda ve yerli mimari, mobilya ve tekstil kullanımının analizini içermektedir. Kültür gelişim programı bu araştırmanın temelini bağli olarak formülize edilmiştir. Bu tür alansal çalışmalar kırsal kültürün sürdürülmesi ve gelişimine yardımcı olması için faydalı bir araç olarak Finlandiya’da görülmektedir.

Gıda programları, Finlandiya’da turizm amaçları için yoğun bir şekilde araştırılmış ve ilk olarak 1996 yılında Kırsal Turizm Çalışma Grubu tarafından Alman pazarlarında tanıtılmıştır. Finlandiya’daki programlar: (i) Yemekleri tadın (ii) En iyi yemekler (iii) Fiks menü yemekler şeklinde olmuştur.

Kırsal Turizmin Kırsal Alanların Yeniden Yapılandırmasına Katkısı:

Kültür ve kırsal insanlara ilaveten, Su kurumları, ormanlar, peyzaj ve dört belirleyici sezon Finlandiya’da imajın yeniden yapılandırılmasının başlıca bileşenleridir. Kırsal turizm politika programı imaj yapılandırmasının kırsal alanlardaki üçlü bir sınıflandırmada olması gerektiğini önermektedir. Bu alanların ürünleri ulusal çapta sekize ayrılmaktadır: doğanın kusursuz hediyeleri, geleneksel kutlamalar ve iş, leziz züccaciye mağazaları, sıcak yaz aktiviteleri, yabani hayvanları tasvir eden çiftlikler ve kar kayağı aktiviteleri, kır kulübeleri ve çekici kır turlarıdır. Bu politikanın ana amacı doğal kaynak istismarı için bir yerden kırsal alanın geleneksel görüntüsüne, yüksek kaliteli ürünler üreten, ekonomik olarak düşük kalite hizmetinden güçlü ağlar ile girişimciliği geliştiren bir yapıya dönüştürmektir.

Kırsal Kalkınmada Ortaklık Yaklaşımları:

Turizm sanayi; politik, sektörel ve coğrafik parçalanma olarak karakterize edilir. Üretim ve geleneksel turizm ürünlerinin teslimi dâhil olmakta ve farklı organizasyonların işi ile çatışmaktadır. Böyle bir parçalılıktan ortaya çıkan problemler yerel düzeyde ajans içerisindeki çatışmaları işaret eden yetkisizlikten sınıflandırılan ortak çalışmanın faydalarının eksikliğine sanayinin kendisi kadar farklıdır.

Kısmi olarak bu sorunlara cevaben ve sürdürülebilir politikaya odaklanmış politika ile bağlantılı ortaklık inşa etme Avrupa’nın kırsal bölgelerinde artan bir şekilde önem arz etmektedir. Tarım politikası sorunlarının müsaade ettiği geleneksel kırsal odaklanmadan daha bütüncül bir yaklaşıma dayalı farklılaştırılmış ve entegre olmuş ekonomiler inşa etme ihtiyacının gelişen bir tanınması olmuştur. AB içerisinde, ulusal hükümetler ortaklık çalışmasını almış olup bu nispeten Avrupa Komisyonu’nun yapısal programları içerisindeki müttefikler, işbirliği ve paydaş katılımını vurgulamaktadır. Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde, Kırsal kalkınma programlarının yönetimi yeni kurumsal yapı ve yeni kırsal yönetimi tanımlamış çalışma şekillerini gerektirir.

Başarılı Ortaklık Çalışması İçin Kritik Faktörler;

1. Planlamada yüksek düzeyde dayanışmanın tanınması ve etki alanı/proje'yi yönetme
2. Ortak süreçten geçmiş kişisel ve karşılıklı faydaların tanınması,
3. Kararların varmış olduğu algının uygulaması,
4. Ana paydaş gruplarının dâhil edilmesi,
5. Topluluğa dayalı işbirliğini hızlandıran ve başlatan yasal kişinin atanması ve
6. Amaçlar ve hedeflerin düzenlenmesidir.

Amaçlar, yapılandırma ve izleme kalkınma projelerinin iyi yönetimi için gerekli idari ve politik bir süreç olup bir fon biriminin belirtilmiş gereksinimi olmalıdır. Onların anlaşılabilirliği ve ölçülebilirliği sık onların değerlendirme sürecine odaklanmasını sağlar ve bu yüzden başarının ölçülmesi altına girmişlerdir. Açıkça, ortaklıklar amaçları ve hedeflerini başarma ihtiyacı duymaktadırlar. Fakat ortaklık yaklaşımları ayrıca anlaşılabilir amaçların doğrudan başarılması ile değerlendirilmeyen kapasite geliştirme ve sosyal sermaye artırımı gibi uzun önemli faydalara sahiptir.

4.3.2 Avrupa'da kırsal turizmin karakteristikleri

Kırsal turizmin en önemli karakteristiklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Veer and Tuunter 2005);

Sezonluk: Genelde kırsal turizm, turizmden daha fazla yüksek dereceli sezonluk olarak karakterize edilmektedir. Tüm yıl boyunca ölçülmüş olan yerleşim yeri için kuşatma oranı düşüktür.

Parçalanma: Kırsal turizm sık bölünmüş bir üründür ve kalkınma genelde sınırlı bir uyum ve bireysel girişimcilikte yer alır. Bu yüzden işbirliği ve koordinasyonu iyileştirme çoğu bölge için önemli bir endişe kaynağıdır. İşbirliği projeleri sık yapılır. Örneğin, Ulusal organizasyonlar kırsal turizmin gelişimini desteklemek için sık kurulurlar.

Yerli ve Yabancı pazarlar: Çoğu Avrupa ülkesi kendi sınırları dışına bakmak zorundadırlar. Yerli pazarlar düşük nüfus yoğunluğu ve nüfus büyüklüğünden dolayı oldukça düşük kalmaktadır. Pratikte pazarın büyük bir kısmı ülke içerisinde gelen ziyaretçiler tarafından oluşmaktadır⁷.

Kadınların rolü: Bilhassa tarımsal turizmde kadınlar, kalkınmada önemli bir rol oynar ve çiftliklerde turizmle ilgili aktiviteleri yürütürler. Çiftlikteki profesyonel durumları için kadınların ihtiyaçları bu açıdan rol oynamaktadır. Araştırmacılar tarımda kalkınmayı etkileyen sorunları ekonomik nedenlerden çok kalkınmanın arkasında tetikleyici rol oynayan cinsiyet konularını görmektedirler.

Ekonomik Rolü: Ekonomik argümanlar kırsal turizmin gelişiminde çok önemli bir rol oynar. Kırsal turizm bireysel çiftçilere ve turizmle ilgili diğer girişimcilere ek gelir sağlamaktadır. Daha geniş kapsamda, kırsal turizm yerel ve bölgesel ekonomide önemli rol oynamaktadır.

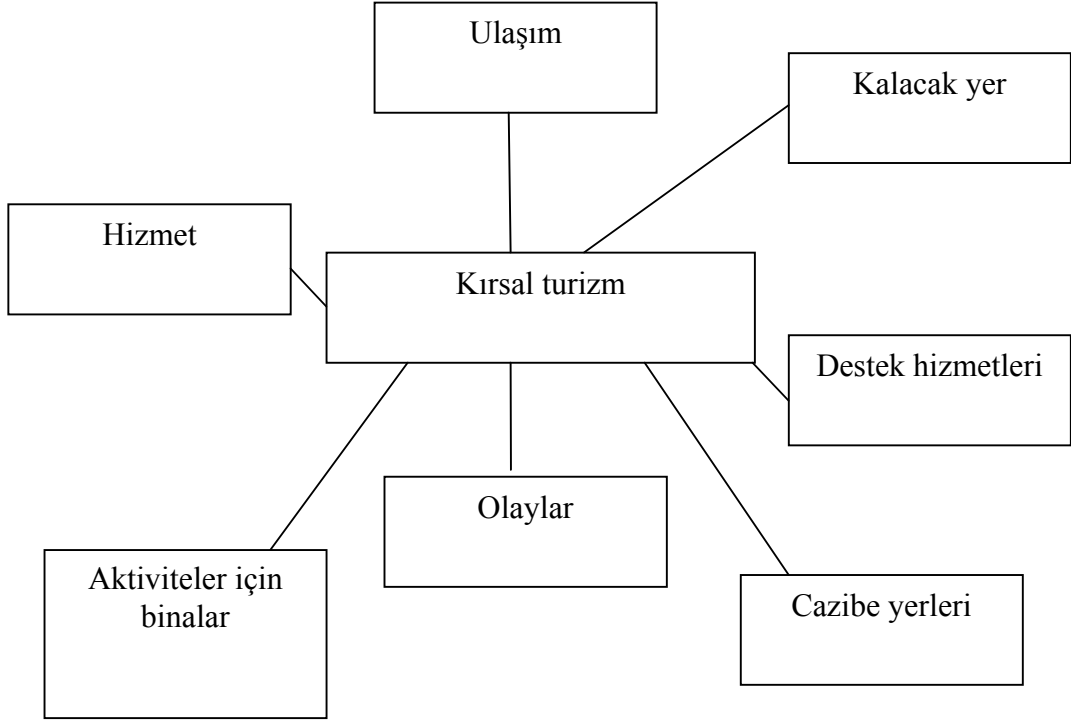
Kırsal turizmde zincirin her bir parçası toplam ürünün bir boyutunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte, farklı boyutlar arasındaki bağlantıların gücü değişebilir.

---

⁷ Genel perspektiften bakıldığında, Avrupalı turistler tatil bölgeleri için kendi ülkelerini seçmeyi tercih etmektedirler. Avrupa içindeki tatiller ikinci en popüler seçenektir.

Kırsal turizm ürünlerinin çeşitli bileşenleri aşağıdaki Şekil 4.8’de gösterilmiştir;

Şekil 4.8 Kırsal turizmin bileşenleri

Kaynak: Veer and Tuunter (2005)

Kırsal turizmin başlıca bileşenleri: Tarımsal turizm, kültürel turizm (miras turizmi), eko turizm ve aktif turizmdir (spor ve macera turizmi).

Çoğu kırsal kalkınma alanlarında, turizm ürünü doğa ve spordan ziyade kültür bileşenine vurgu yaparak karakterize edilmektedir. Gastronomide de önemli rol oynamaktadır. İtalyan mutfağı, Fransız mutfağı, Türk mutfağı gibi öne çıkan gastronomi ürünlerin varlığı turizm bölgesinin gelişiminde önemli yere sahiptir.

Kırsal turizmin farklı boyutları bakımından ülkeler arasında farklılıklar vardır. Finlandiya’da kırsal kulübe kiralama, Slovenya’da çiftlikleri ziyaret etme oranlarında gece konaklama, Hollanda ve Fransa’da kamp yapma ve Macaristan’da köy turizmi gibi örnekler vermek mümkündür. Doğu Avrupa’da kırsal turizm genelde ikinci bir eve sahip olan kendi ülke vatandaşları şeklinde yer almaktadır.

Kırsal turizm otomatik olarak sürdürülebilir olarak kabul görmektedir: kültürü, mirası, peyzajı, doğayı, çevreyi koruma ve sosyal ve ekonomik bütünlük kırsal turizmde önemli rol oynayan faktörlerdir. Kırsal turizm genelde küçük grupları kendine çekmekte ve bu ziyaretçiler barış, huzur, doğa ve yerel kültürü yaşamak görmek ve hissetmek için gelmektedirler. Bu tür turizmde altyapıyı genişletme ihtiyacı yoktur. Fakat kırsal turizmin olumsuz etkileri de mevcuttur. Avrupa Komisyonu ziyaretçilerin hoşnutluğunu artırma ve aynı zamanda da yerel ekonomi, çevre ve bütünleştirilmiş kalite güvencesi aracılığıyla yerel toplulukların yaşam kalitesini iyileştirmeye eğilimlidir.

Eğilimler

Kırsal turizm olgusu, Avrupa'da açık bir şekilde artmaya devam etmektedir. Dünya çapında kırsal turizm genelde turizmden daha fazla artış göstermektedir: Dünya Turizm Örgütü, genelde %2'lik turizmdeki artışına karşı kırsal turizmde yaklaşık %6'lık yıllık bir gelişme olduğunu tahmin etmektedir. Avrupa'da Güney ve Doğu Avrupa ülkeleri, kırsal turizm bakımından güçlü bir şekilde gelişme yaşamaktadır (bazen %20'den fazla). Bu gelişme, Avrupa Birliği bütünleşmesinde daha fazla pazarın kullanıma açıldığı ve son üyelerle birlikte yeni yolların açılımı ve geçişini ifade etmektedir. Avrupa Birliği fonları bu konudaki projeleri finanse etmektedir. Ulusal turist ofisleri her zaman yeni pazarlar aramakta ve teşvik etmektedirler; kırsal turizm pazarı da bunlardan birisidir (Anonymous 2000). Bununla birlikte, kırsal alandaki tatilcilere sunulan ürünlerin yelpazesi kalacak yere odaklanmış sektörde oldukça sınırlı kalmaktadır.

4.3.3 AB'nin kırsal alanlar için rehberi

Avrupa Komisyonu tarafından çıkarılan Kırsal Turizm hakkındaki rehber: Tarımdan alternatif arazi kullanımına olan çeşitlilikte aşağıdaki hususları önermiştir (European Commission 1997):

1. Taraflar ilgili alanların kapasitesini taşımayı dikkate alan, genelde kırsal alanlarda tarımsal turizmi geliştirmek için tüm gerekli yasal, mali ve idari tedbirleri almalıdır.

Bilhassa, kırsal alanlardaki otellerin, tarımsal faaliyetleri yapmaya teşvik edilmesine ilaveten işletmelerinde turist konaklamayı öneren çiftçileri teşvik ederek yapılabilir.

2. Bu politikayı uygulamada, Taraflar, vazgeçilmez turizm gelişimi, doğayı koruma ve çevrenin kalitesini sürdürmeyi amaçlayan hizmetler ve geleneksel sanat ve materyaller arasındaki dengenin bozulmamasına yardımcı olmalıdır.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, ticari sanayi ve el sanatları hakkındaki rehber göre; Taraflar aşağıdaki hususların amaçları için önlemleri alması gerekir:

- a. Küçük ve orta ölçekli sanayi, ticaret ve el sanatları işletmelerini teşvik etme: Bir yandan, idari ve mali prosedürlerin basitleştirilmesi vasıtasıyla taslak şartlarını iyileştirerek, diğer yandan altyapıyı iyileştirme,
- b. İşlerin entegrasyonu ve danışmanlığı için uygun binaları temin etme,
- c. Otomatik veri girişi ve işleme sistemlerini kullanan hizmet şirketleri kadar geliştirilmiş, yüksek katma değerine sahip yüksek teknoloji üreten şirketlerin kullanımını teşvik etme,
- d. Yüksek kaliteli el sanatları aktivitelerine destek amaçlı planlara yardım etme kadar bölgesel ürünlerin pazarlanması, üretimi ve işlenmesinin geliştirilmesini teşvik etmedir.

En azından geçici tatil kullanımını olan veya ikinci evler ve sahiplik şeklindeki evler kırsal toplum için aşağıdaki potansiyel etkileri sunmaktadır:

Olumlu etkileri:

- eski veya terk edilmiş binalar modernize edilebilir veya canlılığını korumaya yönelik iyileştirme veya yerleşim haline dönüştürme,
- yerel halkın ikinci evlerinin modernize edilmesi ile birlikte geçici veya sürekli bir işgücüne kavuşturulması ve
- yerel pazarlara veya diğer hizmetlere yapılan ek harcamalar yerel ekonomi içerisinde genelleştirilmiştir.

Olumsuz etkileri:

- yeni gelişim, peyzaj mimarisini bozan veya tabii bitki örtüsünün yıkımına neden olan çevresel hususlara ters bir tepki yapabilir,
- bir kırsal bölgedeki ikinci ev sahipliğinin çok yüksek düzeyde olması ve planlanan politikaların abartılı olması durumunda yerel halk için bina yapımının mümkün olabildiği yapıyı azaltabilir,
- ikinci evlere olan talep bina yapımındaki giderlerde bir artışa neden olabilir ve yerel enflasyon ev pazarına giren bu tür fiyatlarda ev satın alamayan yerel halkı önleyebilir veya onları bu pazarın dışına itebilir,
- bilhassa gençler yerel olarak bu tür imkânlardan faydalanamayacaklarını düşünebileceklerinden kentsel alanlara göç edebilirler,
- kentte yaşayan daha zengin insanlar yerel konaklamayı engeller ve olumsuz davranışsal bir cevap verebilir, Bununla birlikte; Fransa'daki İngiliz ev sahipleri gibi ikinci ev sahipliğinin sosyal olarak yerel toplulukla bütünleşmeye teşebbüs ettiği bazı örnekler sunulmaktadır (European Commission 2003).

4.3.4 AB'de kırsal turizm projelerinden örnekler

4.3.4.1 İrlanda'da kırsal turizm örneği

Kırsal turizm İrlanda'da nüfusu 1.500'den daha az olan kırsal alanlar ve kasabalar olarak tanımlanmıştır. Tarımsal turizm oldukça spesifikdir ve İrlanda'nın durumu bakımından, çiftlikte yapılan aktiviteler veya yerleşim yeri sağlama gibi aktivitelerle doğrudan bağlantılı olan bir eğilim göstermektedir. Tarımsal turizm ile ilgili hibe yardımı çiftçilere tahsis edilmiştir veya grup başvuruları halinde, çiftçilerin başvuru grubunun bir parçası olması zorunluluğu vardır. Kırsal turizm ürününün parçalı yapısından dolayı, kırsal turizmin ekonomiye katkısını tam olarak tespit etmek oldukça güçtür. Yapılan tahminlere göre kırsal turizm, tüm turizmin toplam %30'na denk geldiği şeklinde yapılmaktadır (Heneghan 2004).

İrlanda'da faaliyet gösteren Teagasc, ülkenin çiftlik danışma kuruludur ve kırsal ve çiftçi topluluğuna tavsiyede bulunma ve eğitim sağlamayı içermektedir. Gelişmenin sürdürülebilir olma ihtiyacını gösteren 4 önemli faktörü vurgulamaktadır. Bu faktörler, kalite, eşsiz, yenilikçi bir yaklaşıma uyum sağlama ve eğitimin önemi şeklindedir. Teagasc, kırsal turizmde kendin pişir kendin ye, yatak ve kahvaltı, yürüyüş yapma, olta balıkçılığı ve ziyaretçi çekme aktivitelerini içeren alternatif girişimcilerin kurulması için web sayfasından bilgi akışı sağlamaktadır (Anonymous 2004).

4.3.4.2 Bulgaristan'da kırsal ve eko-turizm örneği

Bulgaristan, Balkan yarımadasında Avrupa'nın Güneydoğusunda bulunan bir ülkedir. Çoğu bölgede insanlar hala el işçiliği ile çalışmaktalar ve ekolojik ve lezzetli ürünler üretmektedirler. Eski el sanatları, nesilden nesile el değiştirerek devam etmektedir. Evler tipik olarak 18. ve 19. yüzyıldan kalma odun ve taş yapıdadır. Köy yaşamı sakin ve renkli olup Bulgaristan'da büyük potansiyele sahiptir.

Bulgaristan köyleri gelenek ve tarihlerini bu zamana kadar getirmiş yerleşim yerleridir. Kırsal evler bölgeden bölgeye değişmekle birlikte genelde taş ve toprak yapılı evler ağırlıktadır. Birçok ev, iyi korunmuş olduğundan yerli ve yabancı turistlerin bölgeye ilgisini çekmektedir.

Ülkedeki kırsal turizm ve eko turizm faaliyetleri bir bütünlük halinde gelişme göstermektedir. Çoğu kıyı kasabasında insanlar evlerini taverna ve konukevi şeklinde modernize etmişlerdir.

Bulgaristan'da Avrupa Birliği fonlarından SAPARD Programı vasıtasıyla çeşitli desteklemeler olmuştur. Karadeniz iklim yapısına sahip bir ülke olduğundan eko turizm için ideal bir yerdir.

Bulgaristan'da kırsal ve eko turizm üzerine çeşitli Avrupa Birliği projeleri kabul edilmiştir. 2006 yılının Temmuz ayı içerisinde Bulgaristan'da yapılan alan çalışmasında

AB tarafından kabul edilen çeşitli projeler yerinde incelenmiştir. Bu incelenen projeler içerisinde en iyi örneği temsil edecek olan Bulgaristan'ın Celina ilçesindeki kırsal turizm örneğidir. Bu bölge Rodope dağ silsilesi arasında kalmış bir yerleşim yeridir. Yerli halk tarafından benimsenmiş LEADER programı vasıtasıyla ilçeye dairesel yapıya sahip bir pazar yeri kurulmuştur. Evler tek kat halinde inşa edilmiş, ülkenin mimari yapısını sergilemektedir. Yerli turistler kadar yabancı turistlerinde bölgeye geldikleri zaman bölge hakkında bilgi alabilecekleri bir turizm ofisi kurulmuştur. Turizm ofisinde üniversite gençlerinden iki kişi istihdam edilmiş olup bu gençler, turistler bölgeye ilk geldiklerinde onlara bölgeyi tanıtıcı broşürleri sunmakta kısa bir bilgilendirme yapmaktadırlar. Bölgede çeşitli kırsal ve eko turizm aktiviteleri olmaktadır. Bunların başında rafting, safari, kuş gözlemciliği ve mağaracılık gelmektedir. Bu turizm merkezi bölge halkı için bir ek gelir kaynağı oluşturmuştur. Bu merkezle birlikte bölgedeki aktiviteler çeşitlilik kazanmıştır. Örneğin bir postane kurulmuş olup bu postanede bölgeyi yansıtan kartpostalları bulmak kolaydır. Ayrıca merkezi alanlarda kafeler yapılmış ve açık alanda insanların oturabilecekleri brandalar konulmuştur⁸.

4.3.4.3 Letonya'da kırsal turizm örneği

Letonya'da kırsal turizm alanındaki gelişme, 1993 yılında kırsal turizm derneğinin kurulması ile başlamıştır. Kırsal turizm derneğinin, 320 üyesi, 6.381 yatak kapasitesi ve 12 çalışanı mevcuttur. Kırsal turizm derneğinin gelir kaynaklarına bakıldığında, %47'si ticari faaliyetlerden (kalacak yer ve tur ayarlamaları, yazılı yayınlardaki reklamlar, eğitim materyalleri, seminerler, kurslar, teftişler, danışmanlıklar ve uzmanlık), %8'i üyelik ücretleri, %45'i Ulusal ve AB tarafından eş finanse edilen kırsal turizm kalkınma projeleridir.

Kırsal turizm derneği, kırsal turizmde ürün gelişimi, kalite kontrol ve sınıflandırma, eğitim ve danışmanlık sağlama, promosyon ve pazarlama (broşürler, haritalar, internet) ve üyelerin çıkarları için lobi yapma faaliyetlerini yürütmektedir.

---

⁸ www.bulgariatravel.org. Erişim tarihi: Nisan 2008

Letonya’da kırsal ürünün yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında;

1990- Kolektif çiftlikler, özel çiftliklerin gelişimi, ekstra gelir arayan ve turistler için boş oda öneren çiftçiler

1993- Kırsal Turizm Derneği’nin kurulması- Örgütlenmiş Kırsal Turizm Gelişiminin başlaması: veritabanı, kalite sistemi ve inceleme, promosyon, rezervasyon ofisi

1993-1996- 2 kalacak yer türünün kurulumu:

1. Yatak ve Kahvaltı (hizmetli kalacak yer)

- Kalacak yer sağlayan yerleşim yerinde WC ve duş alanını paylaşma
- Mobilya ve ekipman için büyük yatırımı olmayan
- Turistler için kullanılan aile kaynaklarını sunan çiftçiler

2. Kırsal kulübeler (kendin pişir kendin ye hizmeti sunan)

- Bilhassa yaz sezonunda işlev yapan (ısıtmanın olmadığı)
- Orta düzeyde mobilyaların olduğu evlerdir.

1997- Avrupa Birliği ve Ulusal Kaynaklardan Sağlanan Teşvikler;

Yatak ve kahvaltı

- Onarımlar, yenileme ve yeniden yapım
- Konuklar için ayrı bir giriş yerinin ve tuvaletin olması
- Mobilya ve ekipmana özen gösterilmesi

Kırsal Kulübeler

- Özel müşteri taleplerini karşılayacak şekilde yeniden yapım
- Isıtma, iyi donatılmış mutfak

Partiler İçin Aktiviteler

- Özel partiler, düğünler ve şirketler
- 1-2- odası olan parti yapma yerleri, birçok yatağı olan bir kaç yatak odası ve saunası bulunan kulübelerdir (Ziemela 2008).

Letonya'da Kırsal turizm derneğinin kurulduğu 1993 yılından itibaren turistler için kalacak yer ve yatak sayısında artan bir gelişme yaşanmıştır. 1994 yılında turistlerin kalabileceği 20 yer varken 2006 yılında kalacak yer sayısı 393'e ulaşmıştır.

Kırsal Alanda Yerleşim Türlerine Örnekler;

1. *Kırsal Evler:* Konuklar için ayrı odalar sunulmakta olup, ücretlere kahvaltı genelde dâhildir ve yerleşim yeri yemek, farklı aktivite yapma seçeneklerini konuklarına sunmaktadır.

2. *Kendin Pişir Kendin Ye Evleri:* Konukların sadece kullanabileceği ayrı bir ev, yatak odası, oturma odası, mutfak ve banyonun olduğu evlerdir.

3. *Konuk Evi:* Kırsal alanda, köyde veya küçük bir kasaba da bulunan geniş kitlelere hizmet verebilecek 5'den fazla yatak odası bulunan, sauna, seminer odası ve boş zamanları geçirecek aktivitelerin bulunduğu evlerdir.

4. *Şato:* Festival, seminer ve konferanslar için odalar ve salonları olan, tercihi gece konaklama yerleri olan, sergiler, kutlamalar, karnavallar, danslar ve diğer aktiviteler şatolarda düzenlenmektedir.

Konukevleri tarafından önerilen aktiviteler: Sauna, botlar, at biniciliği, spor oyunları, tenis, bisiklet sürücülüğü, kayak kiralama, balık tutma, yemekler vb. yerler. Bireysel girişimciler için bisiklet sürme, kanoculuk, kırsal alanda yürüyüşe çıkma, kayak yapma, at biniciliği ve bir kaç aktiviteyi bir pakette içeren turlar önerilmektedir.

Kırsal alanda yapılan aktivite türlerine bakıldığı zaman; hayvan yetiştiriciliği yapılan açık çiftlikler, sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılan açık çiftlikler, mantar yetiştiriciliği yapılan çiftlikler, biyolojik ve sağlık çiftlikleri, el sanatları, gıda üretimi, ağaç ve bitki fide sahaları ve balık çiftlikleri ve balıkçılık kırsal alanda kalan turistler için önerilen ziyaret yerleridir (Ziemele 2008).

4.3.4.4 Danimarka’da kırsal turizm örneği

Son yıllarda kırsal turizm, iki faktör tarafından teşvik edilen bir araştırma düzeyini etkilemiştir. Birincisi, kırsal alanlar için turizm talebinin artması, ikincisi, kırsal turizmin politik ve ekonomik olarak gündeme oturmuş olmasıdır. Kırsal turizm, yerel ve yerel olmayan kırsal hizmetlerin kullanıcıları arasında olması ve turizm ve rekreasyonel kullanım şeklinde iki kutup olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte, bu kutupların sertlik düzeyi toplumlara göre değişmekte olup modern toplumlarda genişleyen bir yapıya sahiptir (Hall et. 2005).

Bunun yanı sıra, kırsal alanlarda yapılan rekreasyon ve turizm arasındaki diğer kutup ideolojik ve politik düzeyde görülür ve toplumsal değişiklikler tarafından etkilenmez.

Alan çalışması örneği;

Alan çalışması Danimarka’nın üç belediyesinde yürütülmüştür. Güney Jutland’ın iç kısmındaki Rangstrup, Funen’in merkezindeki Rtslinge ve Güneydoğu Zealand’daki Stevns belediyeleridir. Rangstrup belediyesi çoğu tatil kulüpleri ve kamp alanlarından oluşan birçok yerleşim yerini önermektedir, fakat neredeyse isimlendirilen hiç bir çekim alanı yoktur. Çalışmayı yürüten uzmanlar, yerel turizm bilgisi talep ettikleri zaman, önerilen cazibe alanlarının hepsi belediye dışında konuşlandırılmıştı. Bunun aksine, Ryslinge belediyesi neredeyse hiç bir ticari yerleşim yerine sahip değildir, fakat bir sezon boyunca 250.000’den fazla kişiyi kendine çeken romantik bir kırsal peyzaj içerisinde bulunan hendekler, büyük bahçeler, müzeler ve sergi salonları ile tamamlanan büyük bir cazibe alanı olan Egeskov kalesi buraya olan ilgiyi artırmaktadır. Üçüncü belediye olan Stevns ise yukarıda belirtilen iki örnekten farklı olarak bir kaç cazibe alanı, ölçülü bir kapasiteye sahip yerleşim yerleri, kamp alanları, oteller ve tatil kulüplerini sergilemektedir. Belediyelerden hiç birisi çiftlikte kalma fırsatları önermemektedir.

Belediyeler, Danimarka’da halkın kısıtlı kullanımına maruz kalmış özel ve kamuya ait ormancılık faaliyetleri ile rekreasyonel fırsatlar sunmaktadır. Üstelik Rangstrup golf

kursları ve balıkçılık aktivilerine sahipken, Stevns üç belediye içerisinde güzel plajları olan tek kıyı belediyesidir. Üç belediye, bölgesel ve ulusal bisiklet rotaları ile çapraz kesişen çizgilere sahiptir. Bunun yanı sıra Ryslinge ve Stevns belediyeleri sınırları içerisinde motorlu araçlar için tasarlanmış turist caddesi vardır. Bu tür bir cadde Rangstrup'ta bulunmamaktadır. Üç belediye, Danimarka'da kırsal turizm ve rekreasyon için faaliyetlerin farklılaştırılmış bir dağılımını yansıtmaktadır. Rangstrup belediyesinde tatil kulübelerinin hem sahipleri hem de kiralaayanlar ile görüşme yapan uzmanlar tüm bu işlerle uğraşanların tatil için ırsal alana gitme fikrinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir (Hall et al. 2005).

4.3.4.5 Alp dağlarında kırsal turizm örneği

17 Ağustos 1805 yılında, Alpine herdsman'ın ilk festivali İsviçre'de Interlaken yakınında Unspunnen merasında organize edilmiştir. Bu festival boyunca, bölgesel gelenekler değer olarak artmış ve turizmi etkilemeye başlamıştır. Bugün, Alp'lerdeki yol ve demiryolunun toplam uzunluğu 405.000 kilometre olup dünyanın çevresinin 10 katıdır. Dünyadaki en yoğun dağ yolu ağıdır. Kayak asansörleri her saat 1.5 milyon turisti zirvelere taşımaktadır. Sırasıyla, kalkınmanın sersemletici hızı Alp'lerin temel kaynaklarında, bilhassa enerji üretimi, tarım ve insan tüketimi için su sistemlerine geniş bir baskı yaratmıştır. Bazı buzullar, yaz kayağı yerlerine dönüşmektedir. 5.000'in üzerindeki kartopu, yapay kar ve büyük miktarda su tüketmektedir. Her bir pist kilometre başına 2,8 milyon litre su kullanmaktadır. Bu yapay kar, yavaşça erimekte ve yaz ayları boyunca Alpine çimleri ve çiçekleri için su kaynağını karşılamaktadır.

120 milyon turist her yıl Alpleri ziyaret etmektedir. Bu turistler Alp'lerde yıllık 500 milyon gece harcamaktadır. Köylerdeki nüfus, yoğun sezonlarda iki katına çıkabilmektedir. Alp'lerin 12.000 dolayındaki kayak asansörü dünya çapının toplam uzunluğunun 3 katına eşittir. Alp'ler dünya turizm gelirinin yaklaşık 1/3'dir ve Alpine yaşayan insanların %70'i doğrudan veya dolaylı olarak turizm'den yarar sağlamaktadır.

Dağ köylerinin kültürel mirası (geleneksel ev stili, tarım çevresi, elbiseler, el sanatları, dil ve gelenekler) insanlar şehirlerdeki önemli tarihi anıtları düşündükleri gibi genellikle ihmal ederler. Fakat şehirlerin geleneksel boyutu kaybolmuştur.

Turizm dağlık alanlarda çiftçiler için tarımsal ürünü tamamlama ve fakirlik ve göçe karşı önemli bir kaynak olabilir. Kırsal turizm küçük ölçekli, iyi yönetilmiş, eğitilmiş ve pazar karakterleri vardır. Kırsal turizm bazı kırsal ve kültürel fikirleri sunduğundan dolayı kitle turizminden farklıdır (Cater and Lowman 1994).

4.3.5 Avrupa federasyonu çiftlik ve köy turizmi (EuroGites)

EuroGites, AB düzeyinde çiftlik ve köy turizmi ile ilgilenen ülkelerin ilgili organizasyonların üyeliklerinin bulunduğu bir federasyondur. Bu federasyona bağlı organizasyonların yaptığı aktiviteler AB ülkelerinde tatil yapmak isteyen ülke vatandaşlarına açık olup kırsal turizme hızlandırıcı bir rol oynayabilecek bir yapıdadır. EuroGites her yıl AB düzeyinde kırsal turizmin durumu hakkında farklı çiftlik ve köy turizm organizasyonlarından sağlanan bilgilerin temelinde bir doküman hazırlamaktadır.

EuroGites'in her yıl üyelerinden istediği teknik bilgi ve veriler Ek I⁹'de gösterildiği gibidir.

4.4 Türkiye'de kırsal turizm

Türkiye'de kırsal turizm, son yıllarda gerek yerli kaynaklarla ve gerekse yabancı kaynaklarla desteklenen projeler vasıtasıyla büyük önem kazanmıştır. Kırsal alanda yaşayan insanlar için ek gelir kaynağı yaratan kırsal turizm, tarım için tamamlayıcı bir yapı gösteren özelliğinden dolayı çok önemlidir. Türkiye'de kırsal turizm'in SWOT analizini saptamak amacıyla yapılan bir araştırmada Akca (2006) aşağıdaki hususları saptamıştır;

---

⁹ www.eurogites.org sayfasından ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir. Erişim tarihi Mayıs 2006.

Güçlü yanlar; Turizmi teşvik etme yasası Kanun No: 2634 çerçevesinde Hükümetin 2010 Turizm Vizyonu 2023 Yılı Turizm Stratejisi, 2002 yılının Uluslar arası Dağlar Yılı Beyanı, Bozulmamış çevre ve flora ve fauna, Türk kırsal yerleşimcilerinin sınırsız konukseverliği, turistlerin tercihlerindeki değişimler, mükemmel peyzaj ve coğrafik bakımdan ana turist pazarlarına olan yakınlık ve batı ile doğu arasındaki egzotik yapıdır.

Zayıf Yanları; Uluslararası pazarlarda kırsal turizm ürünün pazarlanmasındaki zorluklar, yerel ve ulusal düzeyde kırsal turizmle ilgili bilimsel toplantıların eksikliği, bilgiyi toplama ve yaymada yaşanan zorluklar, kırsal turizmdeki akademik çalışmaların yetersiz olması, kırsal alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliği, sınırlı sayıda kalacak yer olması, kırsal alanda yaşayan insanların yabancı dil bilmemesidir.

Fırsatlar; 4 sezon boyunca Türkiye’de turizm fırsatlarının olması, şehirde yaşayan insanların doğa hakkında bilinçlerinin artması, keşfedilmemiş alanlar, kırsal turizme odaklanmış televizyon programlarının sayısında artış, kırsal alana turizm kavramına kolayca adapte olabilecek genç ve dinamik nüfus, Türkiye’nin AB üyeliği yolundaki aşamalar, otoyolların yapılması, bazı televizyon ve sinema filmleri için uygun alanlardır.

Tehditler; Komşu ülkelerde olabilecek savaş tehlikeleri (örneğin; Irak, Balkanlar ve Orta Asya), Avrupa’da iyi örgütlenmiş kırsal turizm merkezleri (örneğin: Avusturya, İspanya, İskoçya), 11 Eylül 2001 yılında yaşanan ABD’deki kanlı olayın dünya turizmine olan olumsuz etkileri, yerli turist gelirinde düşüş yaşanmasıdır.

Ülkemizde doğaya dayalı yürütülen bazı turizm aktiviteleri aşağıdaki gibidir;

- Akarsu sporları (kano-rafting), Doğa yürüyüşü (dağ yürüyüşü), Atlı doğa yürüyüşü, Bisiklet turları, Mağara turizmi, Sportif olta balıkçılığı, Kuş gözlemciliği (ornitoloji), Botanik (bitki inceleme), Milli parklar, Yayla turizmi, İpek yolu ve İnanç turizmidir.

Ülkemizde kano-rafting yapılmaya elverişli yerler;

Çoruh Nehri (Doğu Karadeniz bölgesinde yer alır), Altıparmak-Barhal Çayı (Doğu Karadeniz bölgesinde yer alır), Fırtına Deresi (Doğu Karadeniz bölgesinde yer alır), Köprüçay (Toros dağlarındaki kanyonlardan akar), Manavgat Çayı (Antalya), Anamur (Dragon Çayı) Orta Toroslar, Göksu Nehri (Orta toroslar), Dalaman Çayı, Zamantı Irmağı (Kayseri Yahyalı-Kapuzbaşı Şelaleleri arası)

Ülkemizde Doğa yürüyüşüne elverişli yerler:

Akdeniz kıyı şeridinde: Akdağlar, Beydağları, Bakır dağları, Hadim-Ermenek Yöresinde Geyik Dağları ve Göksu Nehri Yöresi, Anamur'un Yayla Kesimi, Mut ilçesinin dağlık kesimi, Tarsus ile Bolkar Dağları arasında kalan bölge, Adana-Kozan ve Kadirli ilçelerinin yayla kesimleri, Menteşe Dağları, Akçalı Dağları, Tahtalı Dağları, Bin boğa Dağları

Ege Bölgesinde: Bafa Gölü ve Beşparmak Dağları, Kaz Dağları, Boz Dağlar

Marmara Bölgesinde: Kırklareli ve Istaranca Dağları

Karadeniz Bölgesinde: Ilgaz ve Küre Dağları, Trabzon-Uzun göl ile Şavşat arasında kalan yaylalık kesim ve bilhassa Kaçkar Dağları

Ülkemizde Kuş gözlemciliğine elverişli yerler:

Türkiye kuş gözlemciliği bakımından oldukça zengin bir ülke olup yaklaşık 400'den fazla kuş türü olduğu bilinmektedir (Erdoğan, 2003). Başlıca kuş gözlemciliği yapılan alanlar ise; Kayseri-Sultan sazlığı, Gediz Deltası-Menderes Irmağı, Göksu Deltası-Silifke, Bafra Kızılırmak Deltası-Samsun, İnciraltı Tuzlası-İzmir, Manyas Kuş Cenneti-Balıkesir

Ülkemizde Atlı Doğa yürüyüşü için elverişli yerler:

Kapadokya Bölgesi, Antalya, Alanya, Side, Manavgat, Kastamonu, Fethiye ve Marmaris

Ülkemizde Bisiklet Turizmi için elverişli yerler:

Türkiye’de bisiklet turizmi son yıllarda önem kazanan bir spor türü olmuştur. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de bisiklet turları yapılabilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bu konuda bisiklet turlarının geçeceği parkurların tespit edilmesi amacıyla çalışmalar devam etmektedir. Bu turlardan başlıcalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

Karadeniz turu, Bandırma rotası, Polonez köy turu, Erciyes ve Kapadokya, Ihlara ve Tuz Gölü

4.4.1 Kültür ve turizm bakanlığı kırsal turizm stratejisi

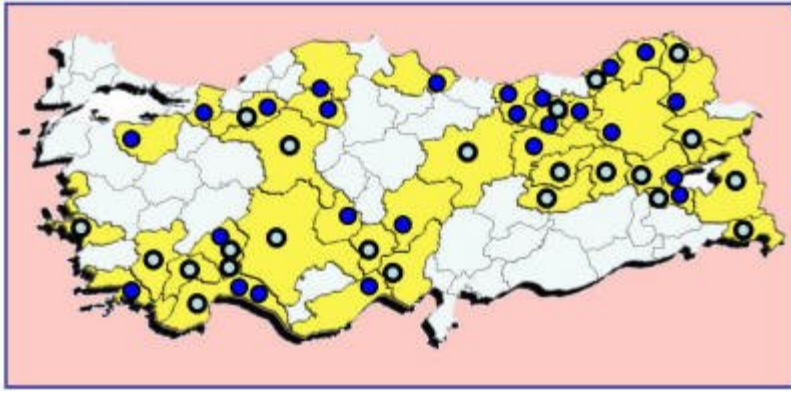
Tarihî ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve plânlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilân edilen bölgelerdir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından geliştirilen Turizm Stratejisinde Kırsal Turizm ile ilgili Türkiye genelinde bir yapıyı sergileyecek şekilde bir turizm stratejisi hazırlanmıştır.

Turizm Strateji Planı doğrultusunda Kırsal Turizm ile ilgili alanlar, bir alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescil edilmesi için gereken unsurların neler olduğu aşağıdaki gibidir (Anonim 2007);

a. Kış turizmine uygun alan tespiti

Bir alanın Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kayak alanı olarak onay vermesi için, etüt raporları, kayak alanı niteliği, meteorolojik veriler, ulaşım durumu, teknik altyapı ve mülkiyete ilişkin verileri karşılaması lazımdır.

Türkiye’de Kış Turizmine elverişli alanlar ve turizm merkezleri Şekil 4.9 ve Şekil 4.10’da gösterilmektedir;

Şekil 4.9 Kış turizmine elverişli alanlar

- Kış Turizm Merkezleri
(25 Adet – 5 Adedinde Diğer Turizm Faaliyetleri Öncelikli)
- Kış Sporu Yapmaya Uygun Alanlar
(23 Adet - GSGM ile Birlikte Ele Alınan)

Şekil 4.10 Kış turizm merkezleri

- Kış Sporları Turizm Merkezleri (20 Adet)
- Kış Sporunun Destekleyici Olduğu Turizm Merkezleri :*
- Termal – Yayla – Kış Turizm Merkezi (1 Adet)
- Yayla – Kış Turizm Merkezleri (3 Adet)
- Kış – Kış Turizm Merkezi (1 Adet)

Kış Sporları Merkezleri İsim ve Bağlı Olduğu İller

- Erciyes Kış Sporları Turizm Merkezi – KAYSERİ
- Palandöken Kış Sporları Turizm Merkezi – ERZURUM
- Sarıkamış Süphan Cıltepe Balıkdağ Çamurludağ Turizm Merkezi – KARS
- Uludağ Kış Sporları Turizm Merkezi – BURSA
- Ilgaz Kış Sporları Turizm Merkezi – KASTAMONU/ÇANKIRI
- Davraz Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi – ISPARTA
- Köroğlu Dağı Turizm Alanı – BOLU
- Hasandağı Kış Sporları Turizm Merkezi – AKSARAY
- Zigana Turizm Merkezi – GÜMÜŞHANE
- Alanya Akdağ Kış Sporları Turizm Merkezi – ANTALYA
- Kop Dağı Turizm Merkezi – BAYBURT
- Ladik Akdağ Kış Sporları Turizm Merkezi – SAMSUN
- Ilgaz Kadınçayırı Yıldıztepe KTKGB (Eski TM) – ÇANKIRI
- Çakırgöl Turizm Merkezi – GÜMÜŞHANE
- Kartepe Turizm Merkezi – KOCAELİ
- Alanya Akseki Turizm Merkezi – ANTALYA
- Sapgör Kış Sporları Turizm Merkezi – BİTLİS
- Ergan Dağı KTKGB (Eski TM) – ERZİNCAN
- Tarsus Gülek Karboğazı KTKGB – MERSİN
- Fethiye Seki-Eren Dağı Kış Sporları Turizm merkezi - MUĞLA

Çizelge 4.13 Kış turizmi merkezleri kapasiteleri

	Kış Turizm Merkezleri	Yatak Kapasitesi		Mekanik tesis	
		Mevcut	Hedef	Mevcut	Hedef
1	Kayseri-Erciyes Kış Sporları Turizm Merkezi	460	5000	5	20
2	Isparta-Davraz Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi	467	1425	3	6
3	Aksaray-Hasandağı Kış Sporları Turizm Merkezi	97	1235	0	4
4	Gümüşhane-Zigana Turizm Merkezi	40	470	2	2
5	Antalya-Alanya-Akdağ Kış Sporları Turizm Merkezi		3000	0	3
6	Samsun-Lâdik-Akdağ Turizm Merkezi		800	0	1
7	Erzurum-Palandöken Kış Sporları Turizm Merkezi	2100	8850	10	34
8	Kars-Sarıkamış Turizm Merkezi	500	8775	3	7
9	Bursa-Uludağ II. Gelişim Bölgesi Turizm Merkezi	1400	4300	4	9
10	Kastamonu-Çankırı Ilgaz Kış Sporları Turizm Merkezi	600	6500	3	7
11	Kocaeli-Kartepe Turizm Merkezi	800	800	4	
12	Çankırı Ilgaz-Kadınçayırı Yıldıztepe Turizm Merkezi	40	1000	0	
13	Bayburt-Kop Dağı Turizm Merkezi	60	810	1	3
14	Bolu-Köroğlu Dağı Turizm Alanı	1200	3700	3	7
15	Gümüşhane Çakırgöl Turizm Merkezi				
16	Antalya Alanya Akseki Turizm Merkezi				

Çizelge 4.13 Kış turizmi merkezleri kapasiteleri (devam)

17	Muğla Seki Erendağı Turizm Merkezi				
18	Bitlis-Sapğör Turizm Merkezi				
19	Erzincan Ergen Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi				
20	Mersin Tarsus Karboğazı KTKGB				
	TOPLAM	7764	46665	38	103

Kaynak: Anonim (2007)

b. Yayla turizmine uygun alan tespiti

Eko turizmin en önemli bileşenlerinden biri olarak görülen yayla turizm Türkiye’de öne çıkan turizm türlerinden birisidir. Ülkemiz, sahip olduğu uygun iklimsel özellikler, üstün peyzaj değerleri, kırsal öğelerin ağırlık kazandığı geleneksel yaşam biçimi ve dağcılık/tırmanışlar, atlı doğa gezisi, dağ yürüyüşü, yamaç paraşütü, flora/fauna incelemesi, jeep safari vb. doğa sporlarına uygun alanlar ile yayla turizmine son derece elverişlidir.

Ülkemizde yayla odaklı turizm gelişimi yerine, yaylaların; diğer turizm çeşitlerini destekleyici unsur olarak değerlendirildiği, kalış süresinin uzatılması hedefiyle, Yayla Turizmi Gelişme/Eylem Bölgelerinin belirlendiği, planlama stratejisi Kültür ve Turizm Bakanlığınca benimsenmektedir.

Yayla turizm merkezlerinin seçimindeki genel kriterler aşağıdaki gibidir;

Doğal değerlere yönelik potansiyelin zengin olması,
Sivil mimari karakterinin olması,
Kent merkezine ulaşımın kolay sağlanabilir olması,
Yöre halkının sosyal yapısının turizme yakın olması,
Aktivitenin ekonomik olarak sürdürülebilmesi,
Diğer turizm çeşitleri ile entegrasyonunun sağlanabilir olmasıdır.

Yayla turizmi için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen hedefler;

Kırsal kesimde yaşayanların da turizm gelirlerinden pay almasının sağlanması,
Turizm yatırımcısı için ekonomik açıdan uygun ve cazip yayla turizm merkezlerinin oluşturulması,

Yayla turizminin sürdürülebilirliği için ürün çeşitliliğinin sağlanması,

Yayla turizmine yönlendirilecek turist profilinin belirlenmesidir.

Yayla turizminin geliştirilmesi kapsamında; Trabzon Uzungöl Peyzaj Projesi, Alternatif Turizmin Yönelimsel Boyutu konulu araştırma ve Çoruh Havzası Turizm ve Rekreasyon Geliştirme Planı yapılmıştır.

Tanıtım çalışmalarında ise 1992-1998 yılları arasında 5 kez Karadeniz Bölgesi'ne yeşil tur düzenlenerek, doğal ve kültürel değerler yerli ve yabancı basına tanıtılmıştır. 1993 yılı Temmuz ayında IV. Dünya Akarsu Sporları (Rafting) Şampiyonası Çoruh Nehrinde düzenlenmiştir.

Şekil 4.11 Yayla turizm merkezleri

Şekil 4.11'de görüleceği gibi özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yayla turizmi gelişme alanı seyretmektedir. Son yıllarda Doğu Karadeniz turlarının tur programları kapsamına alınması ile birlikte yaylalara olan önem daha da artmaktadır. Yöresel bazda yapılan yayla şenlikleri sadece o bölgede yaşayan insanların değil aynı zamanda yerli ve yabancı konukların da dikkatini o bölgeye yoğunlaştırmasına neden olmaktadır. Bu ilgede bölgenin ekonomisine olumlu bir katkı olarak geri dönmektedir. *Doğu Karadeniz Bölgesi şenliklerinden bazıları:*

- Kafkasör yaylası şenlikleri (Artvin),

- Kadirga yaylası şenlikleri, Karadağ yaylası şenlikleri, Alaca yaylası şenliği (Trabzon),
- Kümbet yaylası şenlikleri (Giresun),
- Sultan Murat yaylası şenliği (Bayburt)

Karadeniz Bölgesinde var olan yaylalara bakıldığında, Trabzon (Uzungöl, Şolma, Karadağ, Eriklibel), Rize (Ayder, Anzer, Elevit, Trovit, Kavron), Artvin (Sahara, Karagöl, Kaçkar), Giresun (Kümbet, Bektaş), Ordu (Çambaşı, Keyfalan), Samsun (Gürcü, Vezirköprü, Sarıçiçek), Sinop (Ayancık, Akgöl) illerindeki parantez içerisinde verilen yaylalar bulunmaktadır.

Yaylalar etkili bir strateji altında düşünülüp planlar ona göre yapılırsa, köylülerin el sanatlarını sergileyebilecekleri bir pazar ortamına dönüştürülerek kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğine bir katkı sağlaması düşünülebilir.

Akdeniz bölgesindeki yaylalara bakıldığında şu anda turistlerin en çok ilgi gösterdikleri illerden birisi olan Antalya ilinde ise Finik, Karabel, Ağla, Kuyucak, Gökçukuru ve Yerküpe önemli yaylalar arasında görülmektedir.

c. Mağara turizmine uygun alan tespiti

Doğa turizminde mağaralar, görsel ve sportif amaçlı olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Görsel amaçlı kullanımlar için speleotem şekiller bakımından zengin, dolaşımın kolay olması bakımından yatay yönde gelişmiş, ulaşım olanağı sağlanabilen mağaralar seçilirler. Sportif amaçlı kullanımlar için derinlik ve uzunluk daha çok önemli olmaktadır (Erdoğan 2003).

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ülkemizin %40'ı, mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşmaya uygun kayalardan meydana gelmiştir. Erimeye uygun kayaların kapladığı alan ve bu alanlarda tespit edilen mağara sayısının oranına göre Türkiye'de 20.000'den fazla mağaranın bulunabileceği öngörülmektedir. Bunlarda 800'ü MTA, 450 tanesi de değişik kulüp ve derneklerce olmak üzere ancak 1250'si incelenmiştir.

Türkiye'nin en uzun mağarası, 16 km'den fazla olan Isparta'daki Pınargözü Mağarası; en derin mağarası ise -1453 ile Mersin'deki Peynirlikönü Mağarasıdır. Türkiye'de 20'nin üzerinde mağara turizme açılmış olup, bunların dışında yalnızca uygun ekipman sağlanarak rehber eşliğinde girilebilecek özel ilgi gruplarına yönelik birçok mağara bulunmaktadır.

Türkiye'de görülmeye değer olup dünya literatürüne geçmiş mağaralardan bazıları şunlardır;

Antalya: Damлатаş Mağarası (Alanya), Karain Mağarası, Derya Mağarası, Beldibi Mağarası, Sırtlanini Mağarası,

Aydın: Aslanlı Mağarası,

Burdur: İnsuyu Mağarası,

Elazığ: Buzluk Mağarası,

Gümüşhane: Karaca Mağarası,

Karaman: Manazan Mağaraları,

Kastamonu: Ilgarini Mağarası,

Kütahya: Firik Vadisi Mağaraları, İnliköy Mağaraları,

Mersin: Ashab-ı Kehf Mağarası, Çukurpınar Düdeni Mağarası (Anamur), Köşekbükü Mağarası (Anamur), Cennet Obruk Mağarası (Silifke), Cehennem Obruk Mağarası (Silifke), Narlıkuyu Mağarası (Silifke),

Tokat: Ballica Mağarası (Pazar),

Zonguldak: Gökgöl Mağarası, Cehennemağzı Mağarası (Ereğli).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bir mağaranın turizme açılmasına dair istenen kriterler aşağıda sıralandığı gibidir:

- Mağaranın turizm açısından önem arz eden ve turizme hizmet veren yerleşim merkezlerine yakın olması,
- Mağaranın sahip olduğu morfolojik ve diğer oluşum özelliklerinin farklı ve ilgi çekici bir takım unsurları taşıması (kendi özelinde çekici bir özelliğe haiz olması),

- Doğal etkenlerle oluşan mağaraların yanı sıra insanların barınak, sığınak, ibadet yeri ve depolamacılık gibi amaçlar için kazdıkları veya oydukları yapay mağaralar da bulunmaktadır. Bu özellikteki mağaraların arkeolojik ve kültürel değer taşıması,
- Mağaraya ulaşımın kolay ve rahat sağlanabilmesi,
- Mağaraya girişin ve çevresinin oraya gelen ziyaretçilere hizmet vermeye uygun düzenleme yapılmasına (otopark, kafeterya vb.) elverişli olması gerekmektedir.
- Mağaranın bu kriterleri taşıdığıının belirlenmesinden sonra,
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından mağara ekolojisi ve can güvenliği açısından turizm amaçlı kullanımında sakınca bulunup bulunmadığına dair etüt raporu alınması,
- Sakınca bulunmaması halinde; mağaranın içinde gezi amaçlı yolların açılımına uygun bir yapı olmasına ve bu kapsamda yapılacak düzenlemelerin ziyaretçilerin güvenle gezebileceği standartları sunacak kapasite ve duruma uygun olması,
- Bu özellikleri taşıdığıının belirlenmesinden sonra; içinde mimari ve elektrifikasyon uygulamalarının sağlanabileceği bir ortamın oluşturulmasının ve bu işlemlerin mağara doğasını bozmayacağıının teknik raporlarla kanıtlanması, bu doğrultuda hazırlanan projelerin, ilgili idarece (Turizm Merkezi sınırları içerisinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca, Belediye Mücavir Alan sınırları içerisinde ise Belediye Başkanlığı'nca, Belediye Mücavir Alan sınırları dışında ise Bayındırlık İl Müdürlüğü'nce) onaylanması gerekmektedir. Proje uygulamasının tamamlanmasını takiben, mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla, ilgili Valilikçe mağara işletilmek üzere özel sektöre kiralanabilmektedir.
- Mağara ekolojisi açısından mağaranın ziyarete açılmasının sakıncalı olması durumunda ise; sadece bilimsel amaçlı araştırmalar için mağaraya girilmesine izin verilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı "Turizm Merkezleri" ile "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinin" de yer alan kültürel ve doğal değerlerin kullanımına ilişkin yetkiye sahiptir. Bu alanlar dışındaki turizm yörelerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yönlendirici olarak işlevini sürdürmektedir. Ancak hakkında tescil kararı bulunan mağaralar için Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden izin alınması gerekmektedir. Ülkemizde mağaralar konusunda henüz

yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu açıdan hiçbir kurum bu konuda doğrudan yetkiye sahip değildir. Ayrıca mağaralar bulunduğu yerin değil, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı turizmin çeşitlendirilerek turizmi yalnızca kıyı kesiminde değil, iç bölgelerimize de çekmek ve bu bölgelerimizde de kalkınmayı hedefleme çalışmaları arasında yer almaktadır. Mağara Turizmi Projesi de doğal ve kültürel değerlerimizin koruma-kullanma dengesi içerisinde turizme kazandırılması amacıyla başlatılmış projeler arasında yer almaktadır.

Oluşumları milyonlarca yıl süren bu doğal değerlerin tekrar ve kısa sürede yerine gelemeyeceğinin ve öncelikle korunması gerektiğinin bilincinde olarak, turizme açarken ekolojik dengesinin bozulmaması amacıyla projelendirilerek mağara içinde ve dışında yapılacak düzenlemelerin projesine uygun olarak yapılmasına özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

d. Akarsu turizmine uygun alan tespiti

Türkiye’de akarsuların büyük bölümü “akarsu turizmi” olarak tanımlanan rafting, kano ve nehir kayağı için elverişlidirler. Doğa turizminin önde gelen dallarından biri olan akarsu turizmine yönelik mevcut potansiyelin geliştirilmesi amacıyla tanıtımın iyi bir şekilde yerli ve yabancı basında yapılması büyük önem taşımaktadır. Akarsu turizmi diğer turizm türleri olan çevrenin tarihi, arkeolojik, kültürel ve otantik değerleri ile bir bütün oluşturmaktadır. Ülkemizde rafting için uygun akarsulara bakıldığında, Çoruh nehri, Köprüçay, Manavgat çayı, Dim çayı, Adana-Feke-Göksu Nehri, Zamatı ırmağı, Fırat nehrinin bir kısmı yer almaktadır (Anonim 2007). Bu konuda geçmiş yıllarda Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu’nun bölgede yürütmüş olduğu çalışmalar sonucu Erzincan ili rafting yapısı ile gündeme gelmişti. Buradaki amaç gerek yerli ve gerek yabancı turistlerin bu konuda bilinçlenmelerini sağlamaktır. Ülkemizde bunun gibi birçok örnek vermek mümkündür. Önemli olan promosyonun etkili ve iyi bir şekilde yapılmasıdır.

4.4.2 Türkiye’de kırsal turizme yönelik faaliyette bulunan yerli ve yabancı kuruluşlar ve projeler

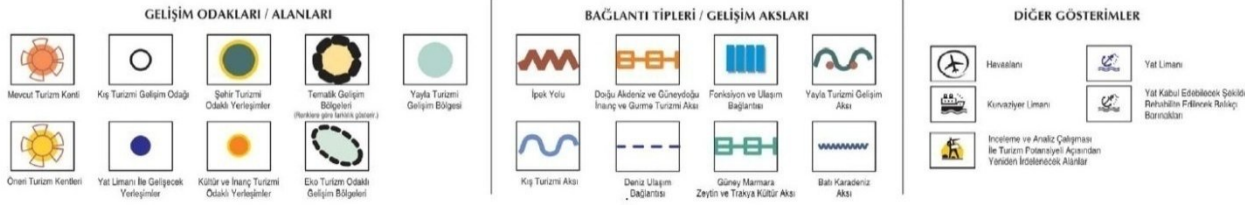
Türkiye’de kırsal turizm olgusu son yıllarda artan bir önem göstermiştir. Bu kapsamda kırsal turizme yönelik kamu kurum ve kuruluşları ve yabancı kaynaklardan bu alanda çeşitli projeler yoluyla desteklemeler olmuştur. Desteklemelere son yıllarda Avrupa Birliği sürecinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’da doğrudan müdahil olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın kırsal turizm ile ilgili daha önce kapsamlı bir alan çalışması olmamasına karşın, KTB tarafından 2023 Türkiye Turizm Stratejisinde kırsal turizmin de yer aldığı görülmektedir.

4.4.2.1 Kırsal turizme hizmet götüren kamu kurum ve kuruluşları ve projeler

1. *Kültür ve Turizm Bakanlığı;* Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2023 Türkiye Turizm Stratejisinde bölgesel bazda turizm alanları sınıflandırılmıştır. Turizmin geleceği bu strateji çerçevesinde oluşacaktır. Türkiye Turizm Stratejisi Kavramsal Eylem Planı aşağıdaki Şekil 4.10’daki gibidir;

TÜRKİYE TURİZM STRATEJİSİ -2023 KAVRAMSAL EYLEM PLANI

Şekil 4.12 Türkiye turizm stratejisi-2023 kavramsal eylem planı

Kaynak: Anonim (2007)

Kavramsal Eylem Planı, Karadeniz Bölgesi'ni "Yayla Turizmi Gelişim Koridoru", Doğu Anadolu Bölgesi ile Orta Karadeniz Bölgelerini " Kış Turizmi Gelişim Koridoru", Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni "Yemek ve Din Turizmi Gelişim Bölgesi" olarak belirlemiştir ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde "Kültür Turizmi ve Termal Turizm Gelişim Bölgeleri" yer almaktadır. Bunlar genel olarak kırsal alanlardır ve kırsal turizm faaliyetleri için belirli bir potansiyele sahiptirler.

Şekil 4.12'den görüleceği gibi Kırsal Turizm çok çeşitlilik gösteren bir ekonomik çeşitlilik türü olup, kırsal alanda yaşayan insanlar için ek gelir kaynağı olma özelliği göstermektedir. Türkiye'de Kırsal turizmin önemli bir bileşeni olan Yayla turizmi yayla ve yeşil alanların yoğun olduğu Doğu Karadeniz Bölgesinde geliştirilmesi planlanmaktadır. Son yıllarda yerli ve yabancı turistlerin yayla turizmine karşı ilgileri

gitgide artmaktadır. Yine GSYİH bakımından en düşük orana sahip olan Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'nin en fazla dağlık alanına sahip olan en yüksek yerlerinden birisidir. Bu bölgede insanların ağırlıklı geçim kaynakları Tarım ve hayvancılıktır. Son yıllarda hayvancılıkla uğraşan işletmelerin sayısı ekonomik, göç vb. nedenlerden dolayı azalmaktadır. Bölgede dağlık alanların fazla olduğundan dolayı ekonomik olarak hayvancılık yapmak imkânsız hale gelmiştir. Bu yüzden Turizm stratejisinde bu bölge için kış turizminin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Avusturya'da Alp dağlarında Kırsal turizmin geliştirilmesi amacıyla kış aktiviteleri çok geliştirilmiştir. Avusturya'nın dağlık alanlarında uygulanan proje örnekleri, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ile benzer bir yapı göstermektedir. Eğer düşünülen strateji başarılı olduğu takdirde, ileride bu bölgenin GSYİH'da aldığı pay doğru orantılı olarak artış gösterecektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise GAP Projesi ile birlikte Kırsal turizm alanında çalışmalar yapılmıştır. Bu bölgenin tarihi yapısından faydalanılması söz konusu olacaktır.

KTB, turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, turizmin sermayesi olan doğal kaynağı tehlikeye atmamak adına daha uzun vadeli kullanıma dayanan projeleri üretmek ve hayata geçirebilmeyi hedeflemektedir. Ekoturizm bu hedefler arasında en önemli yeri tutmaktadır (Anonim 2007).

2. *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı*: Bakanlık tarafından günümüze kadar Kırsal Turizme yönelik ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Avrupa Birliği sürecinde IPARD Programı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış olup uygulamaya 2009 yılının ikinci yarısında akreditasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra fonlardan faydalanıcıların faydalanması mümkün olacaktır. IPARD Programında Kırsal Turizm 3. Tedbir olan Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi tedbirinin alt bileşenidir.

3. *Çevre ve Orman Bakanlığı*: ÇOB-Orman Genel Müdürlüğü tarafından son zamanlarda Kırsal alanda orman köylerinde yaşayan orman köylülerine yönelik krediler verilmektedir. Bu kapsamda orman köylerinde pansiyon tarzı yatırımlar için Orman Genel Müdürlüğü tarafından krediler verilmektedir.

4. *Güney Doğu Anadolu Projesi; GAP İdaresi Başkanlığında* Güneydoğu Anadolu illerinde proje kapsamında kırsal turizmin desteklenmesi amacıyla çeşitli projeler desteklenmektedir.

5. *Devlet Planlama Teşkilatı- Bölgesel Kalkınma Ajansları; DPT'nin* bölgesel kalkınma ajansları tarafından uygulamaya konulan NUTS2 düzeyindeki projelerde de mikro işletmelerin desteklenmesi söz konusu olduğundan bölgesel kalkınma projelerinde Kırsal turizme yönelik yapılacak projeler desteklenebilmektedir.

6. *TÜBİTAK; TÜBİTAK* tarafından Doğa eğitimleri adı altında projeler desteklenmektedir. Desteklenen bu projelerde, Türkiye'nin değişik bölgelerinde doğa alanı, ulusal park vb. doğa güzellikleri olan flora ve fauna bakımından zengin alanlarda bu bölgelerin üniversite mezunları tarafından gezilip görülmesi, doğa konularında bilinçlerinin artırılması amaç edinilmektedir. Kabul edilen projeler vasıtasıyla, bölgeye Türkiye'nin değişik bölgelerinden katılımcılar kabul edilmektedir. Bu katılımcıların hem bölge ekonomisine katkısı hem de uygulanan başarılı projeleri görüp bu konularda ilerde birer gönüllü doğasever olması ve kazanılan bilgiyi yayması amaçlanmaktadır.

7. *Belediyeler; Ülkemizde* faaliyet gösteren belediyelerin kırsal turizm konusunda son yıllarda çalışmalar yaptığı görülmektedir. Belediyelerin kırsal turizm olarak öne çıktığı konuların başında termal turizm, rekreasyonel aktivitelerin geliştirilmesi, kırsal alanda yaşayan insanların ürettikleri ürünleri pazarlamaları için standlar kurulması şeklinde olmaktadır. Belediyeler içerisinde Ankara iline bağlı Beypazarı ilçesinde faaliyet gösteren Beypazarı Belediyesi son zamanlarda yaptığı promosyonla bölgeye turist çekmede başarılı uygulamalara imza atmaktadır.

8. *İl Özel İdareleri; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün* 2005 yılında kapatılmasının ardından kırsal alana yönelik yapılan çalışmalar İl Özel İdarelerine devredilmiştir. Bu kapsamda, İl Özel İdareleri, kırsal altyapının geliştirilmesi konusunda çalışmaları yürütmektedir. Tarihi ve kültürel değerlere sahip olup ulaşımı zor olan yerleri turistler tercih etmemektedir. Bu yüzden bu yerlerin tanıtımının yanısıra bölgeyi ziyaret edecek olan turistlerin yeterli bir altyapı ile karşılaşması önem arz etmektedir.

4.4.2.2 Kırsal turizme hizmet götüren uluslararası kuruluşlar ve projeler

1. *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP)*: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından değişik bölgelerde bölgesel dengesizliğin azaltılmasına yönelik projeler desteklenmektedir. 4.4.4.3 bölümünde olduğu gibi BMKP tarafından desteklenen DAKAP projesinde Kırsal Turizm yatırımları da desteklenmektedir. Yine BMKP-BTC (Bakü-Ceyhan-Tiflis Boru Hattı Projesi) Çevresel Yatırım Programı ile işbirliği çerçevesinde 2004 Ekim ayında BMKP'nın öncülüğü ile başlamıştır. Proje boru hattının geçtiği bölgelerde yaşayan doğal kaynak kullanıcılarının ve yoksul halkın ihtiyaçlarına, doğayla uyumlu yeni alternatiflerle cevap verilmesi hedefler arasındadır. Proje ile ilgili ayrıntılı bilgi web¹⁰ sayfasından yayınlanmakta olup, şu ana kadar Küçük Yatırımlar Fonu (KYF) I kapsamında Ardahan, Artvin, Erzurum, Hatay, Kars ve Osmaniye illerinden yapılan proje önerileri kabul edilmiştir. Küçük yatırımlar fonu II kapsamında ise Erzurum, Kars, Osmaniye, Hatay ve Adana illerinden gelen projeler kabul edilmiştir. Bu kabul edilen projeler arasında KYF I. Aşamada kabul edilen “Osmaniye İlinde Kırmıtlı Sulukalanında Kırsal Kalkınma için Kuş Gözlem Turizmi” ve KYF II. Aşamada kabul edilen “Hatay İli Samandağ İlçesi Yoğunluk Köyünde Doğa Turizmi Geliştirme” başlıklı projeler Kırsal Turizm ile doğrudan bağlantısı olan projelerdir. Bu projeler vasıtasıyla yerli ve yabancı turistlerin bölgeye çekilerek bölge halkı için ek gelir kaynağı sağlanması ve yaban hayatının kırsal alanda yaşayan insanlar arasında bilinç düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. BMKP yine Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Programını desteklemektedir. Bu bağlamda, “Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma Programı”ndan edindiği deneyimlerden “Çevre ve Kalkınma Ulusal Programı”ndan da yararlanarak, Türk hükümetine Avrupa Birliği'ne katılmak için gerekli çevresel şartları yerine getirme konusunda destek sağlamaktadır.

2. *Dünya Bankası (DB)*: Dünya Bankası gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere odaklanarak bu ülkelerde eğitim, sağlık, altyapı ve iletişimin yanı sıra ve daha pek çok amaç için düşük faizli borçlar, faizsiz krediler ve hibeler sağlamaktadır. Dünya Bankası tarafından desteklenen projeler arasında “Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi”, “Biyçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi” yer almaktadır.

¹⁰ www.kyfnet.org/tr. Erişim tarihi: Mayıs 2008

3. *Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Boru Hattı Projesi*: BTC projesi kapsamında Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru hattı boyunca projenin kapsadığı alanlarda kırsal alanlarda sosyal destek projesi kapsamında sürdürülebilir kırsal kalkınma projeleri uygulanmaktadır. Bu projelerin amacı, boru hattının geçtiği bölgelerde arazisi zarar görmüş tarım işletmelerine teknik bilgi sağlanması ve daha iyi tarım uygulamaları için destek olunmasıdır. Bu projelerin kapsamında da kırsal turizmin ve eko turizmin geliştirilmesi ve doğal alanların korunmasına yönelik olarak sürdürülebilir projeler yapılmaktadır.

4.4.2.3 Kırsal turizme hizmet götüren STK'lar ve görev tanımları

1. *SÜRKAL*; Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Derneği tarafından sosyal sorumluluk ilkesinin gerçekleştirilmesi kapsamında kırsal alanlarda kalkınmanın sağlanmasına yönelik projeler yapılarak kırsal alanda zor koşullar altında yaşayan insanların daha iyi refah koşullarına kavuşturulması hedeflenmektedir.

2. *Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunlarını Araştırma Derneği*: Bu derneğin sorumluluk alanlarına doğal alanların korunması, çevrenin zarar verici etkenlerinin araştırılarak bozulmasının ve tahrip edilmesinin önüne geçilmesi, doğa ve çevre hakkında gerek kentsel ve gerekse kırsal alanda yaşayan insanların eğitilmesi amaçlanmaktadır. Projeler kapsamında, kırsal alanda ağaç ve ormancılık kültürünün geliştirilerek doğa turizminin bölge ekonomisine bu şekilde bir katkısı olması hedeflenen amaçlar arasında yer almaktadır.

4.4.3 Türkiye'den kırsal turizm projelerinden örnekler

4.4.3.1 Küre dağları ve zümrüt köyü örneği

Küre Dağları Milli Parkı Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde Küre Dağları üzerinde yer almaktadır. Tamamıyla plato karakterindeki milli park doğu-batı doğrultusunda uzanır ve yakın çevresi için fiziksel ve sosyal anlamda bir eşik niteliğindedir. Bu nedenle milli parkın yer aldığı alan üzerinde hiçbir yerleşim yeri bulunmamaktadır. Yerleşim yerleri milli parkın yakın çevresinde bulunmaktadır. Bu

nedenle milli parkın yakın çevresi tampon bölge olarak tanımlanmış ve tampon bölgeyi de içeren bölge planlama alanı olarak kabul edilmiştir.

Kastamonu - Bartın Küre Dağları Milli Parkı etüt çalışmaları 1995 yılında başlamış olup, bu çalışmalar 1997 yılında 'Milli Parklar ve Korunan Alanlar' konulu proje içerisine alınarak BMKP ile FAO ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü işbirliği çerçevesinde yürütülmüştür. Milli park Kastamonu ve Bartın il sınırları içerisinde kalmaktadır. Milli park alanı çevresindeki ilçe merkezleri ise Azdavay, Pınarbaşı, Şenpazar, Cide, Kurucaşile, Amasra, Arıt (nahiye) ve Ulus'tur.

Karstik bir yapıya sahip Küre Dağları Milli Parkında, derin kanyonlar, şelaleler, mağaralar ve doğal yaşlı ormanlar bulunmaktadır. Biyoçeşitlilik açısından da oldukça zengin özellik göstermektedir.

Milli Park ve yakın çevresi Batı Karadeniz Karst Kuşağı içerisinde yer almaktadır. Karstik kuşak malm-kretase yaşlı sığ denizel transgresyon ürünüdür. Karst formasyonunun maksimum kalınlığı 1000.0 m civarında, minimum kalınlığı ise 200.0 m kadardır. Kuşak üzerinde alt – orta miyosenden başlayan jeomorfolojik süreçlere bağlı olarak dört ana aşınım yüzeyi gelişmiş ve bu karstik kuşakta karstik jeomorfolojisinin ulusal ve uluslar arası düzeyde ilginç örnekleri oluşmuştur. Bu karstik birimler içerisinde özellikle kanyonlar, boğazlar, mağaralar ve düdenler görülmeye değer öğelerdir.

KDMP jeolojisi ile biyolojik zenginliği birbiriyle yakından ilişkilidir; örneğin ekolojik sistem, yukarıda izah edilen karstik jeomorfolojiye yakından bağlıdır. KDMP'nin iyi koruna gelmiş karstik ekosistemleri küresel düzeyde oldukça enderdir ve doğa koruma açısından önemlidir.

KDMP alanı bitki coğrafyası açısından Avrupa-Sibirya floristik bölgesinin Öksin bölümünde yer alır. KDMP'nin vejetasyon yapısı üç gruba ayrılabilir:

- Batı Karadeniz ılıman kuşak kayın ve göknar ormanları
- Pseudo-maki formasyonları

- Karstik alan karışık ormanları

Bir dizi uçurum ve kanyonla sınırlanmış olan KDMP'nin çekirdek alanı, doğal ve yarı-doğal, yaşlı, karışık yapraklı (kayın, gürgen, kestane, akçaağaç, dış budak) ve iğne yapraklı (endemik Uludağ göknarı, karaçam ve sarıçam) ormanlara sahiptir. Alan, ılıman kuşak yapraklı ve iğne yapraklı türlerden oluşan homojen bir karışık orman özelliği göstermektedir. Özellikle herdemyeşil ve yaprağını döken ağaç ve çalı türlerinin baskın olduğu çekirdek alanda, nemli koşulların hâkimiyetini yansıtan bir vejetasyon yapısı açık bir şekilde kendini göstermektedir. Karadeniz kıyısına yakın daha alçak kesimler relict Akdeniz elemanları ve makiler içerir. Alanın önemi, özellikle sahip olduğu ekosistem ve habitat çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Ana ekosistem tipleri, doğal orman ekosistemleri, bozuk orman ekosistemleri, geleneksel tarım ekosistemleri ve akarsu ekosistemlerini; mikro-ekosistemler ise örneğin kanyon ekosistemleri ve orman içi çayır ekosistemlerini içermektedir.

Küre Dağları'nın, Milli Park'ın yer aldığı batı kesimi, karstik arazi yapısının nemli hava koşullarıyla birleşmesiyle son derece eşsiz orman yapıları sergilemektedir. Dik karstik yamaçlar üzerindeki parçalanmamış yaşlı orman ekosistemleri oldukça iyi durumdadır. Özellikle, Cide'nin güneyindeki karstik çöküntüler ve ıssız ortamlar yaratan vadiler, nemli ormanlara özgü ağaç ve ağaççıklara sahiptir. Bunlardan bazıları, şimşir (*Buxus sempervirens*), kayacık (*Ostrya carpinifolia*), üvez (*Sorbus aucuparia*), Türk fındığı (*Corylus colurna*), gürgen (*Carpinus betulus*), mürver (*Sambucus ebulus*), akçaağaç (*Acer platanoides*), çobanpüskülü (*Ilex aquifolium* yer alan türlerden bazılarıdır).

Yüksek plato üzerindeki karstik çöküntüler, içerisinde hala dev yaşlı ağaçların örneklerinin görülebildiği, nispeten nemli köşeler yaratmaktadır. Bunlar, 35-40m boya ve 80-90 cm gövde çapına sahip Kafkasya ıhlamuru (*Tilia rubra*), 20-30m boyunda ve 40-50cm çapında Türk fındığı (*Corylus colurna*), dışbudak (*Fraxinus angustifolia*), çobanpüskülü (*Ilex aquifolium*), karaağaç (*Ulmus glabra*), çınar yapraklı akçaağaç (*Acer platanoides*) gibi örnekleri içermektedir. 12 gövdeli ve 35-40m boyundaki dev kayın ağaçları, doğal anıt olarak koruma altına alınmıştır. Bu alanlar, bölgeyi ziyaret eden bilim adamları tarafından 'doğal ağaç parkı' olarak tanımlanmaktadır.

Küre Dağları, jeolojik bakımdan, Batı Karadeniz karstik zonunda yer almakta ve Jura-Kretase yaşlı kireçtaşları dahil, Paleozoik (I. Dönem) ile Kuaterner (IV. Dönem) arası jeolojik oluşumlardan meydana gelmektedir. Zon üzerinde oluşan dört ana aşınım yüzeyi, “karstik” yüzey şekilleri olarak bilinen çok ilginç ve olağandışı örnekler oluşturmuştur. Alanda yaygın olan İnaltı kireçtaşları, çok güzel jeomorfolojik oluşumlar yaratmıştır. Kanyonlar, vadiler, mağaralar, dolinler, şelaleler ve benzerlerinden oluşan yüzey şekilleri ile karışık ormanlardan oluşan bitki örtüsü, proje alanında eşsiz doğal peyzajlar ortaya koymaktadır.¹¹

Küre Dağları Milli Parkı Türkiye’deki birçok nadide bitki türüne ve aralarında kurtlar ve ayıların da bulunduğu yaban hayvanlarına ev sahipliği yapan bir alandır. Ankara’nın kuzeyi ve Kastamonu Karadeniz kıyılarının güneyinde yer almaktadır.

Ormancılık dağ köylülerinin başlıca geçim kaynağıdır. Milli park ilanıyla bölgede sınırlanan ormancılık faaliyetlerine bir alternatif olarak, eko turizm faaliyetleri yöre halkı için alternatif gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Bölgedeki birçok geleneksel ev aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiş ve ev pansiyonculuğunun hizmetine açılmıştır. Köy evlerinde odaların sade iç tasarımı otantik bir ortamda sergilenmektedir.

Bölgenin tanıtımına yönelik promosyon çalışmaları “Gelin yöre kadınlarıyla ekmek yapalım, dağlarda mantar toplayalım ve Kastamonu mutfağını tadalım”, “Yörenin muhteşem doğası sizi doğa yürüyüşlerine, dağ yürüyüşü yapmaya, ata binmeye, şelale gezisine ve gölde yüzmeye çağırıyor” ve “Doğanın çağrısına kulak verin” promosyonları yerli ve yabancı konuların dikkatini çekmektedir.

El Sanatları

Kastamonu'nun ve yöresinin geleneklerinden biri olan el sanatları da Kastamonu kültürünün önemli bir parçasıdır. Tampon zon içinde bulunan bazı köylerde ahşap kaşık oymacılığı önemli bir gelir kaynağıdır. Genel olarak hane düzeyinde ve kayıtsız bir ekonomik faaliyet şeklindedir. En önemli sorun, hammaddenin, yakın çevredeki

---

¹¹ Proje ile ilgili ayrıntılı bilgiye www.wwf.org.tr web adresinden ulaşılabilir. Erişim tarihi: Haziran 2007

ormanlardan düzensiz ve izinsiz olarak temin edilmesidir. Özellikle, nadir rastlanan büyük şimşir ağaçları yitirilmektedir.

El sanatları, bakırcılık, çilingirlik, bıçakçılık, el değirmeni yapımı, nalbantlık, dokumacılıkta ise; kuşakçılık, telacılık, kesecilik, kilimcilik, çarşaf dokuma, saf kumaş dokuma, iç fanılası, ön bezi, iplik işleminde; çarşaf bağı, perde kenarı, yastık kenarı, oya, dantel, deri işlerinde; tabakçılık, davul yapımı, mes-terlik yapımı, koşumculuk ve hattatlık, urgancılık yöredeki el sanatlarının başlıcalarıdır.

Genellikle Küre Dağları Milli Parkı'nın çevresinde ise ahşap, kaşık oymacılığı yapılır. Bu sanatları Kastamonu ve yöresindeki birçok evde de görmek mümkündür.

Mağaracılık

Karstik yapısı nedeniyle bölgede çok sayıda düden, dolin, şelale, mağara ve kanyon bulunmaktadır; bu oluşumlar açısından ülkemizin en zengin bölgesidir.

Mağaracılık Pınarbaşı-Cide arasındaki karstik plato Sorkun yaylasında özellikle gelişmiştir. Burada 1982-1989 yıllarında Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü (BÜMAK) tarafından yapılan araştırmalar sonucunda 21 mağara ve düden bulunmuş ve haritalanmıştır.

Şimdiye kadar araştırılan mağaralardan en önemlisi Yaman Köyü Sorkun yaylası uzantısında yer alan ve dünyanın 4. büyük mağarası olan Ilgarini Mağarasıdır. Bu mağara ayrıca 850 m'ye ulaşan derinliğiyle Türkiye'nin 4. en derin mağarasıdır.

10 milyon yıllık mağara oluşumu içinde 1 milyon yıllık oluşumu bulunan sarkıtlar ve dikitler bulunmaktadır. Ayrıca mağara içinde Roma ve Bizans dönemlerine ait katlı mezar ve şapel kalıntıları yer almaktadır.

Pınarbaşı ilçesinde aynı dağ silsilesi üzerinde bulunan Mantar Mağarası, Ejderha Ağzı Mağarası, Kuyluş da büyük mağaralar olup, içlerindeki sarkıt ve dikitleriyle güzel görüntüler vermektedir.

Kanyonlar

Pınarbaşı, Cide, Devrekânı, Küre ve Araç ilçelerinde macera dolu kanyonlar yer almaktadır.

Valla Kanyonu

Bölgede, Devrekâni Çayı ile Kanlıçay'ın birleştiği bölgede, "Valla Kanyonu" 12 km.lik uzunluğu ve 1200 metreye ulaşan yan duvar yüksekliği ile Dünyanın sayılı kanyonları arasında yer almaktadır. Kanyondaki sarp kayalıklar ve mağaralar çok sayıda yaban hayvanlarını (özellikle ayı ve yırtıcı kuşlar) barındırmaktadır. Kanyonun yan duvarlarının en yüksek olduğu yer Delikkaya Tepesi'dir. (1200 metre)

Aydos Kanyonu

Cide ilçesinde, Aydos Çayı üzerinde bulunan kanyon rafting yapmak için birebirdir. 10 km uzunluğundadır. Kanyon; Şenpazar ilçesi Dağlı Köyü sınırındadır.

Çatak Kanyonu

Devrekani ilçesinde bulunan Çatak Kanyonu ise kısa ve kolay geçişlidir. Tabiat görüntüleri güzelliği yönünden fotoğrafçıların rağbet ettikleri bir yerdir.

Diğer Kanyonlar

Araç-Soğanlı Çayı Kanyonu, Araç-Saltuklu Kanyonu, Küre-Ersizler Dere Kanyonu ve Küçük Cehennem Kanyonları da küçük olmalarına rağmen görüntü güzellikleri insanları cezp etmektedir.

Şelaleler

Ilıca Şelalesi; Ilıca Şelalesi Pınarbaşı ilçesine 12 km uzaklıktadır. Ilıca Köyü içinde yer alan şelale, 15 m yükseklikten aşağı dökülür.

Suyun döküldüğü yerde oluşan gölet, çeşitli canlılara yaşam alanı oluşturur. Bu gölet aynı zamanda bahar ve yaz aylarında yüzmek için elverişlidir.

Yüksek kaya bloğunun arkasında, içinden Zar çayının geçtiği "Horma Kanyonu" bulunur¹².

Azdavay Şelalesi

¹² http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCre_Da%C4%9Flar%C4%B1. Erişim tarihi: Mayıs 2008

4.4.3.2 Kastamonu Azdavay’da eko turizmin geliştirilmesi projesi ve yanıkali konağı restorasyon projesi

Projenin amacı, Kastamonu’nun Azdavay ilçesinde eko turizm altyapısının kurulması ve uygulamaya sokulması ile yerel sosyo-ekonomik yaşama ve bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Projenin hedef grupları, Azdavay ve köylerinde yaşayan ve eko turizmden gelir elde etmeye ilgi duyan aileler/bireyler ile yörenin eko turizm potansiyelinden yararlanmaya ilgi duyan yerli ve yabancı ziyaretçilerdir.

Projenin ana faaliyetleri;

- Bir eko turizm merkezinin kurulması, geliştirilmesi ve idaresi,
- Eko turizm merkezine bağlı uydu çekim alanlarının geliştirilmesi,
- Azdavay’da geliştirilecek eko turizmin ulusal ve uluslararası eko turizm ağına entegrasyonu ve tanıtımı ile ilgili faaliyetleri içermektedir.

Proje Faaliyetleri; Yanıkali Konağı

Zümrüt Köyü'nün seçilme nedeni; Türkiye'nin en önemli doğal alanlarından bir tanesi olan Küre Dağları Milli Parkı, aynı zamanda sınırları ilgi gruplarının katkısı ve katılımı ile belirlenmiş ilk doğa koruma alanıdır. Milli Park, Önemli Bitki Alanı olarak da belgelenmiştir. Milli park alanı dünyada ender görülen, el değmemiş nemli, karstik doğal yaşlı ormanlara, bakır orman kalıntılarına, kanyonlara, zengin otsu ve odunsu bitki örtüsüne sahiptir. Proje alanı Küre Dağları Milli Parkı'nın doğusunda Kızılcasu bölümünde kalan ve Kastamonu İli'nin Pınarbaşı İlçesi'ne bağlı Zümrüt Köyü'dür. KDMP'nin tampon bölgesinde bulunan en ücra orman köylerinden birisi olan Zümrüt Köyü'nde, milli parkın ilanından sonra en önemli geçim kaynağı olan ormancılık azalmıştır. Proje, köyde eko turizm aracılığı ile halkın Milli Park ile ilişkisinin geliştirilmesini ve fayda sağlamasını önermektedir.

Zümrüt Köyü projesi ile hedeflenenler aşağıdaki gibidir;

Yoksulluğu azaltıcı ve koruma çalışmalarını destekleyici bir faaliyet olarak doğaya duyarlı turizm, sahip olduğu doğal ve folklorik güzellikler nedeniyle Zümrüt Köyü için oldukça uygundur. Eko turizm altyapısının oluşturulması kapsamında köydeki at yetiştiriciliğinden ve gezi parkurundan faydalanılması düşünülmektedir. Proje, iki yaz

sezonunu kapsayacak şekilde organize edilmiştir. İlk turizm sezonunda organize edilecek deneme turları ile at ve bisiklet ihtiyaçlarının ve diğer eksiklerin belirlenmesi yanında köy halkı eko turizm modeli ile tanıştırlacak, ikinci sezonda da ziyaretçiler kabul edilmeye başlanacaktır.

Bölgede çalışacak doğa kılavuzları eğitimi, pansiyonculuk/hizmet açısından köylülerin eğitimi yanında belirli köy evlerinin pansiyonculuğa uygun hale getirilmesi ve diğer köylülere örnek olması açısından basit revizyonlar gerçekleştirilecektir. Alan tanıtımı ve gelen turistlere yönelik detaylı rehber/broşür üretilecektir. Milli Parklar İdaresi de köy yakınlarında ziyaretçi kabulünün, rehber alımının ve satışların yapılabileceği bir alanın düzenlemesini yapacaktır. Bunun yanında köy kadınlarının sosyal açıdan daha aktif ve üretken hale getirilmesi için de köy ürünlerinin Milli Park ve çevresinde satışının gerçekleştirilerek değerlendirilmesi de amaçlanmaktadır.

Proje süreci içerisinde, eko turizm altyapısını oluşturucu faaliyetlerle birlikte köy ürünlerinin değerlendirilmesine yönelik faaliyetler de olacaktır. Köy ürünlerinin değerlendirilmesi kapsamında üretim, paketlenme ve satış konularında eğitimler verilecek, bunun yanında köy ve ürün hakkında bilgilendirici paket, etiket tasarımı ve üretimi gerçekleştirilecektir. Bunların yanında projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için de örgütsel ve kişisel kapasitenin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapılacaktır.

Projenin sürekliliğinin sağlanabilmesi için de projede yer alan kişi ve kurumlara örgütlenme, mali kaynak geliştirme ve sürdürülebilir mali yönetim gibi konularda eğitim programları hazırlanacaktır ve yürütülecektir. Projenin, birincisinde deneme turlarının yapılarak eksiklerin belirleneceği bir ziyaretçi sezonu ile asıl ziyaretçilerin kabul edilebileceği ikinci bir ziyaretçi sezonunu kapsayacak şekilde tasarlandığından, 18 ay sürmesi öngörülmektedir¹³.

---

¹³ www.azdavay.com, Erişim tarihi: Mayıs 2008

4.4.3.3 Buldan Örneği

Buldan, Denizli İli'ne bağlı ve kentin kuzeybatısında yer alan ilçe merkezidir. Kuzeyde Uşak, batıda Manisa ve Aydın illeri, kuzey ve doğuda Güney yerleşimi, güneydoğuda Denizli Merkez, güneyde ise Sarayköy ilçeleri ile sınırlıdır. Çok eski zamanlardan beri önemli ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir konuma sahip olmuştur. Bu stratejik konumunu sürdürmüş ve bu nedenle basta ticaret olmak üzere birçok alanda gelişmiştir. Buldan kentsel kültür mirasının doku olarak korunup günümüze aktarıldığı şanslı yörelerdendir. Bunun nedenleri arasında eski evlerde hala yaşamın sürmesi ve bakımlarının yapılması, yeni yapıların eski mahallelerin dışında konumlanması sayılabilir. En çok özgünlüğünü sürdüren yapılarda genellikle eslerini kaybettiği için tek başına hayatını sürdüren yaşlı ve özellikle kadın bireyler yaşamaktadır. Yaşlı kişiler, geleneklere sıkı sıkıya bağlı olan kişiler olup küçük onarımlar dışında yasadıkları evlerde köklü değişiklikler yapabilecek maddi güce sahip değillerdir (Doğan 2005).

Buldan ve yöresinde dokumacılık önemli bir üretim konusudur. Küçük aile işletmeleri bu konuda çalışmakta ve evler yaşam yeri olmanın dışında aynı zamanda atölye olarak kullanılmaktadır. Küçük eviç'i üretimi ile ev yaşamı adeta iç içe geçmiş durumdadır. Buldan'ın geleneksel yapıları kadar halkın yaşam biçimleri, örf ve adetleri de yaşatılmaktadır. Yerel deyimler ve folklorik değerleri, mahalli yemekler, düğün ve bayram gelenekleri, misafirlik ve komşuluk ilişkileri, el sanatları büyük ölçüde devam etmektedir.

Asıl geçim kaynağı dokumacılık olan Buldan'da el dokumacılığı yerini mekanik tezgâhlara bırakmış, hatta genç nüfusun dokumacılık faaliyetine ilgisizliği nedeniyle geçmişe oranla bayağı azalmıştır. Evlerin korunması için maddi kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle turizm faaliyetinden elde edilen gelir koruma çalışmaları için kullanılarak finansal bir kaynağa dönüştürülebilir.

Orbaslı'ya (2000) göre turizm, koruma için doğrudan bir finansal kaynak oluşturmaya da dolaylı yoldan birçok yatırımın önünü açmaktadır. Bugün Avrupa'daki birçok tarihi yerleşimde turizm sayesinde koruma mümkün olabilmektedir. Ancak yerleşim birimlerinde

bölge, yöre, kent, kasaba vb. gerekli altyapı çalışmaları yapılmadan bölgeye turistin getirilmesi olanaksızdır. Altyapı sağlandıktan sonra konaklama olanakları, yiyecek-içecek imkânları, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını giderebilecekleri destek hizmetler, alışveriş işletmeleri ve ayrıca yeşil alan, park yeri gibi doğrudan altyapıyla ilgili olanakların yaratılması gerekir. Buldan'daki turizmle ilgili en önemli eksiklik yeterli konaklama olanaklarının bulunmamasıdır. Bölgede konaklama yatırımları yapılırken genel kültür turizminin özellikleri ile bölgenin kültürel özellikleri ve yasayış tarzına uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin Buldan'da şehir oteli tarzında inşa edilecek çok yataklı, oda fiyatları pahalı olan lüks bir otel uygun olmayacaktır. Zaten bu tür bir konaklama yatırımı, kültürel turizmin amacına da uygun değildir. Burada amaç, gelen ziyaretçinin sosyal yaşamı birebir deneyimleşmesi için fırsatlar sunmak ve o yörenin halkı ve kültürüyle etkileşim içine girmesini sağlamak olmalıdır. Kıyı otellerinde uygulanan “her şey dahil” tipi paket tatiller her ne kadar turist için rahat bir tatil seçeneği gibi görünse de bu tür bir turizmin yerli halka ne maddi açıdan ne de kültürel etkileşim açısından hiçbir katkısı olmamaktadır. Çünkü gelen turist (yerli ve yabancı) otelden hiç çıkmayıp para harcamamakta, hatta otel personeli dışında kimseyle iletişim kurmamaktadır.

Evlerin pansiyona dönüştürülmesi ve konaklama süresinin uzamasıyla ziyaretçiler günlük yaşamı ve kültürü daha yakından tanıma fırsatı bulacaklardır. Bölgeyi ziyaret edenlere yerel bir sanat olan dokumacılık öğretiler, ev+atölye birlikteliğinde var olan dokumacılık etkinliği konaklama işletmesinin bünyesinde verilebilir. Üstelik gelen konukların bölgenin ürettiği tarımsal ürünlerden alması sağlanarak bölge ekonomisine katkı getirilebilir. Bölgede dokumacılık kooperatifleri kurularak bu kooperatiflerde çalışanların düzenlenen ziyaretlerde, kurslarda öğretici olarak yer almaları sağlanabilir. Böylece ziyaretçi hem yerel kültürü birebir tecrübe etme fırsatı yakalar hem de kendi emeğini değerlendirmiş olur. Hatta kültür turizmi içerisinde dokumacılık tema olarak işlenerek bir turizm kavramı oluşturulabilir. Örneğin, Buğday Derneği TaTuTa (Tarım Turizmi Takası) projesi kapsamında Türkiye'nin çeşitli yerlerinde proje kapsamındaki çiftliklere ziyaretçiler göndererek ekolojik tarım deneyimi sunmaktadır. Bazı çiftliklerde para karşılığı konaklama sağlanmakla beraber, çoğu çiftlikte gönüllü çalışma karşılığı (elma toplama, bağlarda çalışma, vb.) konaklama olanağı sağlanmaktadır. Böylece

ziyaretçi, ev sahibi ve yerel halk ile aynı koşullar altında çalışarak, aynı masada yemek yiyerek ve günlük hayatta aynı ortamları paylaşarak yörenin yasayış tarzını birebir olarak deneyimleşmekte ve ekonomiye doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bağ evleri ve kırsal alanda bu kavram birebir uygulanır bir nitelikte olup özgün ve geleneksel kentsel mimari ve yaşayış bağlamında dokumacılık ile benzeri el sanatları yöresel turizm ürünü olarak kullanılabilir.

Turizm türlerinin çeşitliliği açısından yüksek bir potansiyeli olan Buldan'da kültür turizminin sadece merkezi hedef alan bir turizm gelişim anlayışı değil, tematik kültürel turlarla desteklenen bütüncül yapı içinde sunulması gereklidir. Turizm türleri ve potansiyel değerler Çizelge 4.14'de özetlenmiştir:

Çizelge 4.14 Turizm türleri potansiyel değerler

Turizm Türleri	Potansiyel Değerler
Kültür Turizmi	<u>Mimari</u> Geleneksel Buldan evleri (ev+atölye birlikteliği) Konut dışı tarihi yapılar Arkeoloji Tripolis Antik Kenti Hierapolis, Laodikeia Tarih ve Kültür Sözlü kültür (folklor, yöreye özgü türküler, hikâyeler, efsaneler) El sanatları ve dokumacılık, Sağlık Turizmi Yenicekent ve Karahayit sıcak su ve termal kaynakları, Pamukkale
Eko turizm-Yayla turizmi	Yayla Gölü sulak alanı Bağ evleri

Kaynak: Doğan (2005)

Bu çerçevede Buldan'da var olan turizm potansiyeli şöyle bir planlama ile değerlendirilebilir:

Pazar:

Ziyaretçi profilinin tanımlanması ve hedeflenen ziyaretçi tipini bölgeye çekme yollarının aranmasıdır.

Nispeten düşük kazanç getiren ziyaretçi gruplarından kaçınılması (2-3 saatliğine uğrayıp giden tur otobüsleri vb.) ve kültürel bilince sahip, harcama oranı yüksek ziyaretçilerin bölgeye çekilmesidir.

Uzun dönem konaklama imkânlarının yaratılması. El sanatları, dokumacılık ve benzeri etkinliklerin islenerek özgünlüğünü yitirmeksizin sunulan turistik ürünün bir parçası haline getirilmesidir. Kısa dönemli, herkese açık eğitim programlarının geliştirilmesi (Ör: Yöreye özgü değerlerin (dokumacılık, etnobotanik, arkeoloji ve sanat tarihi bilgisi vb. belirli bir eğitim programı içinde aktarıldığı dönemsel atölyelerin tasarlanması).

Yerel Halk

Projenin planlama aşamasında yerel halkın bilgilendirilmesi ve projeye katılımının sağlanması.

Yerel halkın yararlarının yükseltilmesine çalışılması ve gelişmelerin maliyetlerinin yerel halk için en aza indirgenmesi.

Planlama aşamasında yerel halkın söz sahibi olmasının sağlanması ve kendilerine turizmin getireceği yararlar konusunda bilgi verilerek bilinçlenmesinin sağlanması.

İstihdam yaratılmasının sağlanması.

Ziyaretçi ve yerel halkın kültürel anlayışları arasında bir köprü kurulmaya çalışılması.

Projenin uygulanmasında STK'ların desteği ile yerel yönetimlerin etkin ve duyarlı biçimde sorumluluk alması.

Kentsel Gelişim ve Değişim

Özgün mimari dokudan yararlanılarak konaklama, yeme-içme, eğlence, alış- veriş olanaklarının bölgede konumlandırılması,

Buldan'da kapsamlı bir kültür merkezinin kurulması,

Uzun dönemli bir gelişim modeli ve stratejik plan oluşturulması,

Planın uygulanmasının denetlenmesi ve

Kentsel ölçekte hazırlanan planın yerel halkın yararları doğrultusunda uygulanmasıdır.

Çeşitli amaçlarla düzenlenen festivaller ve etkinlikler turizm açısından önemli çekim unsurları arasında yer almaktadır. Buldan Yöresi'nin sahip olduğu sınırsız sayıdaki kırsal turizm kaynakları göz önüne alındığında, bu yörede dört mevsim turizmden yararlanılması, yörenin tüm dünyaya tanıtılması ve ekonomik yönden kalkındırılması kaçınılmaz hale gelmiştir (Köroğlu ve Köroğlu 2006).

4.4.3.4 Doğu Anadolu kalkınma programında kırsal turizm çalışması örneği

DAKAP Projesi BMKP ile Atatürk Üniversitesi arasında varılan anlaşma sonucu ortak yürütölen bir projedir. DAKAP kırsal kalkınma, girişimcilik, turizm ve diğer bazı alanlarda eğitim, örgütleme ve danışmanlık yöntemleri ile beşeri ve sosyal sermayede kapasite geliştirerek ve yönlendirerek Bölgedeki kalkınma çabalarına sürdürülebilir bir katkıda bulunmak amacına yönelik olarak planlanmış bir bölgesel kalkınma pilot programıdır.

Bu tanım da belirtildiği gibi DAKAP'ın temel özellikleri şunlardır:

DAKAP bir bölgesel kalkınma pilot programıdır. Pilot çalışmaların en önemli özellikleri küçük boyutlu, yenilikçi, tekrarlanabilir, benzer ortamlara transfer edilebilir ve model oluşturan özelliklerde olmasıdır.

Program başlangıçta Erzurum, Kars ve Ardahan İllerinde 6 ilçe merkezi ve 20 köyde uygulanmış fakat daha sonra Erzincan ve Bayburt illeri de programa dahil edilmiştir.

Programın 2000-2004 yılları arasında uygulanması öngörülmüş, Fakat süre 2006 yılı Haziran sonuna kadar uzatılmıştır.

Katılımcılık ve sahiplenme gibi olgular sürdürülebilirliğin ön koşuludur. Kişiler kararlarda söz sahibi oldukları ve sahiplendikleri programları benimser, bu programların başarılı olmasını ister, bunun için istekli olarak çalışır ve sürdürülebilirliği sağlarlar. DAKAP Kırsal Kalkınma Alt Projesinde katılımcılık ilkesinin uygulanabilmesi için örgütleme çalışmaları ile İlçe Kalkınma Kurulları ve Köy Proje Kurulları oluşturulmuş, bu kurulların karar vermede söz sahibi olmaları sağlanmıştır. Bu kurullar dernek haline dönüştürülerek program sona erdikten sonra da faal olabilmeleri için gereken alt yapı hazırlanmıştır.

Sürdürülebilirlik BMKP çalışmalarında göz önünde bulundurulmuş en önemli kriterdir. Sürdürülebilirliği en iyi tanımlayan ifadelerden birisi “hedef kişilere balık vermek yerine balık tutmasını öğretmek” ifadesidir. Balık verildiğinde kişiler bir kez balık yer ama balık tutmasını öğrenen kişi sürekli balık yiyebilir. Balık tutmasını öğrenen kişiler daha sonra örgütlenilip yönlendirilirse önemli bir ekonomik potansiyel de oluşturulmuş olur.

Bu program mevcut program veya projelerin alternatifi veya rakibi değil onlara katkı sağlayan tamamlayıcı ve yardımcı faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerde program yaklaşımı ilkesi göz önünde bulundurulmaktadır. Bu yaklaşımda paralel yapılar oluşturma yerine, mevcut kalkınma plan ve program çabalarına destek verilmektedir. DAKAP çalışmaları çerçevesinde mevcut kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yapılarak sinerji yaratılmış ve bazı programlardaki darboğazların aşılmasında yardım sağlanabilmiştir. Örneğin Kars

Tarım İl Müdürlüğü ile iş birliği yapılarak yıllardır boş kalan Kaz Üretim Çiftliği arazisinde yem bitkileri üretimi konusunda ortak çalışmalar yürütülmüştür. Diğer taraftan, Doğu Anadolu Besiciler Birliğinin organik tarım ürünleri üretimine başlayabilmesi için gereken kontrol ve sertifikasyon işlemleri DAKAP Koordinatörlüğü katkıları ile gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapılan organik ürünler üretimi dolayısıyla çiftçiler yüz binlerce dolarlık ek gelir sağlayabilmişlerdir.

DAKAP çalışmalarında kullanılan araç ve yöntemler eğitim, örgütlenme ve danışmanlık gibi uygulamalardır. Eğitim beşeri sermayenin, örgütlenme sosyal sermayenin gelişmesini danışmanlık ise geliştirilen kapasitenin etkinliğini sağlayan araçlardır. Pilot uygulamalar faaliyetlerin benimsenmesini sağlayan bir yöntemdir. DAKAP faaliyetlerinde, ihtiyaç duyulan konularda uzmanların hedef kitle ile buluşması sağlanmakta ve gereken eğitim, örgütlenme ve danışmanlık hizmetleri mümkün olan en üst düzeyde gerçekleştirilmektedir (Yurttaş 2006).

Proje bütçesi yaklaşık 2,9 Milyon Dolardır. Bu miktarın 500.000 Doları BMKP tarafından, 200.000 Doları Atatürk Üniversitesince 2.200.000 doları ise İsviçre İşbirliği ve Kalkınma Ajansı tarafından karşılanmıştır.

DAKAP projesinin faaliyetlerinden biriside “Kırsal Turizmi Geliştirme Projesi”dir. Bu kapsamda yapılan faaliyetler aşağıdaki gibidir;

Yürüyüş yolları geliştirme

Rafting Eğitimi:

Turizm İngilizcesi;

Kat hizmetleri ve yiyecek-içecek (Radisson SAS Otelleri ile)

Hijyen Eğitimi (Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Y.O. ile)

Turizm ve Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunması semineri

Katılımcılık ve Bölgesel bir Marka Yaratmak (Fazıl Oral)

Ürün Geliştirme;

- Bölge turistik değerleri hakkında veri toplama, envanter oluşturma

- Sırakonaklar Tarihi Evler Mimari Envanteri
  - Kuş Envanteri
  - Gürcü Kiliseleri
  - Jeoloji Envanteri
  - Botanik Envanteri:
- Pazar araştırması ve Tur Operatörleri ile çalışma
    - Coğrafi Bilgi Sistemi
  - Turizm Profesyonelleri ile Çalıştay
  - Demonstrasyon projeleri:
    - Çoruh Vadisi Çöp Geri Kazanım Ön Çalışması
    - İspir Belediyesi Turizm Eğitim Merkezi oluşturma
    - Ağaç ambar-ev örnek uygulama (Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fak. ile)

Tanıtım;

- “Aros Festivali”ne destek,
- “Nehir Kano Şampiyonası”na destek (Ulusoy, Ernak ve RO-RO sponsorluğu ile),
- İnternet ve web sitesi oluşturma,¹⁴
- Basılı tanıtım malzemelerinin hazırlanması ve dağıtımı,
- Kitapçıklar: “Botanik”, “Jeoloji” ve “Gürcü Kiliseleri” ana metinleri,
- Turizm Fuarlarına katılım.

Örgütlenme;

- Örgütlenme Çalıştayı
- Proje kurulları oluşturma
- İspir ve Yusufeli’nde Çoruh ve Kaçkar Doğa derneklerinin kuruluşuna öncülük
- Barhal kalkındırma derneğinin aktif hale getirilmesidir.

¹⁴ www.choruh.com, www.datur.com ve www.ersis.net adreslerinden erişilebilir.

4.4.3.5 Doğu Anadolu turizm gelişim projesi

Zaman aralığı: 2007-2009

Mevcut Durum

Türkiye yaklaşık 5,000 Amerikan Dolarının üzerinde kişi başı geliri olan orta gelir grubuna ait bir ülke olmasına rağmen, coğrafik bölgeler arasında sosyo ekonomik gelişim bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Doğu illerinin sosyo ekonomik gelişim düzeyi batı bölgesinde yer alan illerin bir hayli gerisindedir. 12 NUTS-1 bölgesi içerisinde, Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri nispi olarak en düşük sosyoekonomik yapıya sahip bölgelerdir. Bu bölgeler, düşük kişi başı milli gelir, ekonomiden tarımın aldığı payın daha yüksek olduğu, daha düşük kentleşme oranı ve yüksek düzeyde dışarıya verilen göç ile tanımlanabilmektedir. İşgücü, sağlık, eğitim ve altyapı ile ilgili göstergeler ayrıca daha düşük sosyo ekonomik bir gelişime katkı sağlamaktadırlar. Bu bölgeler sanayi bölgelerinden uzakta olup sanayiye geliştirecek insan kaynakları kapasitesi bakımından eksiktirler.

Kuzeydoğu Anadolu bölgesi çoğunlukla tarım sektörüne bağımlıdır ve düşük kapasiteli tarım uygulamaları ve daha düşük düzeyde rekabet gücü göstermektedirler. Bu yüzden, hem yerel paydaşlar hem de bölgesel ve ulusal düzeydeki kalkınma stratejileri ile merkezi hükümet alternatif gelir getirici aktiviteleri sağlamak aracılığıyla tarımsal olmayan yeni bir sektörü teşvik etmektedir. Bu alternatif sektörlerden birisi fakirlik sonrası bir ekonomik gelişim için dünya çapında bazda bir sektör olarak düşünülen topluluk temeline dayalı turizmdir.

İspir, Uzundere, Narman, Olur, Tortum ve Yusufeli ilçelerini kapsayan Çoruh Bölgesi doğal güzellikleri bakımından turizm için güçlü bir potansiyele sahiptir. Yaz sezonunda yapılan turizm aktiviteleri için yüksek bir potansiyele sahip olan Çoruh vadisi sezonluk doğasına rağmen uzun dönemde bölgeye yeni bir ekonomik yaşam ve yeni fırsatlar getirebilmektedir. Türkiye'nin doğal güzelliklerinden birisi olan Çoruh Nehri Karadeniz bölgesinde Gürcistan'a ulaşmadan önce 466 km akan ve Mescit dağlarından (3,255 metre yükseklikte) çıkmaktadır. Bu nehir dünyadaki en hızlı akan nehirlerden birisidir. Nehir boyunca yerleşmiş küçük kasaba ve köyler etkileyici bir şekilde gerçek

ve tarihsel olarak ilginç bir yapıya sahiptirler. Bütünsel olarak bu bölge Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgesi kültürlerinin sentezini temsil etmektedir ve Kaçkar dağları kano, rafting ve dağ yürüyüşü için çok önemli cazibeli aktiviteler önermektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının Bölgedeki Misyonu:

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ortaklaşa yerel bazda ekonomik gelişim ve topluluk temelli turizm deneyimi ile bireysel kapasiteler kadar kurumsal yapıları da güçlendirmeyi sürdürmektedir. BMKP hem bölgeyi teşvik etmek ve hem de yerel paydaşların kapasitelerini maksimum düzeye çıkarmak ve turizm potansiyelinin sürdürülebilir kullanımını sağlamayı desteklemektedir.

Doğu Anadolu'da yer alan Çoruh Vadisi bölgesi geçimini tarımdan sağlayan ve özel sektör ekonomisi ve girişimcilik kapasitesi gelişmemiş bir yöredir. Ancak, coğrafi konumu ve zengin kültürel mirası ile yaz turizmi faaliyetleri için büyük bir potansiyel taşımaktadır. Bölgenin ekonomisini kalkındırmak için, BMKP, Kültür Bakanlığı ve özel sektör ortakları Efes Pilsen Grubu'nun desteği ile önümüzdeki iki yıl boyunca "Doğu Anadolu'da Turizmi Geliştirme" projesi uygulanacaktır.

Proje, Çoruh Vadisi bölgesinde tarım dışında alternatif gelir kaynakları yaratarak bölgesel eşitsizlikleri azaltmayı hedefliyor. Bu çerçevede, katılımcı planlama ve uygulamayı desteklemek için turizmi geliştirme kurulları oluşturulacak ve İspir ve Uzundere ilçelerindeki turizm ofislerinin katkıları sağlanacak. Bu çalışmalar sonucunda yeni iş fırsatları ve yerel girişimler geliştirilerek, turizmin bölgede alternatif bir gelir kaynağı olması sağlanacak. Sosyo-ekonomik koşulların, düşük GSMH'nın ve dış göçün yarattığı eşitsizliklerin dengelenmesine katkıda bulunulacak.

Bu proje sayesinde, Çoruh Vadisi geniş kültürel, doğal ve vahşi yaşam zenginliği ile yerel ve yabancı turistlerin ilgisini çekecektir. Örneğin, bölgedeki Kaçkar Dağları kano, rafting ve dağ yürüyüşü sporları ve kuş gözlemciliği için ideal olmaktadır. Yöre insanları son derece dost ve girişime açık olmakla birlikte, turizm sektöründe deneyimsiz ve eğitime muhtaçtır. Bölgedeki konaklama imkânlarının da geliştirilmesi ve turistik standartlara getirilmesi gerekiyor. Proje tamamlandığında, iyi korunmuş

biyo-çeşitliliği, zengin bitki ve hayvan yaşamı, kaleleri, camileri ve kiliseleriyle Çoruh Vadisi turistlerin merakla ziyaret etmek isteyeceği bir bölge olacaktır¹⁵.

4.4.3.6 İzmir ili şirince köyü kırsal turizm örnek çalışması

Eski bir Rum köyü olan Şirince, yaklaşık 10-15 yıldır kırsal turizmle iç içedir. Bugünkü Şirincelilerin devraldığı kültürel miras ve turizme olumlu bakış açıları, coğrafi konumun sağladığı avantajlar, köyü kırsal turizmde bölgenin en tanınmış köyü yapmıştır. Köye gününbirlikçiler kadar son yıllarda konaklamalı gelenlerin sayısı da artmıştır. Şirince'nin kırsal turizm potansiyelinin yüksekliğine karşın az bir kısmının kullanıldığı, gerçek kırsal turizm esprisine tamamiyle uyulmadığı gözlenmektedir. Kırsal turizmin köyde hiçbir olumsuz etkisi bulunmamasına rağmen, Şirince'nin kimliğini kaybetmemesi ve turizmden uzun yıllar kazanç sağlayabilmesi için, eko turizm ve tarımsal turizmle entegre edilmeli, rezervasyonlu konaklamalara ağırlık verilmelidir.

19. yüzyılda, özellikle ihracata yönelik incir üretimiyle ünlü, 1800 haneli bir Rum kasabası olan Şirince 1923'te Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi sonucu Rumların ayrılmasıyla (çoğu Katerini'nin Nea Efesos köyüne yerleşmiştir), Kavela'nın Müştiyan (Moustheni) ve Somokol (Domatia) köylerinden gelen mübadillerle iskân edilmiştir. Köyün evvelce bağcılık, şarap üretimi ve zeytinciliğe dayalı olan ekonomisi, bir bütün bölgesinden gelen yeni sakinlerinin elinde bir süre sekteye uğramış, ancak son yıllarda artan turistik önemine paralel olarak, bu sektörler yeniden gelişmeye başlamıştır. Bağcılık ve zeytinciliğin yanı sıra, şeftali, incir, elma, ceviz yetiştirilmektedir.

1950'li yıllarda 2000-3000 civarında iken sonradan 700'e kadar düşen köy nüfusu, 1990'lı yıllardan itibaren turizmin gelişmesi ile birlikte tekrar yükseliş eğilimi içine girmiştir. Köyde halen bazı Rum evleri pansiyon olarak hizmet vermektedir. Şirince'de imal edilen ve pazarlanan değişik şarap türleri Türkiye çapında ün kazanmıştır. Köy içinde harap durumda olan iki Rum kilisesi bulunmaktadır¹⁶.

¹⁵ www.did-cevreorman.gov.tr/dab.doc, Erişim tarihi: Haziran 2008

¹⁶ www.orhangazirehberi.com/forum/izmir/izmir-in-tarihi-sirince-koyu/view.html - 60k, Erişim tarihi: Haziran 2007

4.4.3.7 Manisa İli Tekelioğlu Köyü Kırsal Turizm Gelişim Projesi

Tekelioğlu Köyü Kırsal Kalkınma Projesi, 2005 yılının son aylarında Manisa Valiliği'nin girişimleri ile başlamıştır. Tüm kamu kurumları ve STK'lar projenin yürürlüğe girmesi için güçlerini kullanmışlardır.

Aktiviteler Salihli ilçesi ticaret odası işbirliği ile Leonardo Programı, Avrupa Eğitimi ve Uygulamasında Ekolojik Tarım ve Eko turizm alanındaki desteği ile başlamıştır. Proje AB projeleri kadar tarım ve turizmin entegrasyonu ve eko turizm hakkında bilgiye sahip olmaya yardımcı olmuştur. Leonardo projesi yardımıyla, Salihli ilçesinin iki köyü olan Tekelioğlu köyü ve Kseler köyünde kırsal turizmin geliştirilmesi önerilmiştir. Köyün doğal ve tarihi özellikleri ve tarımsal üretim kabiliyetleri bu köylerin proje için uygun görülmesine yardımcı olmuştur.

Projede ilk olarak köy muhtarının yardımı ile köylüler proje hakkında bilgilendirilmiştir. Köylülerin köyde turizm gelişimi hakkındaki fikirleri alınmaya çalışılmıştır. Yerleşimcilerin onayı ve projeye olan ilgisiyle ilk uygulamalar 2006 yılının son aylarında başlamıştır.

Proje hakkında insan kaynaklarının bilinçliliğinin önemi ve sorumluluklarından dolayı faaliyet süreci düğün törenlerindeki kadın, erkek ve çocuklar için eğitim programları başlamıştır. Köylüler eğitim programlarına büyük katılım sağlamışlardır. Köylülere projenin muhtemel faydalarının neler olacağı, süreç içerisinde köylülerin rollerinin neler olacağı bilgileri verilmiştir. Eğitim programları, Manisa Tarım İl Müdürlüğü, Salihli Lisesindeki turizm öğretmenleri ve el sanatları öğretmenleri tarafından verilmiştir. Program boyunca, köylüler ürünlerini sağlıklı ve karlı bir yönde satma tekniklerini öğrenmişlerdir.

Eğitim programlarının konuları yerel gıda kültürü, gıdaları paketleme, el sanatları ve festival için faaliyet programıdır.

Manisa Tarım İl Müdürlüğü festivali organize etmiştir. Ayrıca Manisa Belediyesi, Valilik, Manisa Turizm İl Müdürlüğü ve Salihli Ticaret Odası festivale destek sağlamışlardır. Süreç hazırlığında, 9 tuvalet yapılmıştır ve ilkokulun bahçesi ve köy

merkezi festival için ayarlanmıştır. Turizm haftasında, reklam faaliyetleri stantlar, TV ve radyo programları şeklinde hazırlanmıştır. Festival 2007 Nisan ayında Manisa, İzmir ve diğer komşu illerden gelen yaklaşık 250 katılımcı ile gerçekleşmiştir.

Projenin üçüncü faaliyeti kooperatif yaklaşımının önemi hakkında yerel halkı eğitmek olmuştur. Sonuç olarak köylüler gelirlerini artırmak için etkilerini bütünleştirmek için Limited Tekelioğlu Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifini kurmuşlardır.

Kırsal Turizm Kalkınma Organizasyonunun kurulması kurumsal içerikte köyü ve projeyi temsil etme amacı ile bu faaliyeti takip etmiştir.

Dördüncü olarak tarımsal turizm girişimcileri tarım ve turizm arasındaki ilişki hakkında bilinçlenmişlerdir (Topçu 2007).

Tekelioğlu Köyü Kırsal Turizm Gelişim Projesinde Rol Oynayan Kurumlar;

Manisa Valiliği, Manisa Turizm İl Müdürlüğü, Manisa Tarım İl Müdürlüğü, Salihli Belediyesi, Salihli Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Salihli Ticaret Odası, Manisa Kırsal Turizm Kalkınma Örgütü, Tekelioğlu Kooperatifi, Özel Sektör'dür. Bu kurumların desteği genel olarak gönüllüler arasında resmi olmayan bir ilişkiyi artırmıştır.

Çizelge 4.15 Tekelioğlu kırsal turizm kalkınma projesinin kimliği

TEKELİOĞLU KIRSAL TURİZM KALKINMA PROJESİNİN KİMLİĞİ	
Projenin İsmi	Tekelioğlu Köyü Kırsal Turizm Gelişim Projesi
Projenin Ortakları (Faaliyet Mekanizması)	Salihli Ticaret Odası Manisa İl Turizm Müdürlüğü Manisa Tarım İl Müdürlüğü Salihli Ticaret Meslek Lisesi Kırsal Turizm Kalkınma ve Destekleme Örgütü Salihli Belediyesi Manisa Valiliği
Projenin Amacı	Tekelioğlu köyünün sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel şartlarını geliştirme
Proje yardımıyla geliştirilecek bileşenler	Organik tarım üretimi ve ürünlerin pazarlanması Marmara gölü balıkçılık ve kuş gözlemcilik potansiyeli Köyün tarihi değerleri Yerel el sanatları
Proje vasıtasıyla gerçekleştirilecek faaliyetler	Eğitim programları Kırsal turizm festivali WC Tarımsal kalkınma kooperatifi kurulması Kırsal turizm derneğinin kurulması
Proje ile gerçekleştirilmesi hedeflenen faaliyetler	Eğitim merkezinin kurulması Bakım ihtiyacı olan binaların restorasyonu Rekreasyonel ihtimalleri kazanacak olan Marmara gölünün iyileştirilmesi Piknik alanları oluşturulması Organik tarım festivali At sırtında yapılacak çevresel turlar Köyün fiziksel planlama çalışmaları Kuş gözlemciliği ve balıkçılık faaliyetleri
Projenin bağlı olacağı yasal destek mekanizması	-
Finansal destek mekanizması	Yerel sponsorlar
İzleme mekanizması	Kırsal turizm kalkınma derneği bir dizi izleme uygulamalarıyla organize edilecek
İnsan kaynakları mekanizması	Tekelioğlu köylüleri
Köyün yıllık turizm potansiyeli	1500

Çizelge 4.15 Tekelioğlu kırsal turizm kalkınma projesinin kimliği (devam)

Mevcut durumda Tarımsal turizm ile ilgilenen ailelerin sayısı	4
Tarımsal turizm hizmetleri sayısı	1
Köyü projenin yapıldığı zaman ziyaret eden tarımsal turist sayısı	2
Tarımsal turizm hizmetlerinin türleri	Kalacak yer sağlanması
Hizmeti planlayan ailelerin yapmış olduğu tarımsal turizm türleri	Tarımsal üretim alanında çalışma faaliyetleri Yerel gıda faaliyetleri El sanatları faaliyetleri ile uğraşma

Kaynak: Topçu (2007)

4.4.3.8 Göreme örneği

Göreme’de turizm ticareti 1990’lı yılların sonlarında başlamıştır. Bazı bar ve restoranlar yerel halk tarafından işletilmektedir. Sadece bakkal ve manavlar köylüler tarafından işletilmektedir. Bir kaç küçük otel Göremeli olmayan müteşebbisler tarafından yönetilmektedir. Bunlardan birisi özellikle Japon pazarına hitap etmektedir. Ayrıca köyün dışında Türk Oteller zincirine dahil olan bir kaç motel belediye tarafından işletilmekte olup köyde kalmak isteyen azınlıktaki Türk turistlere hizmet etmektedir.

Göreme’de oteller ve moteller tur operatörleri ile bağları bulunmakla birlikte köyde turizm hizmetleri ve tur operatörleri veya bölgenin dışındaki oteller arasında bir kaç resmi bağlantı bulunmaktadır. Müşterilerinin çoğu sokaklarda yürütülen reklam çalışmaları ile yapılmaktadır. Son zamanlarda bazı pansiyon ve butik otellere rezervasyon yapılmakla birlikte, genelde resmi olmayan yollardan köylere kalınmaya gidilmektedir. Bazı balonculuk şirketleri internet yoluyla reklamlarını yapmaktadırlar. Çoğu pansiyon sahibi İstanbul’ da, Batı ve Akdeniz kıyı kesiminde caddede reklam yapan insanlar yoluyla müşteri kabul etmektedirler. Bu ticarete herhangi bir resmi bağlantı bulunmamaktadır ve köy içerisindeki pansiyon sahipleri ile yapılan ikili ilişkilerin güçlü olmasına dayanmaktadır. Turizm kooperatifi Göreme’nin teşviki ve turizme dahil olması hususunda köye dayalı bir organizasyon olarak 1986 yılında kurulmuştur. 150 köy evi bu kuruluşa üyedir. Bu kuruluşun ana amacı kendi başına girişimci yapısı olmayan köylülere yardımcı olabilmektedir. Kooperatif, poster ve

broşürler hazırlayarak reklam çalışmaları yapmaktadır. Köyün merkezinde bir ortak dükkân, bir çayevi, bir bardo hane bulunmaktadır. Göreme açık hava müzesinin girişinde de hediyelik eşya ve içki dükkânı bulunmaktadır (Tucker 2005).

Turizm kooperatifi büyük köy ortaklık sistemi olarak tarif edilebilir. Böyle ortaklıklar Göreme’de yaygındır. Özel işletilen turizm ticareti ile uğraşan girişimcilerin çoğunluğu iki veya üç ortaktan oluşmaktadır. Bir kaç kişi bir araya gelerek bir kişinin tek başına kolayca yapamayacağı yeni bir tur ajansını başlatmak için gerekli olan sermayeyi karşılayabilmektedirler. Bu yarı resmi ticarethanelerden elde edilen gelir, vergi hususları, rekabet ve kıskançlık gibi kuşkulardan dolayı kolayca öğrenilememektedir. Ebetteki ticari iş yapanlar içerisinde halı satıcıları büyük bir para devrine sahiptirler. Daha başarılı pansiyonlar ve restoranlarla birlikte bu ticarethanelerin bazılarının yüz binlerce dolar bazında değere sahip olduğu söylenmektedir.

Göreme toplumunda turizm işi erkek işi olarak görülmektedir. Kadınlar için toplulukta çalışmak uygun görülmemektedir. Genelde köy kadınları istihdam edilmemektedir ya da turizm işinde çalışmamaktadır. Köy kadınları turistlerle çok az ilişkiye sahiptirler. Bununla birlikte bir kaç köy kadını daha başarılı pansiyon ve otellerde çalışarak para kazanabilmektedirler. Pansiyonlar ve otellerde temizlik yapılarak kazanılan ücret düşük olmasına rağmen bu gelir köyde yaşayan köy kadınının bağımsız olarak para kazanabileceği tek yoldur. Kadınlar daha resmi ve bürokratik işgücü yapısından ziyade küçük ölçekli aile işletmeciliği yapan otellerde daha başarılıdır (Scott 1997).

Göremede eşlerinin yemek yaparak turistlere hizmet verdiği yalnızca bir kaç pansiyon varlığını devam ettirmektedir. Çoğu pansiyon aile pansiyonu olarak başlamalarına rağmen şimdi erkekler tarafından yönetilmektedir. Eşleri turizm işinden gitgide ayaklarını çekmektedirler. Kadınların turizmden aldığı ekonomik yararlar dolaylı olarak kocaları veya oğulları tarafından alınmaktadır.

4.4.3.9 Beypazarı örneği

Beypazarı ilçesi son 5 yıllık dönem içerisinde farkına vardığı doğal zenginliklerini promosyon yoluyla halka tanıtarak yeri ve yabancıları bölgeye çekebilmiş ilçelerden birisidir. Ankara'ya yakın olan bu ilçede mevcut yönetimin bu konuda desteği ile evlerin restorasyonu yapılarak, doğal yapılarının bozulmaması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Her yıl kaymakamlık ve belediyelerin ortak çalışması ile Beypazarı festivalleri yapılmaktadır. Festivallerde yerel halkın el sanatları, yerel ürünleri ilçeyi ziyaret eden yerli ve yabancı ziyaretçilere sunulmaktadır. İlçede haftanın her günü bir pazar kurulmakta olup bu pazarda ilçeye özgü ürünlerin yanı sıra çeşitli ürünler satılmaktadır. İlçede TÜBİTAK-Belediye ortaklığı ile verilen bir destekle doktora öğrencisi¹⁷ tarafından yapılan bir çalışmada ise tarihi bir binanın içerisinde çeşitli aktiviteler yapılmaktadır.

21 Nisan 2007 tarihinden itibaren ziyaretçilere hizmet veren müzede yapılan çalışmaların başlıklarından bazıları şunlardır; “Geleneksel Çocuk Oyunları ve Oyuncakları Haftası”, “Hızır ve İlyas Buluşması: Hıdırellez Kutlamaları”, “Orta Asya'dan Getirdiklerimiz I: Keçe ve Keçecilik”, “Masal Gecesi”, “Ebru Sanatı”, “İhlamur Baskı”, “Türk Kültüründe Nazar”, “Sedef Kakma Sanatı”dır. Bu aktivitelere bakılacak olursa, ilk olarak bina girişinde, Ebru sanatları ziyaretçilere tanıtılmakta, ilgilenenler ile birlikte ebru sanatının nasıl yapıldığı ortak çalışılarak öğretilmektedir. 3 katlı olan binanın diğer katlarına çıkılmadan önce binanın tarihi hakkında giriş katta bir rehber bilgilendirme yapılmaktadır. İkinci katta, kat görevlisi tarafından eski Türk evlerinde bir ailenin yaşantısı nasıl oluyor, oturma odası, salonu, yatak odası ve eski giysiler ayrıntılı bir şekilde ziyaretçilere anlatılmaktadır. Binanın son katında ise Hacivat-Karagöz orta oyunu iki genç tarafından sergilenmektedir. Ayrıca bu katta masa ve sandalye konulmuş olup, oturmak isteyenlere Eski Türk gelenek ve göreneklere ilgili kitap ve hikâye kitapları sağlanmaktadır. Bu proje ilçeye şüphesiz ekonomik katkısının yanında Türk kültür ve göreneklerine ilgili olan yabancı turistler kadar yerli halkında bu konuda bilgi eksikliklerini gidermeye yöneliktir.

---

¹⁷ Sema Güler isimli doktora öğrencisi tarafından yürütülen bir projedir.

4.5 2007-2013 yılları arasında uygulanacak IPARD programında kırsal turizmin yeri

IPARD Programı Katılım öncesi aday ülkelere Avrupa Birliği tarafından uygulanan bir programdır. Kırsal Turizm daha önce Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından üzerinde fazlaca düşünülmemiş bir konudur. Son dönemlerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi adı altında Türkiye’de yapılan yerli ve yabancı kaynaklarda Kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik örnekleri görmek mümkündür.

Tarım Sektörü analizi geçimlik ve yarı geçimlik işletmelerin çokluğu (tarımsal işletmelerin %65’inden fazlası), gelir seviyesinin düşüklüğünü ve kırsal alanlarda tarımsal işletmelerin gelirlerine ek olabilecek faaliyet çeşitlendirmesinin neredeyse hiç görülmediğini ortaya koymaktadır. Bu arada hane halkı gelirini artırmanın güçlü bir unsuru olabilecek kadınların gelirlerinin azlığı, ivedilikle ele alınması gereken bir konudur.

4.5.1 Kırsal turizmin amacı, hedefleri, faydalanıcı tanımları ve yatırım türleri

Türkiye’de özellikle de kırsal alanlarda başlıca istihdam kaynağı tarımsal işletmelerden geldiği halde, çiftçiler veya mikro girişimciler tarafından işletilmekte olan yerel el sanatları ve gıda ürünleri üreten işletmeler ile kırsal turizm tesisleri mevcuttur. Bu faaliyetler kırsal alanda yaşayan insanlar için ek gelir kaynağı ve istihdam fırsatları yaratmak için daha fazla desteklenmelidir.

Kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi altında yer alan Kırsal turizmin gelişimi 2007-2013 yılları arasında uygulanacak olan IPARD Programında çeşitli açılardan desteklenecektir: mikro ölçekli konaklama altyapılarının geliştirilmesi, özellikle doğa ile ilgili eğlence/dinlenme faaliyetlerinin geliştirilmesi: açık hava eğlence ve spor faaliyetleri, atlı sporlar, doğa ve çevre keşifleri ve yerel mirasın keşfi ve yerel turizmin teşvikini amaçlamaktadır.

IPARD programından faydalanacak olanlar; kamu tüzel kişilikleri hariç, ulusal kanunlarca tanınmış gerçek ve tüzel kişilerdir. Faydalanıcılar;

10 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık cirosu ve/veya bilançosu 1 milyon YTL'yi (558.000 Euro) aşmayan mikro ölçekli işletmelerdir.

Minimum ve maksimum yaşayabilirlik sınırları ilgili alt tedbirlerde belirtilen mikro ve küçük ölçekli tarımsal işletmeler,

Ulusal vergi sistemine kayıtlı gerçek ve tüzel kişiler,

Destek kararının verildiği tarihte 65 yaşından büyük olmayan kişiler,

Yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olduğunu kanıtlayan; proje başvurusunda bulunulan iş kolunda eğitim veren meslek lisesi veya üniversiteden mezun olmuş veya ilgili ekonomik aktivite alanında en az üç yıllık profesyonel tecrübeye sahip olan kişiler,

Tüzel bir kişiliğe sahip olunması durumunda, üst düzey yöneticilerden en az birisinin yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olduğunu kanıtlayan; proje başvurusuna konu olan iş kolunda eğitim veren meslek lisesi veya üniversiteden mezun olmuş veya ilgili ekonomik aktivite alanında en az üç yıllık profesyonel tecrübeye sahip olan kişilerdir.

Genel Uygunluk Kriteri:

Bu tedbir için genel uygunluk kriterleri:

İşletme/tarımsal işletme;

destek kararının verildiği tarihte çevre koruma, halk sağlığı, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve iş güvenliği ile ilgili minimum ulusal standartlara ¹⁸uymalıdır. Topluluk standartlarını temel alan ulusal minimum standartların başvurunun teslim alındığı tarihte yeni kabul edilmiş olması durumunda, işletmelerin yatırımın sonunda bu yeni standartlara uyması şartıyla yardım, yeni getirilen standartlara uygun olup olunmadığına bakılmaksızın verilebilir.

Kırsal Turizm alt tedbirinin öncelikli hedefi;

Mikro girişimciler veya çiftçiler tarafından, seçilen öncelikli alanlarda kurulacak küçük ölçekli pansiyon, “yatak & kahvaltı” konaklama hizmeti ve restoranların desteklenmesi, küçük ölçekli çiftlik turizmi tesislerinin kurulması ve geliştirilmesinin ve turistlere yönelik eğlence faaliyetleri (sportif aktiviteler, doğa gezisi, tarihi geziler gibi) düzenlenmesidir.

IPARD Ajansı tarafından istenen formata uygun bir iş planı sunulmalıdır.

- iş planında yatırımın sonunda işletmenin ekonomik olarak yaşayabilir olduğunu göstermelidir. Ekonomik yaşayabilirlik, işletmenin öz sermayesi ve nakit para ve varlık değerlerinin işletme giderlerini karşılayabildiğinin gösterilmesidir.

- başvuru tarihinde devlete karşı vergi ve sosyal güvenlik borcunun olmadığını kanıtlamalıdır.

Faydalanıcı yatırımla ilgili olarak:

Yatırımın sonunda ilgili Topluluk standartlarına uyması gerekmekte,

Uygulama birimi tarafından en son ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 5 yıl içerisinde yatırımın önemli bir değişikliğe uğramamış olması gerekmektedir.

---

¹⁸ Ulusal standartlarla ilgili IPARD Programından detaylı bilgi edinilebilir.

Tutarlılık ve Tamamlayıcılık

Bu tedbir altında yer alan uygulamalar, süt ve et üretimi için kk ve orta ölçekli tarımsal işletmelerin destekleneceği Tarımsal İşletmelere Yatırım tedbiri altındaki uygulamalarla bütünlük oluşturacaktır. Bu tedbir altında mikro ve kk ölçekli tarımsal işletmeler farklı alanlarda desteklenecektir. Bu tedbirdeki uygulamalar, yüksek kalitede ve Topluluk hijyen standartlarına uygun hammadde sağlanması yoluyla Tarımsal ve Balıkçılık rnlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması tedbiri altında yer alan uygulamalarla tamamlayıcı bir yapı göstermektedir.

IPA'nın 3. bileşeni olan Bölgesel Rekabetçilik Operasyonel Programı, kırsal alanlarda olmayan turistik alanların yeniden değerlendirilmesi ve peyzajının yapılması, promosyon ve pazarlamasının gerçekleştirilmesi ile Turizm Bilgi Merkezleri'nin kurulması faaliyetlerini destekleyecektir. Bu aktiviteler, bu tedbir altında desteklenecek olan kırsal turizmin oluşturulması ve geliştirilmesi için bir sinerji yaratacaktır.

Bu tedbir, çiftlik faaliyetleri ve diğer ekonomik faaliyetlerin etlendirilmesi ve geliştirilmesi yoluyla kırsal alanlarda yaşayan insanlar için alternatif gelir ve istihdam kaynakları yaratılmasını kapsamaktadır. Kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan insanlar için eğitim faaliyetleri, IPA'nın 4. bileşeni olan İnsan Kaynakları Gelişimi Operasyonel Programı tarafından yürütülecektir. (Anonim 2008)

IPARD Programı vasıtasıyla 1. Tedbir olan Tarım İletmelerine Yatırım ve 2. Tedbir olan Tarım ve Balıkçılık rnlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması altında desteklenecek olan işletmeler piyasa şartlarında rekabet edecek olan kk ve orta ölçekli işletmelerdir. Mikro bazlı işletmeler destekleme kapsamı dışında tutulacaktır. Uzun dönemli perspektifteki amaç diğer MDAÜ'de uygulanan SAPARD programında olduğu gibi ilk yıllarda piyasada tutunamayıp hayvancılığı bırakmak zorunda kalan mikro işletmeler için ek gelir kaynağı oluşturmak maksadıyla Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin etlendirilmesi tedbiri altında yer alan Kırsal Turizmi desteklemektir.

Özel Uygunluk Kriterlerine bakıldığında;

- Çiftlik turizminin geliştirilmesi söz konusu olduğunda, faydalanıcı, çiftçi olarak Ulusal Çiftçi Kayıt Sistemine veya gerçek bir kişi olması durumunda çiftçinin hane halkına kayıtlı olduğuna dair TUIK'in Adrese Dayalı Kayıt Sistemi'ne kayıtlı olmalı,
- Faydalanıcı, Turizm Tesislerinin Ruhsatlandırılması ve Nitelikleri Hakkında Yönetmelik hükümlerince gerekli sertifikalara sahip olmalı;
- İşletmelerin yeni kurulması durumunda, faydalanıcılar yukarıda belirtilen sertifikalara projenin tamamlanmasından sonra sahip olmalı;
- Faydalanıcı, uygulanabilir olması durumunda 5179 sayılı Gıda Kanunu ve/veya 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümlerine uygun olarak faaliyet göstermeli ve gerekli sertifikalara sahip olmalı;
- İşletmelerin yeni kurulması durumunda, faydalanıcılar yukarıda belirtilen sertifikalara projenin tamamlanmasından sonra sahip olmalı;
- Ulusal kanunlarca gerekli görülmesi durumunda proje, Çevresel Etki Değerlendirmesi hükümlerince değerlendirilmeli;
- Konaklama tesisleri yatırım sonunda en fazla 15 yatak kapasitesine (çift/tek) sahip olmalıdır. Bu kriterin konulmasının nedeni ise mikro işletmelerin projelerden faydalanmasıdır.

Uygun Yatırım Türleri;

- Pansiyon ya da küçük ölçekli konaklama binalarının yapımı ya da yeniden döşenmesi, var olan yapılarda odaların yatak&yiyecek-içecek sunumu için yeniden

düzenlenmesi, çiftliklerde ve açık alanlarda (örn. kamp alanları, spor ve eğlence yerleri) konaklama tesisleri/binaları yapımı,

- Yiyecek-içecek sağlanması için tesis ya da çiftlik ürünleri için tanıtım stantları kurulması,
- At biniciliği, özellikle iç sularda spor ve eğlence amaçlı balıkçılık, dağ bisikleti gezileri, rafting, doğa yürüyüşleri gibi turistik açık alan aktivitelerinin organizasyonuna yönelik altyapı yatırımlarının yapılması, (İş planı, satın alınacak ekipmanların amortisman süresinin iyi muhasebe uygulamalarına uygun olarak bir yıldan fazla olduğunu göstermelidir)
- Projenin bir parçası olması durumunda, yazılım dahil gerekli ICT ekipmanları, satın alınması,
- Konaklama tesisleri için satın alınabilecek uygun ekipmanlar:
- Aydınlatma gereçleri, iklimlendirme ekipmanı, filtreleme ve arındırma ekipmanı, telekomünikasyon, mobilya, temizlik gereçleri ve ilgili kurulumlar, eğlence amaçlı ses-görüntü ekipmanı
- Yiyecek-içecek sağlanması için mutfak ekipmanı yer almaktadır.

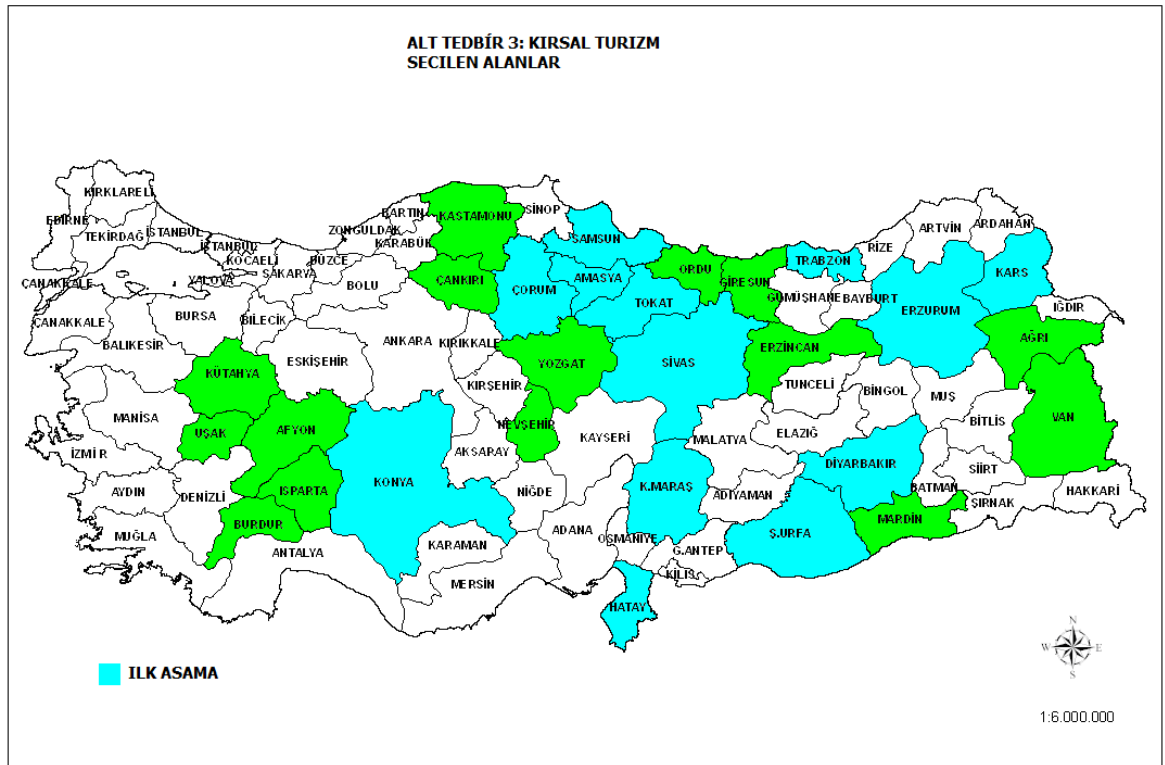
Uygun yatırım miktarlarına bakıldığı zaman ise en az 15.000 en fazla 400.000 avro tutarındaki projeler destekleme kapsamından faydalanacaktır.

4.5.2 Beklenen gelişmeler

IPARD Programı 2007 yılının Aralık ayında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiş bir program olup, Avrupa Birliği'nde uygulanan n+3 kuralından dolayı Türkiye akreditasyon vb. nedenlerin gecikmesinden dolayı 2007 yılı için ayrılan 20,7 milyon

Euro ve 2008 yılı için ayrılan 53 milyon Euro'yu IPARD Ajansının 2008 yılı içerisinde akreditasyonu gerçekleştirildiği takdirde bu 2 yıla ait parayı 2009 yılında ayrılacak olan 85,5. milyon Euro ile birlikte kullanabilecektir.

IPARD Programı iki safhadan oluşmakta olup ilk safha 2007-2019 ve ikinci safha 2011-2013 yılları arasındadır. İlk fazda Kırsal Turizmin destekleneceği iller Şekil 4.13'de görüldüğü gibi; Amasya, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Tokat, Trabzon olup ikinci fazda bu illere ilaveten Afyonkarahisar, Ağrı, Burdur, Çankırı, Erzincan, Giresun, Isparta, Kars, Kastamonu, Kütahya, Mardin, Nevşehir, Ordu, Uşak, Van, Yozgat illeridir (Anonim 2008).

Şekil 4.13 IPARD programında kırsal turizm alt tedbirinin destekleneceği iller
Kaynak: Anonim (2008)

Alt tedbirlere yönelik fon dağılımı aşağıdaki Çizelge 4.16’da verilmiştir;

Çizelge 4.16 Alt tedbir bazında fonların dağılımı

Sektör	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	%	AVRO	%	AVRO	%	AVRO	%	AVRO	%	AVRO	%	AVRO	%	AVRO
Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi	18	2.484.000,0	18	6.360.000,0	18	10.260.000,0	18	n.a.	18	n.a.	18	n.a.	18	n.a.
Yerel ürünler & mikro endüstri	30	4.140.000,0	30	10.600.000,0	30	17.100.000,0	30	n.a.	30	n.a.	30	n.a.	30	n.a.
Kırsal turizm	40	5.520.000,0	40	14.133.333,3	40	22.800.000,0	40	n.a.	40	n.a.	40	n.a.	40	n.a.
Kültür balıkçılığı	12	1.666.000,0	12	4.240.000,0	12	6.840.000,0	12	n.a.	12	n.a.	12	n.a.	12	n.a.
Toplam	100	13.800.000,0	100	35.333.333,3	100		100	n.a.	100	n.a.	100	n.a.	100	n.a.

Kaynak: Anonim (2008)

Çizelge 4.16’da görüldüğü gibi Kırsal Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi tedbiri altında yer alan 4 alt tedbir içerisinde en fazla fonların ayrıldığı tedbir Kırsal Turizm alt tedbiridir. MDAÜ’de 2000-2004 yılları arasında uygulanan SAPARD Programında fonların en fazla absorbe edildiği alt tedbir Kırsal Turizm olmuştur. Türkiye’de de Kırsal Turizmin geliştirilmesi yönünde büyük gelişmeler olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye’de bu alanda yapılacak desteklemelerle kırsal alanda gelir seviyesi düşük insanların bu sektöre girmesi ile turizm potansiyeli bulunan çoğu Anadolu kasabasında yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde yeterli kalacak yerin olmamasından ötürü, bu gidilen bölgelere gününbirlik gidilip dönülmektedir. Turistlerin bölgede gününbirlik ziyaretten ziyade kalması sağlanması gerekmektedir. Eğer bu başarılı olduğu takdirde köyde yaşayanların Pazar şartlarında çok ucuza sattıkları ürünleri doğrudan bölgeye gelen ziyaretçilere sunacaklarından katma değerden kar elde ederek ek gelir kaynağı sağlamalarıdır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Kalkınma, gelişmekte olan ve gelişmiş ÷lkelerin üzerinde durduğu konuların başında gelmiştir. Gelişmiş ÷lkelerin çalışmaları incelendiğinde kalkınmanın ekonomik, k÷ltürel ve sosyal boyutları açısından bir b÷tün olarak alındığı g÷r÷lmektedir.

÷lkemizde uygulanan planlama d÷nemleri ile birlikte uygulanmaya başlanan kırsal kalkınma projeleri entegre bir yaklaşım içermediğinden istenen başarılar elde edilememiştir. Ancak son yıllarda edinilen tecr÷beler ışığında daha b÷t÷nc÷l yaklaşımları içeren projeler ve politikalar uygulamaya geçmiştir.

Tarımın önemi kaybedip, teknolojik gelişmeler ve sanayinin ilerlemesiyle birlikte kırsal alanlarda yaşayanlar, kentin getirdiği avantajları kullanabilmek için buldukları yerleşim yerlerini terk edip kentlere g÷ etmektedirler. Bu g÷ beraberinde kentsel alanlarda ekonomik ve sosyal çöküntüleri beraberinde getirmektedir.

Kırsal turizm, kırsal kalkınma içerisinde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi bileşenlerinden en önemlisidir. Kentlerde oluşan kalabalık nüfus, hava kirliliği ve stresten uzaklaşmak isteyenler için ideal bir tatil türü haline gelmiştir. Çalışmanın temel amacı, kırsal turizmin kalkınmadaki rolünü incelemek, Türkiye’de kırsal turizmin gelişmemesini etkileyen nedenleri araştırmak ve bu doğrultuda çözüm önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda aşağıdaki belirtilen unsurların uygulanacak politikalarda yer alması gerekmektedir;

- Türkiye’de Kırsal turizm yeni gelişen bir olgu olup, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında ve Sivil Toplum Kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği mevcuttur. En kısa sürede özellikle Kırsal Turizm konusunda ana önc÷lüğu yapacak olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, K÷ltür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının yer alacağı Kırsal Turizm konulu bir çalışma grubu oluşturulması gerekmektedir.

- Türkiye İstatistik Kurumunun öncülüğünde daha güvenilir veri tabanı oluşturulması çalışmalarının başlatılarak sektöre yeni adımını atacak işletmelerin sisteme dahil olması özendirilmelidir.
- Sivil Toplum Kuruluşlarının proje yapma kapasiteleri çok yetersiz olmakla birlikte II. Fazda uygulanacak olan Leader programı ile yerel eylem gruplarının proje yapma kapasiteleri artırılarak, kırsal kesimin bu konudaki kapasitesi artırılmalıdır.
- Kırsal turizm çok az sayıda kişi tarafından bilinmekte olup, Anadolu'nun birçok yerinde Kırsal Turizmin tam olarak ne olduğu bilinmemektedir. Bu yüzden kırsal alanda yaşayan insanların bu konuda bilinçlendirilmesi amacıyla bir dizi eğitimler verilmelidir.
- Kırsal turizm konusundaki eğitimler; eğiticilerin eğitimi (yerel seviyede lider konumundaki kişiler), kırsal turizm ürünü sağlayanların eğitimi (kişi ve organizasyonlar) ve resmi yetkililerin eğitimi (resmi kurum ve kuruluşlarda çalışan yönetici ve uzmanlar) şeklinde üç aşamada gerçekleştirilmelidir.
- Kırsal turizm profesyonellik gerektiren bir ticaret şekli olup, kırsal alanda yaşayan insanların eğitim düzeylerine bakıldığı zaman onlar için konukseverliklerinin yanında bir turisti nasıl çekebilecekleri bir çok işletme tarafından bilinmemektedir. Bu yüzden de bu konuda yapılacak çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir.
- Türkiye'de Kırsal turizmde kırsal ürün çeşitliliği fazla değildir. Ürün çeşitliliğinin artırılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Türkiye dağlık alanlardan oluşan bir ülke olup, özellikle GSYİH'nın düşük olduğu dağ köylerinde yaşayıp aile geçimlilik işletmeler için öncelikler tanınmalıdır. Dağ köylerinde evleri olan kişilerin pansiyon yapmaları teşvik edilerek bu bölgelerden kentsel alanlara yapılan göçün önüne geçilmelidir.

- Türkiye’de kırsal alan tanımlaması yapıldıktan sonra da Kırsal turizmin ilgili kurum ve kuruluşlardan oluşacak bir kurul tarafından ulusal bir tanımlamasının yapılması gerekmektedir.
- Türkiye’de kırsal turizm alanında geniş çaplı sayılabilecek etkin bir dernek veya kooperatif bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalara destek olunması gerekmektedir. Devletin ilgili kuruluşları tarafından bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalarda ilgili kooperatif, dernek vb. Sivil Toplum Kuruluşlarının kurulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Bu konuda kurulacak kooperatiflerin desteklenmesi IPARD Programı veya diğer ulusal programlar vasıtasıyla yapılmalıdır. Ulusal bazda uluslararası kuruluşlar tarafından tanınacak Kırsal turizm derneğinin Ankara’da kurularak, bu derneğin alt gruplarının il ve ilçe düzeyinde kurulması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Manisa’da kurulu bulunan Kırsal turizm derneğinin örnekleri tüm illerde yaygınlaştırılarak, derneklerin AB sürecinde aktif rol alması ve AB ülkeleri ile ikili veya çoklu eşleştirme projeleri yapılarak bu derneklerde görev yapacak kişilerin AB uygulamalarını yerinde görerek kendi bölgelerinde yansıtmalarına yönelik uygulamalara hız kazandırılmalıdır.
- Türkiye’de turizm konusunda faaliyette bulunan hiç bir kuruluş EuroGites’e üye değildir. EuroGites Avrupa’nın Kırsal turizm alanında bir organizasyon altında toplanmış tek örgütüdür. Bu örgütün bir web sitesi mevcut olup, örgüte üye olunması için belirli kalite standartlarının gerçekleştirilmesi aranmaktadır. Türkiye’de bu örgüte üye olabilecek derneklerin önünü açacak düzenlemeler hız kazandırılmalıdır. Kurulacak derneklere pansiyon tarzı işletmelerin üyeliği ile birlikte konaklamalarla ilgili istatistiklerin bir iletişim ağı vasıtasıyla şeffaf bir şekilde herkes tarafından görünmesi sağlanmalıdır. Bu uygulamanın pilot il düzeyinde yapılarak daha sonra diğer illere yayılması başarı açısından önemli olacaktır.
- Ülkemizde markalaşma anlayışı geliştirilmelidir. Markalaşma, kırsal alanları ziyaret eden yerli ve yabancı turistler için bir güvence ve istikrar duygusunu çağrıştırmaktadır.

Bir markalaşma ya da kimlik yaklaşımı sadece pazar faaliyetlerine bağılı olarak değil aynı zamanda ziyaretçi bilgilendirme sistemleri, işaretlendirme ve perakende satış gibi alanlarda da etkili olmalıdır.

- Global pazarların gelişimi, pazar şartlarını ve geleneksel ürünlerin yönelimini değiştirmiştir. Bazı kırsal bölgeler hala göç verme eğilimi ile karşı karşıya olmalarına rağmen, bazı göç vermiş bölgelerde ise, diğer illere çalışmak için göç edip emekli olduktan sonra tekrar göç ettikleri yerlere geri dönmektedirler. Kent ve kırsal alan arasındaki net farklılık şehir dışı, uzun mesafeli yerleşim yerleri ve ikinci bir evin gelişimi ile bozulmuştur. Bu yüzden çevreyi bozmayacak yapılaşma konusunda yeni stratejilerin oluşturulması gerekmektedir.

- Kırsal turizm vasıtasıyla etkili ve sürdürülebilir bir yaklaşımı bölgede sağlamak için, bölgedeki yerel dernek vb. kuruluşları yapılacak projelere katmak, bu kuruluşların katkılarına önem vermek çok önemlidir. Bir ülkenin kırsal ve yerel varlıklarını koruma ve onların turizmin içine dâhil olmalarına yardımcı olma sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliğini artırır ve destekte bulunur.

- Kırsal alanlardaki küçük ölçekli yapı ve sektörün dağılmış yapısı, yapılan yatırımın düşük düzeyde geri dönmesine sebep olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, sermayenin elde edilebilirliği, iç yatırım, yeni firma oluşumu ve işgücü kaynakları sınırlı kalmaktadır.

- Kırsal turizm, başarılı olmak için farklı beceriler dizisini gerektirir. Bunlar geliştirilmesi zor olan veya bir kişiye kısa zamanda kazandırılması kolay olmayan becerilerdir. Çünkü kırsal turizm, çiftçiler, küçük kasaba veya köyde ticaret yapan kişiler ve uygun becerilerde özel eğitime sahip olmayan yerel memurlar gibi kırsal girişimciler tarafından yürütölmektedir. Sonuç olarak eğitimlerin bu hedef gruplara yoğunlaştırılması gerekmektedir.

- Kırsal turizm sektörü kaynak, zaman, işgücü, finans ve bilgiye sahip olmayan çok küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bu yüzden yerel ağın çok güçlü kurulması gerekmektedir.
- Uzun dönemli yerleşimciler tarafından tutulan kırsal alanlarda, o bölgenin değerlerini, kimliğini paylaşmayan yerli ve yabancılar tarafından yapılan aktivitelerde, bilhassa kırsal bölgelerde sınırlı sayıda girişimci eksikliği yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu bölgelerde yapılacak promosyonlar önemli olmaktadır.
- Ülkemiz, Alp-Himalaya kıvrım kuşağı üzerinde yer alması nedeniyle flora ve fauna bakımından zengin olan dağ ve sıradağlara, dolayısıyla dağ-doğa yürüyüşü için önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, böylece turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek arz kapasitesinin geliştirilmesi alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerimizin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması amaçlanmalıdır.
- Başarılı bir eko turizmin gelişimi için bütüncül bir yaklaşım sergilenerek konukevlerinin ihtiyaçları düşünülmeli ve çevrenin korunmasına özen gösterilmelidir.
- Eko turizmin yer aldığı sosyal çevreyi (yerel ve ulusal düzeydeki konaklama kültürü) anlama ihtiyacı olmalıdır.
- Entegre kalite yönetimi adı altında pilot illerde projeler uygulanmalıdır. Bu pilot illerde, projenin başlangıç pilot safhasından sonra turizm stratejisinin gelişimi ve uyumu için uygun mekanizmanın inşa edilmesi, etkili bir turizm ve kırsal kalkınma ortaklığı oluşturulması, ziyaretçiler ve onların ihtiyaçları hakkında veriler toplanması, yerel ekonomi, topluluk ve çevre hakkında turizmin etkilerinin izlenmesi, turizm gelişme alanlarında, toplulukların eğitim, araştırma ve bilgilendirme ihtiyaçları tanımlanmalıdır.

- Hem kamu hem de özel sektör çalışanları arasında kırsal turizm kavramı bilinmemektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Orman Bakanlığı'nın öncülük edeceği bir ortaklık yaklaşımı ile Avrupa Komisyonu TAIEX ofisinden hem kamu da kırsal turizm üzerine çalışan personelin eğitimi hem de yerel bazda kırsal turizm ile uğraşan sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin eğitilmesi ve bu eğitimin kırsal alanda yaşayan insanlara ulaştırılması gerekmektedir.

- Ülkemizde tarımsal turizmin gelişiminin önünde uygun coğrafik ve iklim şartları, güçlü doğa, tarih ve kültürel şartlar, çok yönlü çiftçilik hakkında yerel halkın bilinç düzeyinin geliştirilmesi, geleneksel yaşam niteliklerinin zenginliği ve turizmin çeşitlendirilmesi adı altında STK ve diğer ticari birliklerin desteklenmesi varken, olumsuz yönlere bakılacak olursa Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili kuruluşların alternatif turizm politikası geliştirmedeki eksikliği, yasal boşluklar, kırsal alanda yaşayıp belirli bir eğitim düzeyine ulaşmamış insanlar ve planlama eksiklikleri sayılabilir. AB ile müzakerelerin 2005'te başlamasından sonra bir takım yasaların AB'ye uyum çalışmaları ve AB tarafından verilen teknik destekler vasıtasıyla yukarıda sayılan noksanlıkların giderilmesi çalışmaları devam etmektedir. Uzun dönemli bir perspektifte sektörün güçlü bir yapıya kavuşması beklenmektedir.

- Ülkenin batı kesiminde nispeten gelişmiş illerde yerli ve yabancı kuruluşların desteği ile çeşitli projeler desteklenmektedir. Bu başarılı pilot uygulamalar daha az gelişmiş yerlerde bölgesel dengesizliğin olduğu tarımdan başka bir aktivitenin yapılamayacağı, turizm potansiyeli bulunan yerlerde yaşayan halka başarılı uygulamaları görmeleri, başarının arkasında yatan sırlar iyi bir şekilde anlatılarak bu insanların sektöre bakış açısı özendirilmelidir.

- Kamu sektörünün yanında özel sektöründe bu işi sahiplenmesi gerekmektedir. Kırsal kalkınma gibi kırsal turizmde bütüncül yönden yaklaşılarak uygulanması gereken bir bileşendir. Özel sektör, kamu sektörü ve ilgili sivil toplum kuruluşları arasındaki bağ ne kadar kuvvetli olursa bölgede uygulanacak başarılı proje sayısı o kadar artacaktır.

- Avrupa Universiad 2011 kış olimpiyatları, GSMH' dan aldığı payla Türkiye sıralamasında en son sıralarda yer alan Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi içinde yer alan Erzurum ilinde yapılacaktır. Bölgenin ekonomisi hayvancılığa dayalı olup, çiftçiler artan yem maliyetlerinden dolayı hayvancılık alanından çekilmeye başlamışlardır. Az sayıda hayvanı olan işletmeler için hayvancılık artık ekonomik olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden, bu işletmelerde ek gelir kaynaklarını artırıcı önlemler bakımından IPARD programında ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi tedbiri ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen yatırım faaliyetlerinin koordineli birbirini tamamlayıcı şekilde yapılması gerekir.

- Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından orman köylerine yönelik krediler verilmektedir. TKB ile ÇOB arasında bir anlaşma imzalanarak orman köylerinden IPARD programına gelecek başvurularda kredi kolaylığının faydalanıcılara yapılması yerinde olacaktır. Çiftçilerin proje yaparken karşılaştığı en büyük sorunlardan birini oluşturan kredi bulmadaki güçlükler orman köylerinde bir nebze olsa kredi kolaylığı ile giderilmelidir.

- Anadolu'nun turist çeken il ve ilçe merkezlerinde turistlerin kolayca erişim sağlayacağı turizm ofisleri kurularak bölge ile ilgili bilgi ve haritaların turistlerin faydalanabileceği şekilde ayarlanmalıdır. Ayrıca işaret direklerinin turizm potansiyeli olan yerlerde yerli ve yabancı turistlerin gidecekleri yerlere kolayca ulaşmalarını sağlayacak yeteri işaret direği kurulmalıdır.

- Ülkemizde kırsal turizm alanında görülebilecek sorunların başında pazarlama problemi gelmektedir. Bu konuda yerel ağı güçlendirerek, internet hizmetlerinin, yerel düzeyde faaliyette bulunan pansiyon, motel ve otellerde kullanımının yaygınlaştırılarak pazarlamanın doğrudan internet üzerinden yapılması sağlanmalıdır. Söz konusu bu işletmeleri tek tek sisteme yerleştirmenin mümkün olmadığı durumlarda dernek ve kooperatifler aracılığıyla bir yapı oluşturulmalıdır.

- Sonuç olarak, kırsal turizm konusunda bir çok gelişmiş ülke başarılı çalışmalar yapmıştır. Kültürel ve tarihi bakımdan çok zengin olan ülkemizde, bu konuya daha fazla

önem verilerek, tarihi ve kültürel bakımdan turist çekebilecek kırsal alanlara daha fazla yatırım yaparak ve özellikle bu alanlarda yaşayan gençlere ek iş olanakları getirerek göç etmelerini önlemek olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akca, H. 2006. Assessment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysis. Journal of Applied Sciences 6 (13); 2837-2839.
- Altun, S., Beyhan, Ş.G. 2007. Tourism Alternatives in Mountain Villages: A Case Study in Antalya. Süleyman Demirel University Faculty of Engineering and Architecture, Department of Architecture. Isparta.
- Anonim. 1999. Kırsal Kesimde Girişimcilik Potansiyeli ve Değerlendirme Olanakları, Ankara.
- Anonim. 2000. Kırsal Kalkınma, Kırsal Alanda Planlama İhtiyaçları ve Köye Götürülen Hizmetler. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.
- Anonim. 2004. II. Tarım Şurası. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, VIII. Komisyon Raporu. Ankara
- Anonim. 2006. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). Kırsal Kalkınma Politikaları, Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu. Ankara
- Anonim. 2007. Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Eylem Planı 2007-2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.
- Anonim. 2008. 2007-2013 Yılları Arasında Uygulanacak IPARD Programı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. Ankara
- Anonymous. 1997. European Commission. Brussels.
- Anonymous 2000. Tourism 2020 Vision. Volume 4: Europa. WTO Publications.Madrid.
- Anonymous. 2002. Territorial Reviews. OECD Publications. Italy.
- Anonymous 2004. Irish Agricultural Food Development Authority. Dublin. Teagasc. on www.teagasc.ie.
- Anonymous. 2005. New Approaches to Rural Policy. OECD Publications. France.
- Anonymous. 2007a. TAIEX Seminar on Agro/Rural Tourism. Austria.
- Anonymous. 2007b. Çanakkale 18 Mart University. School of Tourism & Hotel Management. International Tourism Biennial. Çanakkale.
- Atsan T., Peker K., ve Şerefoğlu, C. 2002. Toplum Kalkınması, Kırsal Kesimin Durumu ve Kooperatifçilik. Kooperatifçilik Dergisi. Nisan-Mayıs-Haziran. (136). Ankara.

- Butler, R. 1999 Rural recreation and Tourism, *The Geography of Rural Change*. Page; (211-232)
- Butler, R.W. and Hall, C.M. 1998. *Conclusion: the sustainability of tourism and recreation in rural areas*, London.
- Cater, E., and Lowman, G. 1994. *Ecotourism, A Sustainable Option*. England
- Cavaco, C. 1995. "Rural Tourism", *The creation of new tourist spaces*. *European tourism: Regions, Spaces, Restructuring*. Pp. 127. Newyork.
- Cooper, C et al. 1993. *Tourism, Principles and Practice*. Longman.
- Dane, S. 2001. *Stories Across America: Opportunities for Rural Tourism*. National Trust for Historic Preservation. Washington.
- Doğan, E. 2005. *Buldan'ın Kültürel Varlıklarının Değerlendirilmesi ve Tabiat Kaynaklarının Korunması*. Buldan.
- Ehrlich, K. 2007. *EuroGites*. TAIEX Seminer Sunumu. Austria.
- Erdoğan, N. 2003. *Çevre ve Ekoturizm*. Pozitif Matbaacılık. Ankara.
- European Commission. 1997. Brussels.
- European Commission. 1999a. *Towards Quality Coastal Tourism: Integrated Quality Management (IQM) of Coastal Tourist Destinations*. European Commission. Brussels.
- European Commission. 1999b. *Towards Quality Rural Tourism: Integrated Quality Management (IQM) of Rural Tourist Destinations*. European Commission. Brussels.
- European Commission. 2002. *Early Warning System for Identifying Declining Tourist Destinations and Preventive Best Practices*. Brussels.
- European Commission. 2003. *Fact Sheet. Rural Development in the European Union*. Brussels.
- Franklin, A. 2003. *Tourism, An Introduction*. SAGE Publications. London.
- Galston, W.A., and Baehler, K.J. 1995. *Rural Development in the United States: Connecting Theory, Practice and Possibilities*. Iceland Press. Washington.
- Gorman, C. 2005. *Rural Tourism and Sustainable Business*. Channel View Publications. UK.
- Gray, B. 1985. *Conditons facilitating interorganisational collaborations*. *Human relations* 38 (10); (911-36)
- Hall, C.M., Stephen, J. 2006. *The Geography of Tourism & Recreation, Environment, place and space*. Publishing Company. London.

- Hall, D., and Kirkpatrick I., and Mitchell, M. 2005a. Rural Tourism and Sustainable Business. Channel View Publications. UK.
- Hall, D., and Roberts, L., and Mitchell, M. 2005b. New Directions in Rural Tourism, Publishing Company. UK.
- Heneghan, M. 2002. Structures and processes in Rural Tourism. Athenry: Teagasc, Rural Development Centre. www.Teagasc.ie/publications/2002/paper08.htm
- Heneghan, M. 2004. Teagasc. Personal Communication. UK.
- Holt, D. 1995. How consumers consume: a typology of consumption practices. Journal of Consumer Research 22, 1-16
- Katar, S. 1999. Rural Development-Principles and Management. Page Publications. California.
- Köroğlu, A., ve Köroğlu, Ö. 2006. Kırsal Turizmin Yöre Kalkınmasındaki Rolü, Buldan Yöresi. Kırsal Turizm Potansiyeli. Buldan Sempozyumu. Denizli.
- Kozak., A. 1999. Genel Turizm. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Middleton, V.T.C. 2001. The importance of microbusiness in European Tourism. CABI Publishing. UK.
- Newsome, D., and Moore, S., and Dowling, R. 2002. Aspects of Tourism. Natural Area Tourism, Ecology, Impacts and Management. Great Britain.
- Richards, G., and Hall, D. 1998. Tourism and Sustainable Community Development. London.
- Rilla, E. 2000. Unique Niches: Agrotourism in Britain and New England. Small Farm Center. University of California at Davis. <https://www.sfc.ucdavis.edu>
- Roberts, L., and Hall, D. 2003. Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice. CABI Publishing. UK.
- Scott, J. 1997. Chances and Choices: Women and Tourism in Northern Cyprus. Gender, Work and Tourism. London.
- Şerefoğlu, C. 2000. Toplum Kalkınması ve Kalkınmada Kooperatifçiliğin Rolü. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. Mezuniyet Çalışması. Erzurum.
- Şerefoğlu, C. 2003. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Planlaması: Erzurum İli Örneği. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.

- Sharpley, R., and Sharpley, J. 1997. Rural Tourism. An Introduction. International Thomson Business Press. London.
- Sorensen, A., and Nilsson, P.A. 1999. Virtual rurality versus rural reality in rural tourism-complementing the attraction of the rural 8th Nordic Symposium in Hospitality and Tourism Research. 18-21 November. Norway.
- Stone, P. 2000. Countyside Ideologies and Rural Governance: The case Study of the Lake District. Unpublished MSc thesis. University of Northumbria. Newcastle-upon-Tyne.
- Taguchi, K. and Iwai, Y. 1998. Agri-tourism in Austria and its implications for Japanese and rural tourism. Scottish Agricultural College. Scotland.
- Teemaryhma, M. 1999. Tilastointihanke. Helsinki.
- Teo, P. 2002. Striking a balance for sustainable tourism: implications of the discourse on globalisation. *Journal of Sustainable Tourism* 10 (6), 459-74. U.K.
- Tolungüç, A. 1999. Turizm Olgusu ve Türk Turizmi. Ankara.
- Topcu, E.D. 2007. Tarımsal turizm: Kırsal kalkınmanın yeni bir bileşeni olarak. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Tucker, H. 2005. Living with tourism, Negotiating identities in a Turkish village. Hazel Tucker. Ankara.
- Veer, M., and Tuunter, E. 2005. Rural Tourism in Europe. Hague.
- Wight, P. 1994. Environmentally responsible marketing of tourism. pp.39-55. London.
- Woudenberg, V. 1992. Rural tourism binnen EH. Europa moet gedifferentieerd toeristisch plattelandproduct gaan ontwikkelen. *Recreatie en Toerisme*, sept. Netherlands..
- Woudenberg, G.Van. 1992. Rural tourism binnen EG. Europa moet gedifferentieerd toeristisch plattelandproduct gaan ontwikkelen. *Recreatie en Toerisme*. sept. Netherlands.
- Yurttaş, Z. 2006. DAKAP Özet Tanıtım Raporu. Erzurum
- Ziemela, A. 2008. Latvian Country Tourism Association. Austria

Yararlanılan Web Sayfaları:

www.copai.it/ing/agriturismo

www.country-holidays.ie

www.eceat.nl/home_en.htm

www.eurostat.com

www.farmholidays.com/sitemap.html?L=&id=1&L=3

www.fis.unipr.it/coisson/cina/turismo2.html

www.green-business.co.uk

www.hoevetoerisme.be

www.kulturturizm.gov.tr

www.rural-europe.aeidl.be

www.teagase.ie

www.undp.org.tr

www.urlaubambauernhof.at

www.visitscotland.com/sitewide/star-grading

www.world-tourism.org

EKLER

EK I. EuroGites teknik bilgi ve veriler	152
EK II. Tarım ve turizm üzerine TAIEX semineri.....	162

EK I. EuroGites teknik bilgi ve veriler¹⁹

1. Ülke, Bölge, vb.:

Temel ülke verileri (yüzölçümü, nüfusu...):

2. **Derneğin:** ismi, yasal dayanağı, üye ve yatak sayısı, kapsadığı alan vb., üye olanın tarihi ve amaçlarınız, kuruluşunuzda kaç kişi çalışmakta, yıllık bütçesi finansal kaynakları, üyelik ücretleri:

3. **Türleri ve dağılımı:** Yerleşim durumu (birim sayısı, yatak kapasitesi): yatak&kahvaltı, kendin pişir kendin ye türümü? mümkünse aşağıdaki bilgileri organizasyonunuz için ve tüm ülkeniz/bölgeniz için sağlayınız

	Organizasyonumuz		Ülkenizdeki/Bölgenizdeki Toplam	
	birimler	Yatak sayısı	birimler	Yatak sayısı
Odalar/yatak&kahvaltı				
Kendin pişir kendin ye evleri				
Diğerleri:				

Açıklamalar:

4. **Doluluk oranları** Ülkenizin/bölgenizin tümünü kapsayacak şekilde yüzdeliği, yıl başına gün sayısı, vb..

	Genel düzeyli	Yüksek oranda turistik	Normal bölge	Turistik olmayan alan
Odalar/yatak&kahvaltı				
Kendin pişir kendin ye evleri				
Diğerleri:				

Açıklamalar:

5. **Günlük kişi başı fiyatlar** (euro olarak veya buraya euro paritesini gösteriniz)

	Genel düzeyli	Düşük nitelik düzeyi	Normal nitelik	Yüksek nitelik düzeyi
Odalar/yatak&kahvaltı				
Kendin pişir kendin ye evleri				
Diğerleri:				

¹⁹ www.eurogites.org web adresinden çeviri yapılmıştır. (Erişim tarihi Mayıs 2008)

Nitelik düzeyleri: temel sadece en az olması gereken gereksinimler
orta 2-3 yıldızlı (odalarının %50'de suit banyo olan, 5 kişilik banyo, vb..)
yüksek 4 yıldızlı, tüm odalarda suit banyo ve merkezi ısıtma sistemi bulunan.

Açıklamalar:

6. Müşteriler nereden geliyor?

	Genel düzeyli	orta	Yerel (2 saatlik geziye kadar)	Ulusal, bölgesel (3-5 saatlik gezi)	uluslararası
Ziyaretçilerin %					
Gece kalanların %					
Açıklamalar:					

7. Kalite derecesine/Sınıflama planına sahip misiniz?

Kısa tanımlama-----

Kim yönetiyor-----

Tedarikçi gideri (varsa şayet).....

Kaç yerleşim yeri bununla kontrol edilir?.....

8. Yeni Teknolojiler: Kaç yerleşim yeri e-mail'e sahip.....

Kaç yerleşim yerinin web sayfası mevcut.....

İşletmenizde internet var mı? Planlarınız neler.....

9. Vergi Durumu: Kırsal yerleşimden gelen gelir nasıl düşünülüyor-ticari, tamamlayıcı, vergisiz, kısmi muafiyet vb...?

	Ticari	Kırsal	Tarımsal gelir	Diğerleri (özelleştirin)
Odalar/Yatak&Kahvaltı	☐	☐	☐	☐
Kendin pişir kendin ye evleri	☐	☐	☐	☐
Diğerleri: ☐	☐	☐	☐	☐

Aynı türde farklı davranış varsa-biri veya diğeri arasındaki sınırların olduğu yerde, ve nasıl tanımlanmışlardır?

Vergiden muafiyet var mı?varsa hangisi

10. Katma Değer Vergisi Kırsal yerleşimden sağlanan gelir katma değere maruzdur:

	Evet	Katma değer vergi oranı
Odalar/Yatak&Kahvaltı	☐	<input type="text"/>
Kendin pişir kendin ye evleri	☐	<input type="text"/>
Diğerleri: <input type="text"/>	☐	<input type="text"/>

Farklı bir vergi uygulaması varsa , kriteri belirtiniz (kapasite, ticaret, işletme sahibinin faaliyeti,...)

11. İdari/Statuary Tüzükleri

Sizin turizm işletmenizde kırsal yerleşim nasıl düşünülüyor

	Tüm otel ticareti	Özel kolay kurallar	Kiralık	Diğerleri (özelleştirin)
Odalar/Yatak&Kahvaltı	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Kendin pişir kendin ye evleri	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Diğerleri: <input type="text"/>	☐	☐	☐	<input type="text"/>

Yorumlar:

Bir kaç düşünce uygulanacaksa, biri ve diğeri arasındaki sınır ve kriter nedir?

Yasal onay gereksinmesi ve işlevi

Benzer minimum teknik gereksinmeler

12. Bizim ülkemiz ve bölgemizdeki kırsal turizmin gelişimi

10 yıl üzeri/2 yıl/geçen yıl

Bu yıl 2008

Gelecek yıldan beklentileriniz

13. Farklı satış kanallarının önemi:

Doğrudan (broşürler, ağızdan kulağa bilgiler, vb.)

İnternet (E-mail, web,...)

Kırsal turizm organizasyonları tarafından yönetilen rezervasyon merkezi

Ticari/Seyahat ticareti (ajansları)

14. İşletme sahiplerine destek (ne tür, kim tarafından sağlandığı)

Fon türleri

Teknik destek

Eğitim

Promosyon

15. Diğer yorumlar:

EUROGİTES'İN KALİTE DEĞERLENDİRME STANDARTLARI
Kırsal Yerleşim

Kısım 1 Ekipmanlar

no.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
1.1	Yerel stilde tasarlanmış bina	Bölge için tipik olan bileşenler (2) ²⁰	Yerel stilde mimari yapı (3)
1.2	Yerel stilde dekorasyon	Yerel stile uyumlu (2)	Yerel stile uyumlu (2)
1.3	Koruma durumu	Yüksek düzey (3)	Çok yüksek düzey (4)
1.4	Geleneksel/ otantik ekipman ☐	Temel (1)	Orta düzey(2)
1.5	Genel temizlik	çok yüksek düzey (4)	Çok yüksek düzey (4)
1.6	Tek kişilik yatak odasının ölçüsü	yerel yasanın gerektirdiği gibi	10 m ² (odalar / yatak/kahvaltı) 8 m ² (kendin pişir kendin ye alanı)
1.7	Çift kişilik yatak odasının ölçüsü	yerel yasanın gerektirdiği gibi	15 m ² (odalar / yatak/kahvaltı) 12 m ² (kendin pişir kendin ye alanı)
1.8	+ Her bir ek yatak için	yerel yasanın gerektirdiği gibi	+3 m ²
1.9	Yatak odaları için ekipman	işlevsel	işlevsel, kendi depo yeri
1.10	Yatakların ölçüsü ²¹	tek kişilik 90 / 180 çift kişilik 135 / 180	tek kişilik 90 / 190 çift kişilik 150 / 190
1.11	Yatakların kalitesi	yüksek (3) – ilkbahar için döşek/yatak veya eş değerde bir şey, or equivalent, herhangi bir	<i>Benzer</i>

²⁰ 1'den 4' kadar olan puanlar bu listenin bir kaç kaleminde kullanılır. Değerler her zaman aşağıdakileri göstermektedir:

Temel, yeterli minimum özelliklere sahip
normal vey orta düzey, yeterli
iyi, yüksek düzey, açık bir şekilde normalin üstü
çok iyi, çok yüksek, mükemmel düzeyde

²¹ Yüzdelerik desviation kuralı (*dökümanın sonuna bakınız*) bu kriter için uygulanmaz, tam bir muhtemel 10 cm'lik bir değışkenlikle ikame edilir.

no.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
		Işık köpüğü yok	
1.12	Ortak kullanılan alanların ölçüsü	Müşteri sayısı için yeterli (2)	Benzer
1.13	Işıklandırma / odalarda pencereler	Evet/gerekli	Evet/gerekli
1.14	Banyo-minimum olması gereken ekipman	Gizliliğe kapalı, perdeli duş, havalandırma, ısıtma	duş, tuvalet, lavabo, depo yeri, ayna. Aynı odalarda tuvalet tavsiye edilir.
1.15	X müşteri için 1 banyo	Her evde bir banyo, en fazla 8 müşteriye hizmet verebilecek	Her iki oda için 1 / 4 müşteri için; suit için yatak/kahvaltı tavsiye edilir
1.16	Akan musluk suyu	Gerekli	Gerekli
1.17	Sıcak su	Gerekli, tüm müşteriler için yeterli sıcak su	Parça, sürekli arz tavsiye edilir
1.18	Oda ısıtma gereci	Evet (uygulanabildiği yerde)	Evet (uygulanabildiği yerde)
1.19	Klima	Hayır	Evet (uygulanabilirse şayet)

Kısım 2 Cevresel olarak

No.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
2.1	Yerleşim yerinin kırsal çevresi.	Yüksek düzeyde gerekli (ürün niteliğine bakınız)	Yüksek düzeyde gerekli
2.2	Etkiler veya rahatsız edici şeyler (koku, gürültü, görsel ...)	Yerel kanunla düzenlenmiş	Bir kaç (3) (tavsiye edilen : hiç olmaması)
2.3a	Kaynaklar 1: doğa, peyzaj, dekor, ...	Orta düzeyde (2)	Yüksek düzeyde (3)
2.3b	Kaynaklar 2: etnografik, kültür, gelenek, mimari, ...	Orta düzeyde (2)	Yüksek düzeyde (3)
2.4	Çevresel koruma düzeyi	Orta düzeyde (2)	İyi düzeyde (3)
2.5	Yerel kalkınma/yerel ürünlere katkı	Temel düzeyde (1)	Orta düzeyde (2)
2.6	Sosyal ve kültürel sorumluluk	Çok yüksek düzeyde (4)	Çok yüksek düzeyde (4)
2.7	Yerel paydaş istişaresi	Kanunlar ve tüzükler	Benzer
2.8	Çevresel sorumluluk	Kanunlar	Yüksek (3)

Kısım 3 Yerleşim yeri ve çevresindeki hizmet binaları (<15 km)

No.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
3.1	Temizlik hizmetleri	Gerekli değil	Gerekli değil. Tavsiye edilen elde edilebilirlik
3.2	Yerleşim yerinde sağlanan yemekler	Gerekli değil	Gerekli değil Odalar için tavsiye edilir/yatak/kahvaltı
3.3	Yerel Gastronomi / Yemek yeme yerleri	Evet	Evet
3.4a	Yerleşim yerinde boş zamanları değerlendirme Seçeneği	Gerekli değil	Gerekli değil
3.4b	<i>Etraftaki benzer</i>	Evet	Evet
3.5	Erişim / işaret direği	Bazı sorunların tolare edilebileceği temel erişim / evet	Normal özel araba ile iyi bir erişim /evet
3.6	Sağlanan yatak/kahvaltı faaliyetleri	Gerekli değil	Evet (odalar / yatak/kahvaltı) Hayır (kendin pişir kendin ye)
3.7	Sağlanan turist bilgilendirme	Evet	Evet + hedef Pazar dili, İngilizce olması tavsiye edilir
3.8	Bilgi / sağlanan ev hakkındaki talimatlar	Yerel dilde evet	Evet + hedef Pazar dili, İngilizce olması tavsiye edilir

Kısım 4 Kişisel bakım, gizlilik

No.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
4.1	Profesyonel/Mesleki Nitelik	Sağlık ve güvenlik	Benzer + “Hoşgeldin” eğitimi
4.2	Müşteri kişisel bir hoşgeldin alır	Evet	Evet
4.3	Kişisel bilgi ve yerel önerilere giriş	Tavsiye edilir	Evet
4.4	Kişisel bakım gerekliyse kalma esnasınca elde edilebilir	Evet	Evet
4.5	Yabancı dil kapasitesi	Hayır	Hedeflenen Pazar dili, ailenin kendi üyesi veya yakın kişiler
4.6	Yerleşim yeri ve atrafı/konukkitabı hakkında kişiselleştirilmiş bilgi	Hayır/ tavsiye edilir	Evet/ Evet
4.7	Müşteriler tarafından kullanılan alanların gizliliği	Sadece yatak odaları; Banyonun konuk kullanımını ancak özel seçilmiş bazı kişilere tavsiye edilir	Yatak odaları, banyolar, bazı özel seçilmiş müşterilerin kullanımını için bazı ortak alanlar

Kısım 5 Güvenlik

No.	Tanımlama	Yurt İçi minimum olması gerekenler	Uluslararası pazar
5.1	Kamu yükümlülük sigortası	Evet	Evet
5.2	Yangın ve kazaya karşı koruma	Her bir ülke için heykeller	Evet
5.3	Turistik heykeltraş gereksinimleri ve gerekli olduğu yerde,kayıt	Evet	Evet
5.4	Yeterli teknik ekipman durumunun kullanımı vb.	Her bir yeni işgal için	<i>Benzer</i>
5.5	Sağlık (Sağlanabilir hijyen ve sağlık hizmetleri vb.)	İlk yardım kutusu, Bina ve konuk evinin hijyeni. Sağlık hizmetleri hakkında broşür.	Rezervasyon yapılmadan önce sağlık hizmetleri hakkında kapsamlı bilgi; eğer önceden bildirmek mümkün değilse yerleşim yerinde kaldığı süre içerisinde bilgilendirme
5.6	Rezervasyon yapılmadan önce doğru bilginin garanti edilmesi	Güncellenmiş gerçeklik (Mülk sahibinin sorumluluğu)	3. taraf garantisi gerekir (<i>dernek, yetkilendirme birimi vb...</i>)
5.7	Tüketici koruması (şikayetler, tanımlanana prosedür, ...)	Gözlemlenen heykel gereksinimleri	+ Müşteri memnuniyet belgesi
5.8	Rezervasyon belgeleri(<i>doğrulama, standart şartlar, alındı fişi vb..</i>)	Rezervasyon şartları mevcut ve elde edilebiliyor olmalıdır	+ Rezervasyon, şartlar ve sözleşme teknik şartnamesinin yazılı olarak doğrulanması
5.9	Sergilenen fiyat listesi	Evet	Evet

Başvuru Kuralları

Yukarıda bahsedilen standartlar üyeler için güçlü bir tavsiye belirtmektedir, fakat zorunlu değildirler. Bununla birlikte, EuroGites markası altındaki özel yerleşim birimlerinin pazarlanmasında itibar edilir.

Standartlar halihazırda var olan sınıflandırma, heykeltraşla ilgili tüzükleri veya kalite sistemlerini tamamlar. Böyle mevcut tescil, bölgesel veya ulusal standartlardaki resmi içerikleri mümkünse güçlü bir şekilde teşvik edilir.

Her bir üye organizasyonu sorumluluk alanındaki yukarıdaki standartların yolunu tanımlamakla sorumludur. Bütünlük kontrolü ve inceleme üye organizasyonlarına bırakılır. Fakat EuroGites kendi kontrol hakkını saklı tutar.

Bölgesel ve ulusal farklılıkları talefi etmek için, uluslararası müşterilere ortak minimum standartların genel bir garantisi ve esnek spesifik kriterin uygulanması arasında ihtiyaç duyulmaktadır. Bu aşağıdakiler vasıtasıyla sağlanır:

- ❑ Minimum standartlar arasındaki sapma %25'e kadar mümkündür²². Benzer kriter gruplarının diğer kalemlerindeki bütünlük ile telafi edilebilir.
- ❑ Kesin minimum değerler aşınamıştır, telafi edilemez ve haricidir.
- ❑ Telafinin uygulanmasından sonra, 5 grubun her birindeki tüm kriterler yerine getirilmek zorundadır. Nihai sonuç için kriter grupları arasında telafi mümkün değildir.

---

²² Bu ölçeklerin her birinde eşittir (1-4). Kesin değerler durumunda (oda büyüklüğü, banyolar/yataklar vb.), bu değerlere başvurulur.

EK II. Tarım ve turizm üzerine TAIEX semineri

Laa/Thaya, Avusturya, 01-02 Şubat, 2007

Çalıştay I, Tarımsal Turizmin Gelişimi- Zorluklar nelerdir? Daha fazla gelişim için neler gereklidir?

Çalıştayda Sorulan Sorular ve Katılım Sağlayan Ülkelerin Sorulara Verdiği Yanıtlar (Anonymous 2007a):

1. Ülkenizde tarımsal turizm çiftlik turizmin bir türüdür? Veya tarımsal turizm kırsal turizm kavramının entegre bir bölümüdür?

Arnavutluk:

Kırsal kalkınma için bir strateji hazırlanıyor. Bu stratejide tarımsal turizm farklı bir kavramı içermektedir.

Bulgaristan:

Tarımsal turizm kırsal turizm kavramının entegre bir parçasıdır.

Estonya:

Estonya'da tarımsal turizm ve çiftlikteki tatil genelde görünmez ve tarımsal turizm kırsal turizm kavramının bir parçası değildir. Resmi olarak bu hizmet sadece 10 tarımsal turizm çiftliğine dahil edilmiştir. Bunun yanısıra küçük çiftliklerde tarım ve hayvanları görmek mümkündür. Estonya'da kırsal alanda turizm hizmeti sağlayanlar yerleşim yeri, doğa ve kültür turizmi, aktif turizm, aile tatili, sağlık turizmi, seminerler gibi boş zaman ürünlerini önerirler.

Macaristan:

Hırvatistan'da kırsal turizm kırsal alanlarda belirli bir turist aktivitesini gösterir. Ayrıca kırsal turizm terimi ile karşılaştırıldığında daha sert bir terim olarak düşünülen tarımsal

turizm de vardır. Kırsal turizmin en önemli parçası olarak tanımlanan tarımsal çiftliklerdeki turizmde vardır.

Tarımsal turizm kırsal turizm kavramının entegre bir parçasıdır.

Litvanya:

Litvanya’da tarımsal turizm gezmeden ziyade tarımsal aktivitelerle ilgili kırsal turizmin bir parçası olarak tanınır. Çoğu Avrupa ülkelerinin yaptığına aksine, Litvanya kanunu turizm ek bir ticaret olarak yapıyorken çiftlik sahibinin çiftçiliğe dahil olmasını gerektirmez. Litvanya’nın çiftlik evleri aktivitelerini sadece kırsal turizme odaklamışlardır.

Makedonya 1:

Makedonya’da tarımsal turizm gelişiminin çok daha başlangıcındadır. Hazırlığın bir süreci olan tarım ve kırsal kalkınma hakkındaki strateji tarımsal turizmi kırsal turizmin entegre bir parçası olarak görüyorken, turizm kanunu çiftlikteki tatili tanımlamaz.

Makedonya 2:

Tarımsal turizm ayrı bir madde olarak genel turizm kanununda bulabileceğimiz kırsal turizmin bir parçasıdır.

Malta:

Bir ürün olarak Malta turizmi çevre, doğa, turizm altyapısı ve kültürel mirası içermektedir.

Romanya:

Romanya’da tarımsal turizm kırsal turizmin önemli bir parçasıdır. Tarımsal turizm tarımsal turizm pansiyonları ve tarımsal turizm çiftlikleri tarafından yönetilir.

Slovakya:

Tarımsal turizm Slovakya’da kırsal turizmin bir parçasıdır. Slovakya çok fazla sayıda aile çiftliğine sahip değildir. 1989’a kadar tarımın gelişimi tarımsal ürünün endüstri türü ile geniş kooperatif çiftliklerini oluşturmaktaydı.

Slovenya:

Çiftlikteki tatil türünde tarımsal turizm Slovenya'da 1997'den itibaren bir turizm ürünüdür.

Türkiye:

Çiftlik tatili içinde tarımsal turizm kırsal turizm kavramının entegre bir parçası olarak görülmektedir.

Ukrayna:

Tarımsal turizm, kırsal turizm ve kırsal rekreasyon ile ilgili Ukrayna'da resmi olmayan bir kaç kavram mevcuttur. Resmi olmayan bir şekilde tarımsal turizm temelinde kırsal turizmin bir kavramını göstermektedir. Aynı zamanda kırsal turizm Ukrayna'nın kanununda turizmin bir parçası olarak benimsenmiştir.

1a. Ülkenizde (yatak/oda bakımından) tarımsal turizmin veya çiftlik tatillerinin herhangi bir tanımlaması var mı? (resmi/resmi olmayan/ yasal/ vergilendirme bakımından)

Arnavutluk:

Hayır, yok

Bulgaristan:

Tarımsal turizmin resmi olmayan bir tanımı mevcuttur.

Estonya:

Tarımsal turizm ile ilgili resmi bir tanım yoktur. Turizm çiftliklerinin tanımı var. O da kırsal alandaki kalacak yerler anlamına gelmektedir. Genelde bu işletmeler tarımla ilgili değildirler fakat tarım yapımları muhtemeldir.

Macaristan:

Tanım:

Tarımsal çiftlikteki turizm

Tarımsal çiftlikteki turizm köylülerin ek gelir yaratmanın ötesinde kendi bölgelerine turisti çekme amacı için köylüler tarafından organize edilen tüm faaliyetler dizisinden teşkil olmaktadır.

Tarımsal turizm, turistlerin kırsal çiftçilik veya ekosistem hakkındaki olumsuz etkileri olmaksızın geleneksel tarımsal aktivitelere dahil olma veya gözlem yaptıkları faaliyetlerdir.

Macaristan:

İlgili kanun (110/1997.VI.25) ilgili özel yerleşim kullanımında turizmin temel kullanımını tanımlar. Buna ilavaten, kalitelendirme bakımından Kırsal yerleşimciler tarafından sağlanan hizmetler ayrıca bakanlık kanunu (45/1998.VI.24) tarafından tanımlanmıştır. Son olarak, Kırsal yerleşim hakkındaki vergi musamması uygun kanunla kurulmuştur. Tarımsal turizm yasal olarak tanımlanmamıştır.

Litvanya:

Litvanya'da ilgili kanuna göre, kırsal turizm hizmeti 3000 kişiyi aşmayan yerleşim yeri veya bir çiftlikte veya 20 konuk odasından fazla odası olmayan özel kişiye ait bir evde yapılabilir.

Makedonya 1:

Turizm kanunu tatil ve rekreasyon amacı için kırsal yerleşim yerinde turist ziyareti olarak köy ve ethno turizm hizmetlerini tanımlar.

Köy ve ethno turizmdeki turizm hizmetleri: at biniciliğinde atları kiralama, fotosafari, yerel el sanatlarının üretimi ve satımı, hediyelikler, araçlar ve diğer ürünler ve kırsal yerleşim yerindeki hizmetleridir. Bu hizmetler belediyeye kayıt olmuş bir doğal kişi tarafından sağlanabilir.

Eko turizm hakkındaki hizmetler tatil, rekreasyon ve ilgili kanunun tanımlamış olduğu doğal güzelliklerin görünmesi ve tatil ve rekreasyon amaçları için korunan alanlar kadar özel doğal karakterlere sahip bölgeleri ziyaret etme olarak tanımlanır.

Ekoturizm ile ilgili hizmetler: doğal güzellikleri görme için araç kiralama, doğal meyveleri satma, foto safari ve doğaya zarar vermeyen diğer hizmetler.

Makedonya 2:

Makedonya'daki tüm yataklar için vergilendirme ülkede kalan turizm için kişi başi 0,80 cent'dir.

MT:

Malta'da tarımsal turizm tanımlanmamıştır. Çünkü pratikte Malta çiftçileri için muhtemel bir alternatif olmamıştır. Bunun yanısıra otelciler ve turizm hizmeti sağlayanlar düzenlenmektedirler.

Romanya:

Slovakya:

Slovakya'da tarımsal turizm konukların çiftlikteki yapılan içleri, hayvanlarla ve tarımsal ürünü işleyen birimlerle bağlantı kurdukları çiftlikteki tatil anlamına gelir. Tarımsal turizm anlayışının resmi olmayan tanımı olup çoğu zaman kırsal turizm olarak kullanılmaktadır.

Tarımsal turizm bazen yanlış olan tarımsal şirket tarafından yönetilen köy otelindeki tatil anlamına gelmektedir.

Slovenya:

 kanunla tanımlanmıştır:

- Tarımsal kanun,
- İki, yiyecek ticareti kanunu,
- Çiftlikteki ek faaliyetlerin ölçüsü ve şartlarını düzenleyen kanun.

Tarımsal turizm tesisleri en fazla 60 koltuk, 10 oda ve 30 yatağa sahip olabilirler.

Türkiye:

Evet, bu hizmetler için mimari kriteri tanımlayan Turizm faaliyetlerinin Sertifika ve Nitelikleri Hakkındaki tüzüklerde çiftlik evlerinin tanımlaması bulunmaktadır. Bu hizmetler en az 5 odası bulunan tarımsal turizm yerlerini artırmayı amaçlamaktadır.

Ukrayna:

Ukrayna'nın Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan bireysel kişiler tarafından yerleşim hizmetlerini desteklemeyi düzenleyen yerleşim yerlerini destekleme prosedürüdür.

**1b. Kaç çiftlik turistler için yerleşim yeri önermektedir? (odalar, apartmanlar)?
(istatistiki veri yoksa tahminde bulununuz)**

Arnavutluk:

İstatistiki veri bulunmamakta fakat bununla ilgili iki çalışma sürdürülmektedir.

Bulgaristan:

İstatistiki veri yoktur. 2000-2006 dönemi için SAPARD Programı altında 103 proje desteklenmiştir.

Estonya:

Kırsal turizmin gelişimi 1995 yılına dayanmakta olup ilk olarak 40 turizm çiftliği kurulmuştur.

Bugüne gelindiğinde, Estonya'da 830 yerleşim yeri (29 055 yatak) bulunmaktadır. Bunun 530'u (15 000 yatak) kırsal alanda ve 157'si ise turizm çiftlikleridir. Eğer kırsal turizmle (müzeler, aktif rekreasyon sağlayan kişiler ve tatil hizmeti sağlayanlar) diğer işletmeler düşünülürse şayet bu veriler artmaktadır.

Kırsal turizm gelişimi için fırsatlar gelişim ve hizmetlerin kullanım oranının hala düşük olduğu ve geliştirilmesi gereken eğitim ihtiyaçları için çok sayıda odaya sahiptir.

Macaristan:

329 (toplamda 691 yatak) aile turist çiftliği bulunmaktadır.

2005 yılında 7 341 (özel) kırsal yerleşim birimi 44 453 yataklı 18 403 oda sağlamıştır.

Litvanya:

Kayıtlı ve çalışır durumdaki kırsal turizm evlerinin sayısı son yıllarda 500'e ulaşmıştır.

Makedonya 1:

Kaç çiftçinin yerleşim yeri önerdiği hakkında istatistiki veri bulunmamakla birlikte sayılarının çok küçük sayıda olduğu gerçeği bulunmaktadır. Bununla birlikte,

Makedonya’da Brajcino köyü, Tikves şarap bölgesindeki projeler gibi kırsal turizmin gelişimine destek veren projeler mevcuttur.

Makedonya 2:

Resmi istatistik kurumunun bu tür yerleşim yerleri ile ilgili resmi verisi bulunmamaktadır.

Malta:

Malta’da istatistikle ilgili bir servis şu ana kadar sağlanamamıştır.

Romanya:

Romanya’da toplam 22000 yatak kapasitesine sahip 3200 tarımsal turizm pansiyonu ve çiftlik vardır.

130 tarımsal turizm pansiyonu ve çiftlik (8600 yatak) yakın sürede belgelenmesi beklenmektedir.

Slovakya:

Tahmini: 20

Slovenya:

Slovenya’da tarımsal turizmin 4 türü mevcuttur.

- Yerleşim yeri olan çiftlik → 161
- Gezi çiftliği → 274
- Şarap mahsenleri → 81
- ‘Osmice’ (*Yılda iki kez şarap mahzenlerinde şarap önerilmesi anlamına gelmektedir.) → 21
- 23.000 koltuk ve 2.600 yatak

*Veriler çiftlikler hakkındaki ek faaliyetlerin kayıtlarındandır; Tarım, Orman ve Gıda Bakanlığı, 2006

Türkiye:

Tarımsal turizm sektörünün bir organizasyonu ve WWOOF ve ECEAT temsilcisi TaTuTa yardım hizmetlerinde 73 çiftlik turistler için yerleşim yeri önermektedir.

Türkiye’de tarımsal turizmin dışında aromatik ve tıbbi bitkiler, rafting, trekking, kuş gözlemleme, balık tutma, bungee jumping, tırmanış, kamp yapma, hava gösterisi yapma, paraşütle atlama, yamaç paraşütü, balon gibi bir çok kırsal alan aktivitesi mevcuttur.

Bununla ilgili güney bölgesinde Çıralı-Kemer-Antalya iç Karadeniz bölgesinde Tokat Niksar’da bazı örnekler mevcuttur. Bununla birlikte, herhangi bir istatistiki veri bulunmamaktadır.

Ukrayna:

Tam güvenilir istatistiki veri bulunmamaktadır.

Ülkenizde tarım/kırsal turizm ile ilgili bir örgüt var mı? Hangi düzeyde (bölgesel, ulusal)? Kaç üyesi bulunmakta?

Arnavutluk:

Hayır, Tarım/kırsal turizm ile ilgili kayıtlı bir örgüt bulunmamaktadır.

Bulgaristan:

- Bulgaristanın ulusal düzeydeki alternatif turizm derneğinin 90'ın üzerinde üyesi bulunmaktadır.
- Ulusal düzeydeki Bulgaristan kırsal ve ekoturizm derneği
- Ulusal düzeydeki Bulgaristan kültürel, ekoloji ve kırsal turizm derneği
- Bölgesel düzeydeki bir kaç dernek

Estonya:

Kar amacı gütmeyen Estonya Kırsal turizm derneği 333 üyeye sahip olup toplamda 216 kırsal turizm girişimcisi federe olmuştur. Örgüte katılmış kırsal yerleşim sağlayıcıları Estonya kırsal alan için yerleşim yeri sağlayanların toplam sayısının %45'ini açıklamaktadır.

Macaristan:

Bölgesel düzeyde var olan örgütler vardır. Örneğin, Istria kırsalı "Ruralis" konsorsiyumu yaklaşık 50 üyenin toplanması ile kurulmuştur.

Macaristan Kırsal ve tarımsal turizm federasyonu ulusal çapta 1350 üyeden oluşmaktadır. MKTF 19 kırsal yerleşim yerinde örgütlenmiştir.

Litvanya:

Litvanya'nın Kırsal alanlar için (ulusal düzey, kamu dışı örgütler)100 üyesi bulunan bir turizm derneği vardır. Üyeleri arasında çiftlik sahipleri, ulusal ve bölgesel parklar, eğitim kurumları ve bir kaç belediye bunlar arasında yer almaktadır.

Makedonya 1:

Tarım/kırsal turizm için herhangi bir organizasyon bulunmamaktadır. Fakat bazı STK'lar ve kırsal turizm faaliyetlerini destekleyen projeler vardır.

Makedonya 2:

Seyahat acentalarından bazıları kırsal turizm işini önermektedir.

Malta:

Tarımsal turizmde profesyonelleşen spesifik organizasyonlara ait şu ana kadar veri bulunmamaktadır. Malta'da turizmi düzenleyen ana kurum ulusal düzeydeki Malta Turizm Otoritesidir. Malta Turizm Otoritesinin misyonu lisans verme ve yiyecek ve içecek vermeyi ve aşağıdaki hususları içermektedir;

- Kalacak yer ve yiyecek içecek hizmeti sunma;
- Seyahat acentaları, gelen turizm ajansları ve hedef yönetim şirketleri;
- Örgütlenmiş gezi operatörleri ve
- Turist rehberleri.

Romanya:

Ulusal düzeyde ANTREC (Ulusal Kırsal, Ekolojik ve Kültürel Turizm Derneği) ve yerel düzeyde tarımsal turizm dernekleri vardır.

Slovakya:

Slovak kırsal turizm ve tarımsal turizm derneği vardır. Bu dernek 270 üyeye sahiptir.

Slovenya:

Ulusal düzeyde Turist Çiftlikleri Derneği vardır. Yaklaşık bu derneğin 270 üyesi bulunmaktadır.

Türkiye:

Evet, ulusal düzeyde bir yerleşime sahiptir fakat bunların çoğu karadeniz, ege ve akdeniz bölgesindedir. Bilinen 69 üyesi vardır.

Ukrayna:

Ukrayna'daki 900 üyeli Kırsal yeşil turizm gelişim promosyonu ve 85 üyeli Crimea'daki kırsal yeşil turizm gelişim promosyonu bulunmaktadır.

2. Özet: Bu tarım turizm işletmeleri positif bir gelişim için neye ihtiyaç duyarlar? Başlıca karşılaşılan zorluklar hangileridir?

Arnavutluk:

Kayıtlı tarımsal turizm işletmesi bulunmamaktadır.

Bulgaristan:

- Altyapı ve hizmetleri iyileştirme;
- Bulgaristan halkının kırsal turizm bilgisini ve turizm farkındalığını iyileştirme;
- Küçük ve orta ölçekli işletmeler için finansal kaynaklara ulaşımı kolaylaştırmayı teşvik etme;
- Finansal program ve projeler ile tarımsal turizmin gelişimini teşvik etme;
- Turizm ürünlerinde kullanılmayan ve bilinmeyen doğal ve kültürel kaynakları içermeye;
- Dağ rehberleri, diğer rehberler, faaliyetlerin koordinatörleri ve konuk evlerinin müdürlerinin niteliği için yeni eğitim merkezleri kurma.

Estonya:

Tarımsal turizm işletmeleri pazarlama ve yiyecek içecek hizmetlerini geliştirmek sorundur ve dönemler arasındaki oturumları hariç tutmalıdır.

Macaristan:

Gelişme ihtiyacı için, bu alanda tüm katılımcıların daha iyi işbirliği içinde ve organizasyon içinde olması ve tüm katılımcıların sürekli eğitim kredisi için bankaları bilinçlendirme ihtiyacı bulunmaktadır.

Litvanya:

Kırsal turizmin gelecekteki olumlu gelişimi için kırsal alanlardaki insani kaynaklarını artırma kadar sosyal ve fiziksel altyapının iyileştirilmesi de (su arzı ve kanalizasyon sistemi, yollar ve elektrik kurulumları) gereklidir.

Makedonya 1:

Makedonya 2:

Bir paketleme önerisinde bulunan komşular ve daha genel promosyon arasındaki daha fazla karşılıklı işbirliğidir.

Malta:

- Şehirselleşmeyi sürdürme;
- Kırsal çevre ve doğal kaynakları koruma;
- Kırsal köylerin karakterini ve inşa edilmiş mirası koruma;
- Kırsal alanda kültürel ve doğal mirası koruma ve güncelleştirme;
- Kültürel ve doğal sitelerdeki sürdürülebilir turizm ve rekreasyonel faaliyetleri idare etme ve onların aynı sürdürümü için doğrudan ekonomik geri dönüşümler;
- Kırsal el sanatları ve becerilerin korunduğunu ve onların ekonomik potansiyellerinin açığa çıkarıldığını güvence altına alma;
- Geleneksel yönde hazırlanmış tarımsal gıda ürünlerinin gelişimi;
- Tüm eğlenceler için kırsal alana ulaşımı açma;
- Sürdürülebilir turizm ve rekreasyonel aktiviteler vasıtasıyla kırsal alanlar için ekonomik geri dönüşüm yaratan kültürel ve doğal mirası yönetme ve güncelleme;
- Çiftçiler arazinin kahyaları gibi önemli bir role sahip olduklarından ötürü tarımsal aktivitenin alıkonulmasını güvence altına almak;
- Kırsal alanlardaki yerel konseyleri ve onların sosyal ve kültürel gelişimlerini içermek;
- Kamu bilinci, iletişim ve eğitimsel faaliyetler doğal ve kültürel mirasın uygulanması ile ilişkili kampanyalar ve
- Finansal sübvansiyonlardır.

Romanya:

Slovakya:

Hizmet, eğitim ve promosyonun iyileştirilmesi

Slovenya:

- Bilgi
- Eğitim
- Finansal kaynaklar
- Yasal dayanak

Türkiye:

- Doğal kırsal kalkınma temelde kendi insani ve materyal kaynaklarını kullanan ekonomik ve sosyo kültürel aktiviteleri kurarak kırsal topluluğun refahını artırmaya eğilimli bir süreç olarak tanımlanmaktadır.
- Entegre kırsal kalkınma alandaki mevcut kaynakların tüm potansiyel kullanımına özel bir vurguyu yerleştirmektedir.
- Yerele odaklanmış kırsal kalkınma bir alanın geleceğini organize eden bir süreç olarak tanımlanır ve bir takım yerel aktörler tarafından üstlenilmiş planlanan gayretler olarak tanımlanır.
- Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndaki çalışma gruplarının çalışmalarından sonra tanımlanacaktır.

Ukrayna:

Gerekli yasal dayanakların oluşumu ve devlet tarafından finansal destek ve kırsal turizm için devlet politikasının hazırlanmasıdır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Coşkun ŞEREFİOĞLU

Doğum Yeri: Pasinler/ERZURUM

Doğum Tarihi: 08.08.1977

Medeni Hali: Bekar

Yabancı Dilleri: İngilizce, Fransızca

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Staj: Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü.

(01 Ekim 2008-28 Şubat 2009). Brüksel-Belçika.

Doktora: Atatürk Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü-Tarım Politikası ve Yayım Bilim Dalı. (2003-2008). Erzurum.

Yüksek Lisans: Atatürk Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü-Tarım Politikası ve Yayım Bilim Dalı. (2000-2003). Erzurum.

Lisans: Atatürk Üniversitesi-Ziraat Fakültesi-Tarım Ekonomisi Bölümü. (1996-2000). Erzurum.

Lise: Kazım Karabekir Endüstri Meslek Lisesi-Harita ve Kadastro Bölümü. (1992-1995). Erzurum.

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl:

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (AB Uzmanı) - (2005-----). Ankara.

Erzurum Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Projesi (Proje Asistanı) - (2005). Erzurum.

Aşkale Anadolu Lisesi (Sözleşmeli İngilizce Öğretmeni) - (2002-2004). Erzurum.

Cumhuriyet Lisesi (Sözleşmeli İngilizce Öğretmeni) - (2001). Erzurum.

Yayınları (SCI ve diğer):

- SAPARD-IPARD Programlarının Analiz Edilmesi-Besi İşletmelerinin IPARD Programındaki Yeri Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi). 2008. Erzurum.
- Türkiye’de Kırsal Kalkınma Planlaması: Erzurum İli Örneği (Master Tezi). 2003. Erzurum.
- Toplum Kalkınmasında Kooperatifçiliğin Rolü (Mezuniyet Çalışması). 2000. Erzurum.
- Türkiye’de Kırmızı Et Sektörünün Mevcut Durumu: 2007-2013 Yılları Arasında Beklenen Gelişmeler- Bildiri- Bursa Uludağ Üniversitesi. Tarım Ekonomisi VIII. Kongresi. 25-27 Haziran 2008. Bursa.
- Toplum Kalkınması, Kırsal Alanın Durumu ve Kooperatifçilik (ISSN). Kooperatif Postası. Hakemli Dergi: (136). Nisan-Mayıs-Haziran 2002. Ankara.